

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

**на тему: РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ
ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ**

Виконала: студентка 6 курсу, групи ЗМБС-21
спеціальності 8.03050802 – «Банківська справа»

Соколова В.О.

Керівник: Єріс Л.М.

Рецензент: Бурлака А.П.

Суми – 2013 року

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 173 сторінки, 22 таблиць, 16 рисунків, список використаних джерел з 75 найменувань, 15 додатків.

Актуальність теми полягає у тому, що ефективне управління кредитним портфелем банків є одним із важливих управлінських заходів, від якості проведення котрого залежать фінансові результати діяльності установи. Існування такої залежності між грамотним управлінням кредитним портфелем банківської установи і її прибутками, й зумовлює актуальність розвитку науково-методичних підходів до оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.

Предметом дослідження є науково-методичні засади та інструментарій управління ефективністю кредитного портфеля банку.

Об'єктом дослідження виступають методи оцінки ефективності управління кредитною діяльністю банку.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні науково-методичних підходів до оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку Умовного банку.

Завдання роботи полягають у: з'ясуванні сутності та видів кредитних портфелів банківської установи; виявленні та систематизуванні методичних підходів щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку; дослідженні організаційного та інформаційного інструментарію управління кредитним портфелем банку; дослідженні стану управління кредитним портфелем банку, його ефективності та механізму управління на прикладі Умовного банку; дослідженні стану охорони праці у банківській установі.

За результатами дослідження сформульовані наступні висновки:

– проведення послідовних та грамотних заходів щодо підвищення ефективності організаційного забезпечення управління кредитним портфелем банку є важливою умовою забезпечення прибуткової діяльності банківської установи;

– методичні підходи щодо оцінки ефективності організаційного забезпечення управління кредитним портфелем банку побудовані на врахуванні співвідношення рівня ризику за кредитною операцією та обсягами доходів за нею;

– організаційне забезпечення управління кредитним портфелем банку Умовного банку, незважаючи на підвищення рівня ризику від надання кредитів, протягом 2010 – 2012 років знаходилося на досить високому рівні;

– необхідність впровадження нового методичного підходу, який ґрунтується на диверсифікації кредитного портфелю банку за напрямками кредитування фізичних та юридичних осіб, зумовлене загальним підвищенням рівня ризиків здійснення кредитної діяльності та зниженням ефективності організаційного забезпечення управління кредитним портфелем Умовного банку.

Одержані результати можуть бути використані для підвищення ефективності організаційного забезпечення в процесі управління кредитним портфелем банку

Ключові слова: оцінка, кредитний портфель, методичний інструментарій, організаційне забезпечення, дохідність, ефективність, управлінські заходи, диверсифікація, кредитні операції, прогнозування, кредитні ризики.

**Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи**

Дипломна робота

**на тему: РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ
ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ**
освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

Виконала: студентка 6 курсу, групи ЗМБС-21
спеціальності 8.03050802 – «Банківська справа»
Соколова В.О.

Керівник: к.е.н., доцент Єріс Л.М.

Консультант: к.е.н., доцент Розкошна О.А.

Суми – 2013 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ.....	11
1.1 Сутність та види кредитного портфеля банку.....	11
1.2 Методичні підходи щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.....	21
1.3 Організаційне та інформаційне забезпечення оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.....	30
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ УМОВНОГО БАНКУ.....	41
2.1 Загальна характеристика УМОВНОГО БАНКУ.....	41
2.2 Аналіз кредитного портфеля УМОВНОГО БАНКУ.....	48
2.3 Оцінка ефективності управління кредитним портфелем УМОВНОГО БАНКУ.....	60
Висновки до розділу 2.....	76
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО- МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ УМОВНОГО БАНКУ.....	77
3.1 Оцінка ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку на підставі комплексної моделі.....	77
3.2 Застосування комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем в Умовному банку.....	93
Висновки до розділу 3.....	108

РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В УМОВНОМУ БАНКУ.....	109
4.1 Система управління охороною праці в Умовному банку.....	109
4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в Умовному банку.....	112
4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях в Умовному банку.....	117
Висновки до розділу 4.....	120
ВИСНОВКИ.....	121
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	125
ДОДАТКИ.....	134

ВСТУП

Стабільна банківська система країни свідчить про ефективне функціонування країни в цілому. Основним джерелом доходів банків є отримання прибутку від здійснення кредитних операцій, через що головним завданням, яке сьогодні стоїть перед менеджментом банків, є ефективне управління кредитним портфелем комерційної установи. Неефективне управління кредитним портфелем банківської установи призводить до підвищення ризиків здійснення кредитних операцій, а це, у свою чергу веде до настання збитків та втрати вкладених ресурсів.

З всього вище наведеного випливає, що ефективне управління кредитним портфелем банків є одним із важливих управлінських заходів, від якості проведення котрого залежать фінансові результати діяльності установи. Існування такої залежності між грамотним управлінням кредитним портфелем банківської установи і її прибутками, й зумовлює актуальність розвитку науково-методичних підходів до оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.

Метою дипломної роботи є дослідження науково-методичних підходів до оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку та визначення напрямків їх удосконалення.

Реалізація даної мети зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- з'ясувати сутність та види кредитних портфелів банківської установи;
- виявити та систематизувати методичні підходи щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку;
- дослідити організаційний та інформаційний інструментарій управління кредитним портфелем банку;
- дослідити стан управління кредитним портфелем банку, його ефективність та механізми управління на прикладі Умовного банку;

– дослідити стан охорони праці у банківській установі Умовного банку.
Об'єктом дослідження є кредитні операції банку.

Предмет дослідження – науково-методичні засади та інструментарій.
оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.

У роботі використано загально-наукові методи аналізу, синтезу при дослідженні та узагальненні вітчизняного досвіду з управління кредитним портфелем банку; системного аналізу – для вивчення й аналізу банківської діяльності і факторів, що обумовлюють ефективність управління кредитним портфелем банку. Для опрацювання інформації використано такі методи дослідження, як групування, порівняння, методи графічного зображення.

Теоретико-інформаційну базу дослідження становлять нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність банків, зокрема, банківське законодавство, інструкції та положення НБУ, монографічні роботи і статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, фінансова та статистична звітність банків тощо.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

1.1 Сутність та види кредитного портфеля банку

Банківський портфель в економічній літературі визначається як сукупність активів і пасивів банку і, відповідно, складається з портфеля активних та портфеля пасивних операцій банку. Здійснення активних операцій банківськими установами є найважливішим джерелом отримання прибутку, адже саме вони приносять банку більше 90% сукупного доходу. Кредитні операції займають основне місце в активних операціях комерційних банків, а вже потім, за обсягами отриманих доходів, слідує інвестиції в цінні папери, касові папери та інші активи банків.

Таким чином, кредитні операції становлять більшу частину банківського портфеля активних операцій та є цілісним об'єктом управління, який характеризується специфічними особливостями його формування та управління, що й зумовлює необхідність розроблення науково-методичних засад оцінки ефективності управління ним.

Однак перш ніж перейти до розроблення науково-методичних положень пов'язаних з управлінням кредитним портфелем банківської установи, доцільно дослідити трактування сутності «кредитного портфеля» науковцями.

Оскільки, як вже зазначалося вище, кредитування є основним джерелом отримання прибутку банківськими установами, що обумовлює велику увагу з боку вітчизняних та іноземних науковців до таких питань як дослідження: сутності та специфіки формування кредитного портфеля; механізму управління кредитним портфелем та методичних засад оцінки ефективності кредитної діяльності. Так, дослідженням сутності кредитного портфеля банку присвячено роботи таких науковців як: С.Г. Арбузов, Ю.В.Бугель, В.М. Голуб, Е.Дж.Долан, О.И. Лаврушин, Г.С.Панова, В.А.Челноков та інші.

Дослідимо основні наукові підходи до трактування сутності кредитного портфелю за допомогою таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до трактування поняття «кредитний портфель»

Автор	Визначення
1	2
1. Місце кредитного портфеля при здійсненні операцій з кредитування	
1.1 С.Г.Арбузов [1]	Кредитний портфель - сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку
1.2 Ю.В.Бугель [6]	Кредитний портфель – набір кредитних інструментів для досягнення встановлених цілей.
1.3 А.С. Кокін, К.Г. Шумкова [32]	Кредитний портфель - результат діяльності банку по наданню кредитів
1.4 О.І. Лаврушин [37]	кредитний портфель - це сукупність виданих позик, які класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або способами захисту від нього
1.5 А.И. Пашков [45]	Кредитний портфель - сукупність коштів, які розміщуються у вигляді зобов'язань (міжбанківські кредити, кредити юридичним особам, кредити фізичним особам)
1.6 Г.С. Панова [43]	Кредитний портфель - величина мобілізованих коштів у вигляді кредитів, виданих торгово-промисловим організаціям, фінансово-кредитним установам, приватним установам за мінусом резерві ліквідності
1.4 В.А. Челноков [71]	Кредитний портфель відображає вибір напрямків кредитних вкладень в залежності від їх прибутковості та ступеня ризику
2 . Місце кредитного портфеля у загальному обсязі банківських операцій	
2.1 Ю.В.Бугель [6]	Кредитний портфель – це комплексний інструмент управління (активами і пасивами) банку
2.2 Е.Дж.Долан [32]	Кредитний портфель – сукупність банківських активів і пасивів

Продовження таблиці 1.1

1	2
2.3 Дж.Ф.Сінкі [33]	Кредитний портфель - це сукупність фінансових активів; банк може бути представлений як сукупність дохідних активів, переважно кредитів, таким чином, дається визначення поняття портфеля як сукупності фінансових активів, у тому числі кредитів.
3. Місце кредитного портфеля на рівні державної політики	
3.1 В.М.Голуб [11]	Кредитний портфель - важливий інструмент управління кредитною діяльністю комерційного банку, що має спрямовувати його стратегічну політику і поточну діяльність на виконання завдань державної кредитної політики

У таблиці 1.1 наведено трактування такого поняття як «кредитний портфель» за трьома підходами. Так, науковці, що при визначенні підходів до сутності кредитного портфелю були віднесені до першої групи, представляють кредитний портфель як сукупність виданих позичок, тим самим враховують лише здійснення кредитної операції. Представниками такого підходу, щодо трактування сутності «кредитного портфеля» можна віднести таких науковців як: С.Г. Арбузов, Ю.В. Бугель, А.С. Кокін, О.І. Лаврушин, А.И. Пашкова, Г.С. Челноков.

До другої групи визначень було віднесено наукові підходи тих авторів, які наголошують на тому, що кредитний портфель є складним управлінським процесом, який характеризує вибір напрямків вкладень, тобто плановані дії, чим підкреслюють велике значення кредитування серед інших банківських послуг. Прихильниками зазначеного наукового підходу можна вважати таких авторів: Ю.В. Бугель, Е.Дж. Долан, Дж.Ф. Сінкі.

Третій підхід відображає значення проведення кредитних операцій на макрорівні, тобто розгадається значення кредитного портфелю не тільки на рівні банківської установи, а й на загальнодержавному рівні. Представником цього підходу можна вважати такого автора як В.М. Голуб.

Таким чином, наукові підходи, щодо трактування сутності кредитного портфеля, умовно можна поділити за його місцем у діяльності банківської установи, а також значення цих операцій на загальнодержавному рівні. Так, деякі науковці надають більш вузьке визначення кредитного портфеля, розглядаючи тільки процес здійснення кредитування, а деякі – більш широке, досліджуючи місце кредитного портфеля у загальному обсязі банківських операцій.

Дослідимо більш детально сутність поняття «кредитний портфель» з точки зору першої групи науковців.

Так, у банківській енциклопедії кредитний портфель визначається як сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку [1].

Російський науковець В.А. Челноков також розглядає сутність кредитного портфелю у процесі здійснення операцій з кредитування, та акцентує увагу на тому, що побудова кредитного портфеля ґрунтується на диференціації підприємств за ознаками ліквідності активів, фінансового стану та стану платіжної дисципліни [48].

Бугель Ю.В. вважає, що кредитний портфель комерційного банку необхідно розглядати в широкому та вузькому значеннях. На його погляд, кредитний портфель, у вузькому значенні – це набір кредитних інструментів для досягнення таких цілей, як: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп приросту очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля; забезпечення максимального ефекту податкових пільг [6].

Досліджуючи другий науковий підхід щодо трактування сутності кредитного портфеля банку, до якого належать автори, які розглядають значення даного портфеля активів взагалі у банківській діяльності, слід відмітити також визначення, що надав Бугель Ю.В. Так, він вважає, що кредитний портфель банку в широкому значенні – це комплексний інструмент управління (активами і пасивами) банку [6].

Тобто, цим автором досліджено поняття «кредитний портфель» як сукупність банківських позичок, що надаються в користування юридичним і фізичним особам для забезпечення їх господарських і соціальних потреб, структуровані за певними форматами відповідно до завдань певної кредитної політики і відображають результати її реалізації. Кредит як складова категорії фінансів відтворює у сукупному кількісному та якісному аспектах напрями і результати кредитної діяльності банківської системи (або окремого банку) та її вплив на розвиток соціально-економічних відносин у суспільстві. Крім того, до кредитного портфеля належать позичкові ресурси, що надаються небанківськими суб'єктами фінансового ринку, а також сфери господарського кредитування, але існує думка, що вони не потрапляють під пряме регулювання з боку державної кредитної політики.

Визначення, що надане представником який належить до третього наукового підходу, також заслуговує на увагу. Так, Голуб В.М. розглядає кредитний портфель як важливий інструмент управління кредитною діяльністю комерційного банку, що має спрямовувати його стратегічну політику і поточну діяльність на виконання завдань державної кредитної політики. Для активізації ролі кредитного портфеля як інструмента підвищення дохідності від кредитних операцій науковцем запропоновано розглядати його з трьох позицій [11].

По-перше, банк має формувати кредитний портфель за вимогами державної кредитної політики відповідно до його місця в її впровадженні. Це стратегічний кредитний портфель, в якому визначаються перспективи підвищення кредитної активності банку, встановлюються співвідношення у розподілі кредитів за строками, галузями виробництва, регіонами, підприємницькими структурами і споживачами, визначаються пріоритети у кредитуванні малого і середнього бізнесу, обслуговуванні зовнішнього і внутрішнього товарного обігу тощо.

По-друге, банк формує кредитний портфель до моменту укладання кредитних угод на основі обсягів і з урахуванням структури стратегічного кредитного портфеля, тобто згідно з державними пріоритетами. Відбувається це шляхом відбору із представлених потенційними позичальниками кредитних

проектів таких, що задовольняють принциповим вимогам кредитування. Це – переддоговірний (потенційний), або тактичний, кредитний портфель, в якому здійснюється декомпозиція стратегічного портфеля.

По-третє, це – портфель фактично наданих кредитів, або фактичний кредитний портфель, що зараз є загальновизнаним. Проте оцінка його якості кредитного портфелю має здійснюватися не тільки у традиційно встановленому порядку, але й за ознаками повноти реалізації завдань стратегічного кредитного портфеля. У такій ситуації кредитний портфель посідає належне йому активне місце не тільки в управлінні кредитною діяльністю окремого банку, а й банківської системи в цілому, сприяє вирішенню проблем забезпечення зростання потенціалу національної економіки [11].

Досліджені наукові підходи доповнюють один одного та допомагають сформулювати комплексне визначення цього поняття. Таким чином, з усього вищенаведеного можна зробити висновок, що кредитний портфель – інструмент управління активними операціями банку, метою здійснення яких є підвищення ефективності діяльності, що досягається шляхом надання позичок за різними напрямками кредитування з врахуванням встановлених вимог.

Основні цілі формування кредитного портфеля наведені на рисунку 1.1.

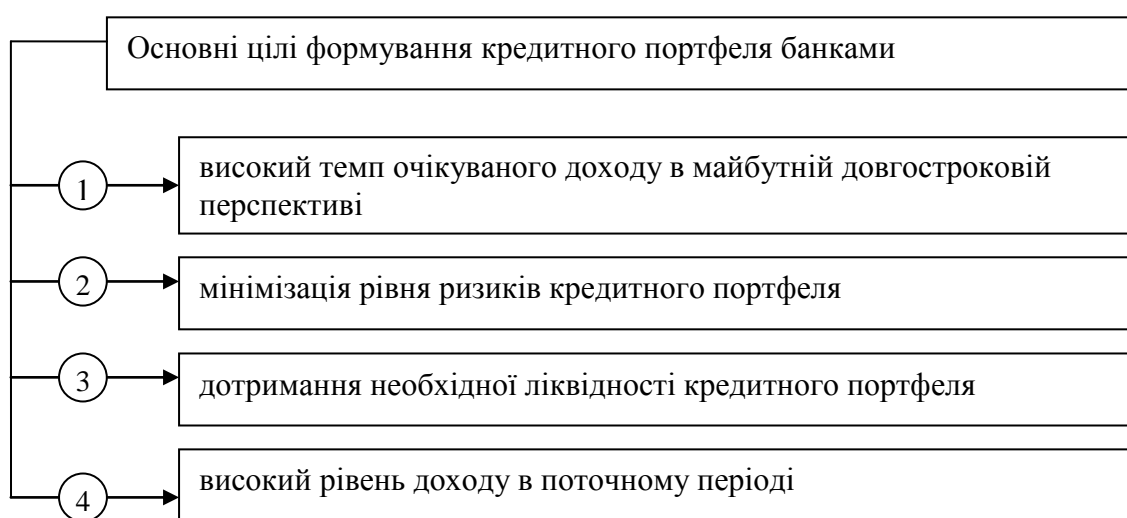

Рисунок 1.1 – Основні цілі формування кредитного портфеля комерційними банками [20,С.110]

За допомогою рисунку 1.1 розглянуто основні цілі формування кредитного портфеля. Так, виходячи з наведеного можна зробити висновок, що як економічна категорія «кредитний портфель» відтворює три ключові взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик.

Залежно від мети банк формує кредитний портфель певного типу. Тип портфеля, в загальному вигляді, являє собою характеристику портфеля, засновану на співвідношенні прибутку та ризику. Основні типи кредитного портфеля дослідимо за допомогою таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Типи кредитного портфеля [50,С.96]

Тип портфеля	Характеристика портфеля
Портфель доходу	Портфель орієнтовано на кредити, що забезпечують стабільний дохід, отримання якого характеризується мінімальними ризиками та постійною своєчасною виплатою відсотків
Портфель ризику	Портфель складається переважно з кредитів із високим рівнем ризику
Збалансований портфель	Даний портфель уявляє собою раціональне поєднання кредитів різного типу, як високоризикованих так і кредитів із низьким рівнем ризику

З таблиці 1.2 видно, що існують наступні типи кредитного портфеля: портфель доходу, портфель ризику, збалансований портфель. Слід зазначити, що ризиковий портфель характеризується підвищеним рівнем прибутковості при високому рівні ризику, тоді як, у портфелі доходу рівень прибутку є нижчим, однак й кредитні ризики є мінімальними. Збалансований кредитний портфель являє собою сукупність банківських кредитів та має структуру і фінансові характеристики, що лежать в межах вибору найбільш ефективного вирішення поєднання ризику і прибутковості.

Окрім типів кредитного портфеля, при дослідженні його класифікаційних ознак, доцільно виокремлювати й його види. Більш детально дослідити різновиди кредитного портфеля банку можна за допомогою додатку А (таблиця А.1).

Таблиця А.1 побудована за принципом однорідності кредитного портфеля, оскільки у ній досліджено різновиди кредитного портфелю за таким напрямками як: суб'єкт та об'єкт кредитування, техніка надання кредиту, його строк та розмір, вид забезпечення, спосіб погашення та галузь використання кредиту.

Суб'єктами кредитування є юридичні або фізичні особи, які є дієздатними та мають матеріальні або інші гарантії здійснювати економічного, в тому числі кредитні угоди. На сьогодні існує наступна класифікація суб'єктів кредитування [20,С.110]:

- державні підприємства і організації;
- кооперативи;
- громадяни, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю;
- інші банки;
- інші господарства, включаючи органи влади, спільні підприємства, міжнародній об'єднання та організації.

За об'єктами кредитування кредитний портфель банку поділяється на такі види: портфель комерційних кредитів, інвестиційних, вексельних, іпотечних та споживчих кредитів. Наприклад, об'єктами кредитування юридичних осіб можуть виступати операції з покриття розриву в платіжному обороті, фінансування укладених контрактів, виплата заробітної плати співробітникам, придбання обладнання, житлове та комерційне будівництво та ін. До об'єктів кредитування фізичних осіб відносяться покупка нерухомості, рухомого майна, товарів народного споживання та ін. [71,С.83].

За строками кредитування виокремлюють кредити до запитання (онкольні) та строкові. У свою чергу, строкові кредити комерційних банків поділяються на короткострокові (строком до одного року), середньострокові (строком від одного до трьох років) та довгострокові (понад трьох років).

Окрім наведених у таблиці А.1 різновидів кредитних портфелів банківських установ, виокремлюють й інші їх різновиди: за ознакою диверсифікованості; в залежності від можливості банку вільно управляти своїм кредитним портфелем; за

ознакою ризику. Дослідимо більш детально зміст кожної з переліченої ознаки кредитного портфелю банку.

За ознакою диверсифікованості розрізняють:

- диверсифікований кредитний портфель, що задовольняє вимогам портфельної, галузевої і географічної диверсифікації;
- концентрований кредитний портфель, що характеризується високою питомою вагою кредитів певного виду і високим ступенем ризиків концентрації.

Як правило, в умовах функціонування ринку позикових капіталів у кожній країні формуються норми концентрації кредитних вкладень банків в окремі галузі, регіони і за окремими групами позичальників. Якщо функціонування ринку позикових капіталів значно порушується, то у визначенні величини цієї норми велику участь бере держава [30,С.41].

Залежно від можливості банку вільно управляти своїм кредитним портфелем, можна виділити:

- некерований кредитний портфель. До нього включаються ті банківські кредити, видача яких здійснюється на виконання державних програм та відповідних нормативних актів. У результаті банк фактично втрачає можливість ефективного управління прибутковістю кредитного портфеля;
- регульований кредитний портфель – включає кредити, видані банком інсайдерам, в тому числі співробітникам банку і керівництву, а також афілійованим компаніям.

За ступенем ризику кредитний портфель поділяється на:

- «стандартні» кредитні операції;
- «під контролем» кредитні операції;
- «субстандартні» кредитні операції;
- «сумнівні» кредитні операції;
- «безнадійні» кредитні операції [31,С.15].

«Стандартні» кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є незначним.

«Під контролем» – це кредитні операції, за якими кредитний ризик є незначним, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації.

«Субстандартні» кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватись, а також є ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, що передбачені кредитним договором.

«Сумнівні» кредитні операції – це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька.

«Безнадійні» кредитні операції – це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними.

Дослідження кредитного портфеля за рівнем ризику є дуже важливим заходом для будь-якої банківської установи, адже його стан безпосередньо впливає на рівень ліквідності банку. Зв'язок між ліквідністю банку та його кредитним портфелем можна виразити так: на рівень банківської ліквідності впливає як об'єм та якісний стан окремого кредиту, так і об'єм і якість кредитного портфеля банку в цілому. Розглядаючи дану залежність, можна навести залежність рівня ліквідності банку від об'єму та якості його кредитного портфеля.

Якщо ризик кредитного портфеля буде зменшуватися, то це автоматично призведе до поліпшення його якості, що спричинить зростання рівня ліквідності, а зростання кредитного ризику призведе до погіршення стану ліквідності банку і спричинить появу вже ризику ліквідності [20,С.116].

Покращити рівень банківської ліквідності можна за рахунок зміни якісного стану кредитного портфеля, шляхом зниження ризику кредитного портфеля, збільшення питомої ваги короткострокових кредитів у складі кредитного портфеля, шляхом зниження вартості кредитів та шляхом покращення рівня їх забезпечення.

1.2 Методичні підходи щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку

Необхідність оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку полягає у тому, що саме кредити є найприбутковішим банківським активом, тому формування оптимального кредитного портфеля збільшує потенціальні прибутки банківської установи. Найбільш оптимальним кредитним портфелем банку можна вважати такий портфель, який складається із таких активів, що забезпечують максимально можливу дохідність при мінімальному рівні ризику.

Будь-яка банківська установа повинна враховувати співвідношення «дохід – ризик» при використанні того чи іншого методичного підходу щодо оцінки ефективності управління власним кредитним портфелем, адже кредитні операції залишаються найризикованішою частиною активів банку.

При визначенні ефективності управління кредитним портфелем банку не можна спиратися тільки на один показник, який характеризує стан кредитування банківської установи. А оскільки існує ціла низка таких показників, то й методичні підходи, щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем можуть відрізнятися один від одного.

Досліджуючи специфіку розробки науково-методичних аспектів управління ефективністю управління кредитним портфелем банківської установи, слід зазначити, що на тактичному рівні управління комерційних банком відбувається оцінка співвідношення дохідності та ризику. Адже саме таке співвідношення дає узагальнену оцінку якості управління кредитним портфелем банку, а також можливість прийняття рішення щодо вибору найприйнятнішого напрямку кредитування в процесі порівняльного аналізу альтернативних варіантів.

Зважаючи на важливість ведення постійного аналізу та керування кредитною діяльністю банківських установ, необхідно дослідити основні методичні засади оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.

Від якості методичного забезпечення управління кредитним портфелем банківської установи залежить те, наскільки ефективно побудовано увесь механізм організації кредитних відносин банку з клієнтами (фізичними та юридичними особами). Здатність методичного забезпечення ефективно регулювати відносини між банківською установою та позичальником суттєво знижує ризики кредитної діяльності.

З усього вищенаведеного, можна визначити основні етапи методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку (рисунок 1.2).

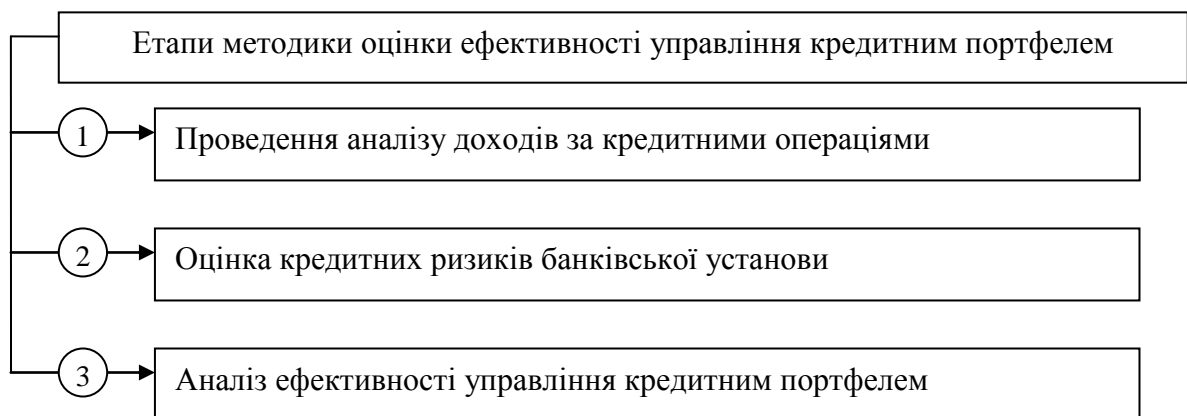

Рисунок 1.2 – Основні етапи методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи [26,С.138]

З рисунку 1.2 можна побачити, що при формуванні методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку, необхідно враховувати доходність за кредитними операціями, адже проведення кредитних операцій здійснюється з метою отримання доходів. Таким чином, на першому етапі управління відбувається проведення аналізу доходів за кредитними операціями.

Доходність характеризується абсолютними та відносними показниками. Наприклад, сума доходів у грошовому виразі є абсолютним показником, а середній рівень доходності кредитних вкладень – відносним показником.

При формуванні методичних засад управління кредитним портфелем, керівництво банківської установи виходить з того, що дохідність кредитного портфеля банку протягом певного періоду залежить від таких двох показників, як обсяг кредитного портфеля та рівня відсоткових ставок за кредитами.

Рівень відсоткової ставки є узагальнюючим показником та враховує наступні чинники як: тривалість користування кредитом (чим більш тривалий термін кредитуванні, тим вища ставка); міра ризику; метод нарахування і спосіб сплати відсотків; забезпеченість позички та ін. У цілому дохід за кредитною операцією (у межах року) можна обчислити за формулою [51,С.144]:

$$E_i = r_i * V_i * \frac{t_i}{BS}, \quad (1.1)$$

де E_i – дохід за i -ю кредитною операцією (у грошовому виразі);

r_i – відсоткова ставка за i -м кредитом (річна);

V_i – сума i -го кредиту;

T_i – період кредитування за i -м кредитом (дні);

BS – база розрахунку (360 чи 365 днів).

Доходи кредитного портфеля банку формуються також за рахунок проведення заставних та дисконтних операцій з векселями, за якими порядок обчислення доходів інший. Дохід за вексельними операціями формується у формі дисконту та обчислюється за формулою [51,С.145]:

$$E_j = d_j * S_j * \frac{t_j}{BS}, \quad (1.2)$$

де E_j – дохід за j -ю вексельною операцією (у грошовому виразі);

d_j – ставка, за якою обліковується j -й вексель (річна ставка дисконту);

S_j – сума, на яку видано j -й вексель;

t_j – період, який залишився до дати погашення j -го векселя (дні).

Дохід кредитного портфеля формується за рахунок усіх доходів, одержаних банком від проведення операцій кредитного характеру за певний період [51,С.145]:

$$E = \sum_{i=1}^N E_i + \sum_{j=1}^L E_j, \quad (1.3)$$

де E – дохід кредитного портфеля;

N – кількість кредитів у портфелі;

L – кількість інших операцій кредитного характеру.

Узагальнюючим показником є рівень доходності кредитного портфеля, який розраховується як відношення суми доходів від кредитних операцій до обсягу наданих кредитів [51,С.146]:

$$d = \frac{E}{V} * 100, \quad (1.4)$$

де d – доходність кредитного портфеля (у відсотках);

V – обсяг кредитного портфеля банку.

У разі проведення ретроспективного аналізу сума доходів за кредитними операціями визначається за даними бухгалтерського обліку. При цьому до розрахунку береться сума одержаних та нарахованих доходів у грошовому виразі, оскільки в обліку діють принципи нарахування та відповідності.

Рівень доходності кредитного портфеля банку залежить від низки економічних чинників: ринкової ставки відсотка, обсягу та структури кредитного портфеля, умов конкуренції на банківському ринку, власних можливостей банку щодо вибору напрямів та об'єктів кредитування. На формування структури кредитного портфеля банку істотно впливає специфіка сектору ринку, що його обслуговує цей банк. Наприклад, у структурі кредитного портфеля іпотечних банків переважають довгострокові кредити, а в

ощадних установах – споживчі кредити та позички фізичним особам. Факторний аналіз дохідності кредитного портфеля з'ясовує, які саме чинники істотно вплинули на формування доходів, та виявляє можливі резерви їх підвищення [34,С.71].

На другому етапі аналізують ризик кредитного портфеля. Так, під кредитним ризиком розуміють невизначеність стосовно повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань згідно з умовами кредитної угоди.

Дослідимо основні методи управління кредитним ризиком банку за допомогою рисунку 1.2.

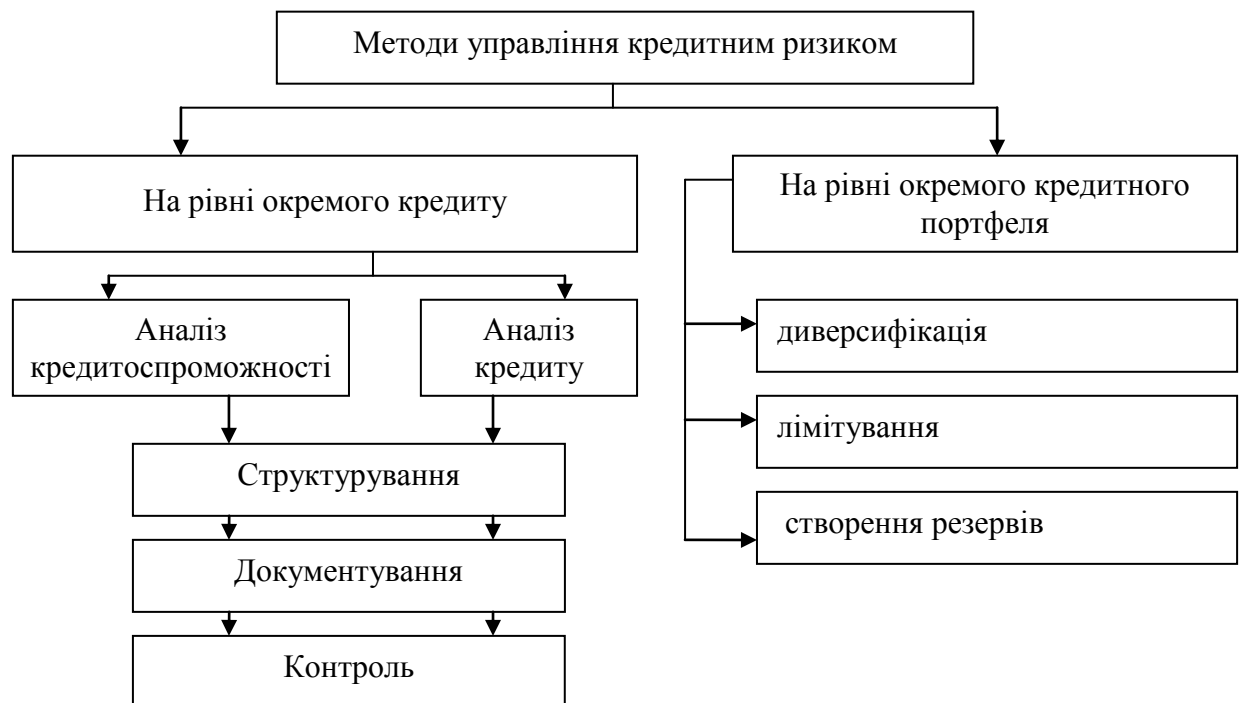

Рисунок 1.2 – Методи управління кредитним ризиком банку [20,С.112]

З рисунку 1.2 можна зробити висновки про те, що методи управління кредитним ризиком банківською установою досліджуються як на рівні окремого кредиту, так й на рівні окремого кредитного портфеля.

До основних причин виникнення кредитного ризику на рівні окремої позички можна віднести [20,С.112]:

– нездатність позичальника до створення адекватного грошового потоку;

– моральні та етичні характеристики позичальника (наприклад, небажання повертати кредит);

– ризик ліквідності застави.

Сукупний ризик кредитного портфеля залежить від ризикованості кредитних операцій, що входять до його складу. До збільшення сукупного ризику кредитного портфеля банку призводять наступні чинники:

– надмірна концентрація (зосередження кредитів у одному із секторів економіки);

– недосконала структура портфеля, якщо його сформовано з урахуванням потреб тільки клієнтів, а не самого банку;

– надмірна диверсифікація;

– недостатня кваліфікація персоналу банку та ін.

Таким чином можна зробити висновок про те, що для того щоб оцінити сукупний ризик кредитного портфеля, слід насамперед проаналізувати показники рівня кредитного ризику та показники рівня захищеності кредитного портфеля від можливих витрат (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Показники рівня кредитного ризику та рівня захищеності кредитного портфеля [31,С.16]

№ з/п	Показник	Алгоритм розрахунку
1	2	3
1. Показники рівня кредитного ризику		
1	Коефіцієнт частки зважених класифікованих позик	Відношення зважених класифікованих до загальної суми позик
2	Коефіцієнт зважених класифікованих позик на одиницю капіталу	Відношення зважених класифікованих позик до капіталу
3	Коефіцієнт проблемної заборгованості загальних вимог за кредитами	Відношення загальної суми прострочених і сумнівних до загальної суми

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
4	Коефіцієнт збитковості позик	Відношення збитків за позиками до загальної суми позик
2. Показники рівня захищеності кредитного портфеля від можливих втрат		
1	Коефіцієнт забезпечення позик	Відношення загальної забезпечення кредитів до загальної суми кредитів
2	Коефіцієнт захищеності позик	Відношення резервів на покриття збитків за позиками до загальної суми позик
3	Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	Відношення капіталу банку до загальної суми позик
4	Коефіцієнт повноти формування резерву	Відношення фактично створеного резерву до розрахункової суми резерву
5	Коефіцієнт покриття проблемних за НБУ (сумнівних і безнадійних) позик до фактично сформованих резервів	Відношення фактично створеного резерву до суми проблемних (сумнівних і безнадійних) позик
6	Коефіцієнт проблемних позик за Міжнародними стандартами (субстандартних, сумнівних і безнадійних) фактично сформованим резервам	Відношення фактичного створеного резерву до суми проблемних позик (субстандартних, сумнівних і безнадійних) за міжнародними стандартами

Проведена діагностика кредитної діяльності банку за наведеними у таблиці 1.3 показниками дає можливість встановити кількісні параметри як рівня кредитного ризику здійснюваних ним кредитних операцій так і рівня захищеності кредитного портфеля від можливих втрат.

Необхідність застосування наведених показників також доказана і двадцятирічною практикою українських банків.

На третьому етапі аналітичного процесу досліджується ефективність управління кредитним портфелем банку. Як вже зазначалося вище, під ефективністю слід розуміти співвідношення між рівнем доходності та величиною кредитного ризику.

Існуючі методики оцінки ефективності управління портфелями активів

пропонують до розгляду декілька кілька коефіцієнтів ефективності, які можна використати в процесі аналізу та прийняття управлінських рішень з формування ефективних портфелів. До таких коефіцієнтів відносять: коефіцієнти Шарпа, Трейнора, коефіцієнт відносної дюрації, які відрізняються один від одного способами вимірювання ризикованості портфеля. Однак, перелічені показники є приблизно однаковими за структурою, та узагальнюючи вказують на те, що коефіцієнт ефективності управління портфелем є відношенням різниці між дохідністю портфеля (реальною або очікуваною) та ставкою без ризику до показника, який відображає ризик портфеля.

У процесі управління кредитним портфелем банку пріоритетне значення має кредитний ризик. Зазначене свідчить про недоцільність, при формуванні науково-методичних засад оцінки ефективності кредитного портфеля банку, враховувати ставку без ризику, й, відповідно, про недоцільність застосування класичних прийомів портфельного аналізу без відповідних корегувань.

Таким показником є коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку, який використовується у міжнародній практиці. Він визначається за формулою [51,С.147]:

$$KEUKP = \frac{D - r_0}{IR}, \quad (1.5)$$

де D – середньорічна фактична ставка дохідності кредитного портфеля, %;

r_0 – процентна ставка без ризику, %;

IR – показник ризику кредитного портфеля, %.

Процентна ставка без ризику (r_0) дорівнює базовій ставці, котра діє на даному кредитному ринку (LIBOR, prime-rate, ставка рефінансування, ставка за цінними паперами уряду тощо). При визначенні ефективності управління кредитним портфелем ця ставка показує рівень дохідності портфеля, сформованого через надання кредитів позичальникам з найвищим кредитним рейтингом. Однак, навіть при відношенні позичальника, при оцінці кредитного

ризик, до класу А, – ризик недоотримання запланованого доходу не може бути повністю виключено.

Показник ризику кредитного портфеля (IR) відображає питому вагу резерву в обсязі кредитного портфеля, визначається за формулою [51,С.147]:

$$IR = \frac{R}{V} * 100, \quad (1.6)$$

де R – розрахункова сума резерву банку під нестандартну заборгованість кредитними операціями банку;

V – середньорічний обсяг кредитного портфеля – фактична заборгованість (не зменшена на величину резерву).

Обрахування коефіцієнту ефективності управління кредитним портфелем у такому разі покаже величину додаткових понад рівень доходності безризикового кредитного портфеля доходів, які одержить банк у розрахунку на одиницю взятого ним кредитного ризику. Більш привабливим вважається той кредитний портфель банку який відповідає більш високому значенню коефіцієнту ефективності управління ним. Тобто, чим більшим є цей коефіцієнт, тим ефективнішим є управління кредитним портфелем банківської установи.

Запропонований методичний підхід до аналізу ефективності кредитної діяльності банку має важливе значення в системі прийняття управлінських рішень як при здійсненні перспективного, так і ретроспективного аналізу. Перспективний аналіз проводиться на стадії формування кредитного портфеля і забезпечує порівнювання ефективності різних варіантів розміщення ресурсів. Ретроспективний аналіз служить для оцінювання результатів управління кредитним портфелем проти очікуваних (планових) значень коефіцієнтів ефективності, а також аналогічних показників діяльності інших банків або ринкового портфеля. Завдяки проведенню цього аналізу визначається динаміка

ефективності кредитного портфеля та її відповідність стратегії управління банком [34,С.73].

Окрім зазначеного вище, ця методика може бути використана для формування кредитного портфеля певного рівня ефективності, чого можна досягти шляхом встановлення внутрішнього ліміту ефективності кредитних операцій. Таким чином, встановивши граничний рівень ефективності операцій, нижче за який видача кредиту вважатиметься за недоцільну, буде сформовано кредитний портфель оптимальний за співвідношенням доходу та ризику.

Таким чином, кредитний портфель банку є «вершиною» кредитної діяльності. Його не можна прирівнювати до простої сукупності кредитів, оскільки кредити можуть взаємодіяти, внаслідок чого кредитний портфель характеризується не тільки сукупним ризиком, але і чисто портфельним ризиком. Як підсумок саме якість всього кредитного портфеля в цілому визначає ефективність кредитної діяльності.

1.3 Організаційне та інформаційне забезпечення оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку

На організацію процесу управління кредитним портфелем банку суттєвий вплив має чинне законодавство, яке регулює здійснення кредитних операцій, шляхом визначення форм і видів кредитів, принципів та умов банківського кредитування.

Так, наприклад, Цивільним кодексом України регулюються договірні відносини з отримання гарантій та поручительства за кредитними операціями.

Головним законом, який регулює не тільки здійснення банківською установою процесу кредитування, але регулює й інші напрямки діяльності комерційних банків, є ЗУ «Про банки і банківську діяльність» [52]. Згідно із ст.49, зазначеного закону, визначаються права та обов'язки банку при

виконанні ним кредитної операції.

Важливе місце в здійсненні кредитних операцій комерційних банків є нормативно-правові акти, які регулюють питання ліцензування банківських операцій. На сьогоднішній день, таким нормативно-правовим актом є Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів (далі – Положення № 306) [57]. Так, у главі 2 Положення № 306 зазначені основні положення щодо ліцензування банків, у главі 3 - описано процедуру надання відповідних ліцензій.

Однією з умов отримання ліцензії на здійснення банківських операцій є дотримання економічних нормативів, які наведені в Інструкції НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 368 (далі – Інструкція № 368).

Так, у відповідності із Інструкцією № 368 виокремлюються наступні нормативи кредитного ризику [56]:

- максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – визначається як співвідношення суми всіх вимог та позабалансових зобов'язань щодо цього контрагента до регулятивного капіталу банку, яке не повинно перевищувати 25 %;

- великих кредитних ризиків (Н8) – лімітує загальну суму сконцентрованих кредитних ризиків. Великі кредитні ризики визначаються як всі вимоги і позабалансові зобов'язання наданих щодо одного або групи пов'язаних контрагентів, що дорівнюють або перевищують 10 % регулятивного капіталу. Нормативом Н8 вимагається, щоб суми великих кредитних ризиків не перевищували регулятивний капітал банку більше ніж у 8 разів;

- максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) – встановлюється з метою обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами. Такі операції можуть проводитися на пільгових для інсайдерів умовах та загрожувати стабільній діяльності банку. Нормативом Н9 вимагається, щоб співвідношення суми вимог та позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера до статутного капіталу

банку було не більше 5 %;

– максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) – обмежує сукупну суму всіх вимог до інсайдерів та зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів. Нормативом Н10 встановлюється максимальне значення співвідношення сукупних вимог та позабалансових зобов'язань щодо усіх інсайдерів до статутного капіталу банку у розмірі 30 %.

Важливе місце у процесі управління кредитним портфелем банку займає мінімізація ризиків, одним із способів реалізації чого є забезпечення заборгованості заставою. Питання, пов'язані із регулюванням відносин застави при проведенні кредитних операції регулюються ЗУ «Про заставу». Так, згідно із п.1 цього закону, застава є способом забезпечення зобов'язань. В силу застави кредитор має право в разі невиконання боржником забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами.

Таким чином, для здійснення ефективного управління кредитним портфелем банківської установи, необхідно дотримуватися чинного законодавства та внутрішніх положень, які безпосередньо регулюють процес організації кредитного процесу.

Організаційне управління кредитним портфелем банку передбачає існування у будь-якій банківській установі певної системи управління, яка має чітко встановлену мету, об'єкт та суб'єкт.

Метою управління кредитним портфелем банку є зниження кредитних ризиків та підвищення ефективності здійснення кредитних операції, що дозволяє сформувати оптимальний кредитний портфель.

Об'єктом процесу управління кредитним портфелем банку є кредити надані як фізичним особам, так і суб'єктам господарювання, а також економічні відносини, які виникають між банком та позичальником в процесі повернення та обслуговування боргу.

Суб'єктом управління виступає спеціальна група робітників банківської установи, наділена правом за допомогою встановлених прийомів здійснювати цілеспрямований вплив на об'єкт управління.

Визначимо основні підрозділи та їх функції, в процесі організаційного управління кредитним портфелем банку за допомогою таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Підрозділи банку, які приймають участь в організаційному управлінні кредитним портфелем банку та їх функції [29,С.81]

Підрозділ	Функція
1. Спостережна рада банку	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює загальне керівництво активами банку, в тому числі й кредитними операціями; - делегує свої повноваження комітету з управління активами та пасивами та кредитному комітету.
2. Комітет з управління активами та пасивами	<ul style="list-style-type: none"> - визначення рівня та меж допустимого кредитного ризику; - визначення потреби банку у кредитних ресурсах; - встановлення кредитних ставок за різними кредитними продуктами; - визначення прийнятної структури та якості кредитного портфелю; - калькулювання цін на кредитні продукти банку та ін.
3. Кредитний комітет	<ul style="list-style-type: none"> - визначає напрямки кредитної політики; - встановлює порядок проведення кредитних операцій, що генерують кредитний ризик; - визначає доцільність та розміри кредитування клієнтів банку; - займається формуванням резервів на покриття можливих збитків за активними операціями та ін.
4. Кредитний відділ	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечують банківську установу кредитними активами; - бере безпосередню участь у формуванні та обслуговування кредитного портфелю банку; - займається моніторингом кредитного ризику та ін.

З вищенаведеної таблиці видно, що Спостережна рада банку має найширші повноваження у питаннях управління кредитним портфелем

банківської установи, які делегує двом головним комітетам – комітету по управлінню активами та пасивами (далі – КУАП) та кредитному комітету. Саме зазначені комітети проводять комплексний аналіз поточної ситуації на ринку банківських послуг, визначають потреби потенційних клієнтів (фізичних та юридичних осіб) та порівнюють з можливостями та потребами банківської установи. Враховуючи дію зовнішніх та внутрішніх факторів на стан банківською установи, зазначені комітети визначають стратегічний напрямок розвитку кредитної політики банку, який затверджується Правлінням банку. Кредитний відділ забезпечує банківську установу кредитними активами, з огляду на встановлену керівництвом кредитну політику. Виконує комплекс дій, що пов'язаний з формуванням кредитного портфеля необхідної структури, якості, та займається веденням кредитних справ та моніторингом кредитних ризиків.

При здійсненні організаційного управління кредитним портфелем банківської установи необхідно рівень управління кредитною операцією. Так, існує оперативне, тактичне та стратегічне управління кредитним портфелем банку [64,С.163].

Оперативне управління кредитним портфелем банку пов'язане із формуванням політики управління кредитними операціями, а також із подальшим плануванням та розвитком банківських операцій та обліково-операційним управлінням.

На стадії здійснюючи процесу управління кредитним портфелем банку, відбуваються збір та складання інформації, підготовка управлінської звітності, виконання внутрішніх розпоряджень та антикризове управління.

Тактичне управління кредитним портфелем банку напряму пов'язане із здійсненням функцій ризик-менеджменту. На даному рівні управління відбувається розробка та актуалізація методик, процедур, регламентів щодо здійснення кредитних операцій [64,С.164]. Також здійснення тактичного управління передбачає створення системи лімітів, оптимальних механізмів взаємодії підрозділів, розробку та створення програми антикризового

управління банком та проведення аналізу управлінської звітності профільних підрозділів.

Стратегічне управління кредитним портфелем банку здійснюється на вищому корпоративному рівні управління банківської установи, тобто на рівні ради директорів банку та спостережної ради. На вищому рівні управління банківською установою відбувається затвердження внутрішніх положень стосовно кредитної політики, довгострокове планування кредитної діяльності; перегляд та моніторинг встановлених лімітів. Рішення вищих органів управління доводиться до кредитних та ревізійних комітетів.

Управління кредитним портфелем починається з надання кожної окремої позички, тому науково-методичне забезпечення, яке призначене регулювати кредитні відносини між банківською установою та її позичальником, повинно повністю охоплювати процес кредитування.

Процес кредитування можна умовно який поділити на декілька етапів (додаток Б). З рисунку Б.1 видно, що основними етапами здійснення будь-якої кредитної операції є: підготовка кредиту, структурування кредиту та обслуговування кредиту.

На першому етапі організації управління кредитним портфелем банку відбувається збір необхідної інформації для прийняття рішення стосовно видачі кредиту, адже перед кредитним експертом постає завдання визначити і кількісно оцінити ефективність кредитування.

Для оцінки ефективності кредитної операції, кредитний експерт повинен ідентифікувати та оцінити кредитні ризики. Отримати кількісну оцінку ризику можна шляхом визначенням кредитоспроможності позичальника (фізичної чи юридичної особи).

Кредитоспроможність можна визначити як спроможність позичальника при конкретних умовах кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності [26,С.86].

Кожен комерційний банк розробляє власну методику визначення кредитоспроможності. В основі визначення класу кредитоспроможності лежить критеріальний рівень та їх рейтинг.

Після оцінки кредитоспроможності і визначення класу позичальника, кредитний працівник приймає рішення про подальшу співпрацю з позичальником на основі прийнятного для банку рівня кредитного ризику кредиту.

На другому етапі здійснення кредитної операції, методичні основи управління ефективністю кредитного портфеля банку повинні регламентувати процес структурування кредитного портфеля. Слід зазначити, що структурування кредиту можливо лише після прийняття рішення що подальшої співпраці із позичальником, тобто у разі прийнятного кредитного ризику.

Процес структурування кредиту полягає у відпрацюванні таких параметрів, які відповідали б потребам клієнта та мінімізували кредитний ризик банку, забезпечуючи умови своєчасного погашення позики.

Основними структурними параметрами банківського кредиту є: сума кредиту, відсоткова ставка, графік погашення, забезпечення, умови видачі та строки [26,С.87].

Таким чином, головною задачею кредитного експерта, при встановленні суми банківського кредиту, є врахування відповідності потреби у фінансуванні конкретного заходу із безпосередніми запитами та можливостями позичальника. Визначення вірної суми позички мінімізує кредитний ризик, а й відповідно підвищить ефективність кредитного портфеля банку.

На третьому етапі відбуваються безпосереднє управління ефективністю кредитного портфеля банку. На цьому етапі методичне забезпечення банку повинно регулювати процедури кредитування та управління станом виданої позички. Окрім цього методика повинна визначати інструменти контролювання стану поточного кредитного портфеля банківської установи.

Однією із головних умов реалізації ефективного управління на цьому етапі є необхідність проведення постійного моніторингу стану кредитного портфелю. Зображену ситуацію можна пояснити:

- постійною зміною рівня кредитного ризику;
- високою ймовірністю перевищення допустимого рівня ризику через нестабільність умов, за якими надається кожний конкретних кредит. Наприклад, можуть відбуватися зміни у доходах позичальників, змінюватися може ринкова вартість і ліквідність застави та ін.

Основна мета даного етапу полягає у підвищенні ефективності кредитного портфеля банку, яка досягається шляхом здійснення постійного контролю за своєчасністю погашення кредиту і процентів за його користуванням, а також проведення контролю за станом забезпеченням та за виконанням всіх зобов'язань за кредитним договором.

Таким чином, за допомогою наведеної вище методики організації управління кредитним портфелем банківської установи можна підвищити його ефективність, шляхом визначення її рівня на кожному етапі кредитування.

Досліджуючи специфіку формування ефективного кредитного портфелю банківської установи, важливо враховувати не тільки специфіку організаційного управління кредитним процесом, але й його інформаційне управління, які здійснюється шляхом формування статистичної та фінансової звітності комерційним банком.

Важливу роль в процесі управління кредитним портфелем банку є система інформаційного забезпечення. На основі достовірної, повної, систематизованої, актуальної інформації здійснюється аналіз, планування, регулювання та контроль кредитної політики, що сприяє формуванню оптимального кредитного портфелю банківської установою.

Система зовнішньої інформації призначена для забезпечення керівництва банку інформацією про стан середовища, в якому функціонує банк. Збір зовнішньої інформації забезпечується шляхом накопичення різноманітних даних про ситуацію на ринку, тобто про конкурентів, клієнтів, відсоткові

ставки тощо.

До основних джерел інформації щодо оцінки зовнішнього середовища належать:

– дані різних органів управління (Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України; Асоціації українських банків, Верховної Ради України);

– статистичний бюлетень НБУ;

– сайти банків-конкурентів;

– управлінська звітність банку.

– Система внутрішньої інформації характеризує банк з погляду внутрішнього стану його справ. Вона виникає в результаті діяльності самого банку і повинна бути направлена на повне віддзеркалення поточної ділової активності, а також на отримання оперативних даних.

Інформація внутрішнього середовища відображається у наступних джерелах:

– форми фінансової звітності, зокрема баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів, примітки до звітів;

– форми статистичної звітності (таблиця 1.5);

– форми управлінської звітності, зокрема бюджети, плани, внутрішні звіти окремих служб та підрозділів банку;

– контрольні дані, зокрема аудиторські звіти, звіти ревізійної комісії, інше.

Статистична звітність, яка подається до НБУ та відображає ведення банківською установою кредитної діяльності, регулюється Інструкцією від 19.03.2003 № 124 [54].

Таблиця 1.5 – Статистична звітність банку щодо стану здійснення кредитної діяльності, що подається до Національного банку України

Назва звіту	Зміст звіту
1. Місячна звітність	
Форма № 302 «Звіт про класифікацію кредитних операцій»	Звіт передбачає надання даних про класифікацію кредитних операцій та формування резервів для відшкодування можливих втрат за такими операціями відповідно до вимог Положення № 23
Форма № 310 «Звіт про суми і процентні ставки за наданими кредитами та залученими депозитами»	Звіт передбачає надання банками даних про суми наданих кредитів і залучених депозитів протягом звітного місяця в розрізі секцій видів економічної діяльності, інституційних секторів економіки, видів валют і початкових строків погашення кредитів, а також процентні ставки за ними.
Форма №321 «Звіт про кредити та процентні ставки за непогашеними сумами»	Звіт передбачає подання даних про надані кредити та процентні ставки за ними в розрізі видів економічної діяльності, інституційних секторів економіки, строків погашення згідно з договорами (початкових строків), категорією ризику, видів кредитів за цільовим спрямуванням, організаційно-правових форм господарювання, кодів валют, кодів країн та видів забезпечення кредиту.
2. Щоденна звітність	
Форма 310 Д «Звіт про суми і вартість кредитів у процентах річних»	Звіт відкриває інформацію щодо: суми наданих (отриманих на міжбанківському ринку) або пролонгованих протягом дня кредитів згідно з укладеними договорами; суми і вартість кредитів (у процентах річних), що надані банками юридичним та фізичним особам за день у гривневому еквіваленті з урахуванням офіційного валютного курсу.

За допомогою вищеперелічених у таблиці 1.5 статистичних звітів, НБУ отримає інформацію щодо стану проведення кредитних операцій банківської установи. Дані, що наводяться у перелічених звітах, дозволяють не тільки визначити місце кредиту серед інших операцій банківської установи, але й дослідити специфічні особливості та принципи кредитної політики банку.

Висновки до розділу 1

Досліджуючи сутність кредитного портфеля банку було визначення три основні наукові підходи щодо трактування цього поняття. Так, науковці першого наукового підходу розглядають кредитний портфель як сукупність виданих позичок, тим самим враховують лише здійснення кредитної операції. Другий підхід, щодо трактування сутності кредитного портфеля, розглядають його значення у масштабах загальної діяльності банківської установи, як дієвий інструмент управління активами. Третій підхід відображає значення проведення кредитних операцій на макрорівні, тобто розгадається значення кредитного портфелю не тільки на рівні банку, а й на загальнодержавному рівні.

Дослідивши наукові підходи щодо трактування сутності кредитного портфеля було сформоване власне визначення. Так, кредитний портфель – це інструмент управління активними операціями банку, метою здійснення яких є підвищення ефективності діяльності, що досягається шляхом надання позичок за різними напрямками кредитування з врахуванням встановлених вимог.

Методичні підходи щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку побудовані на врахуванні співвідношення рівня ризику за кредитною операцією та обсягами доходів за нею. При формуванні методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем доцільно дотримуватися наступної послідовності дій: аналіз доходів за кредитними операціями; оцінку кредитних ризиків та аналіз ефективності управління кредитним портфелем.

Організація процесу управління кредитним портфелем банківської установи починається з конкретної позички, саме тому методичні засади повинні враховувати основні етапи здійснення кредитування, до яких належить підготовка, структурування та обслуговування кредиту.

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ УМОВНОГО БАНКУ

2.1 Загальна характеристика Умовного банку

Умовний банк є універсальним міжрегіональним банком України, який орієнтований на інтереси клієнтів усіх форм власності і на підставі Ліцензії Національного банку України №22 від 04.12.2001 року надає повний спектр якісних послуг по всіх сегментах фінансового ринку з обслуговування корпоративних та індивідуальних клієнтів.

Умовний банк – найбільший банк України, який орієнтований перш за все на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх організаційно-правових форм.

Основна стратегічна мета – залишаючись банком загальнонаціонального рівня, банк прагне відтворити позиції стабільної, прозорої, конкурентоздатної фінансової установи, яка співпрацює як з системними державними підприємствам, так і на традиційному для банку сегменті бізнесу - роздрібному.

Умовний банк – установа з високою соціальною відповідальністю, активний учасник економічного та соціального розвитку кожного регіону і міста. Одна з його основних стратегічних переваг - найбільша серед українських банків філійна мережа. Це дає можливість банку обслуговувати клієнтів у будь-якому куточку нашої країни.

Ключовими факторами позиціонування Умовного банку на ринку банківських послуг є: універсальність; диференціація та якість послуг, що надаються; репутація банку; формування стійких фінансових показників; впровадження нових банківських продуктів та ін.

Установи банку обслуговують багато вітчизняних підприємств та організацій. Серед них особливе місце посідають такі поважні клієнти, як Пенсійний фонд України, НАЕК «Енергоатом», ДП Енергоринок,

ВАТ «Укртелеком». Все це слід сприймати як вияв високої довіри до банку і до політики, яку він проводить у взаємовідносинах з клієнтами.

Основою діяльності банку є його ресурсна база, що формується з капіталу та зобов'язаннями, тому доцільним є дослідження структури пасивів Умовного банку (табл. Ж1).

Аналіз пасивів показав що, станом на 01.01.2013 року порівняно з 01.01.2012 року загальний обсяг пасивів банку збільшився на 33876015 тис. грн., або на 27,82%, як за рахунок збільшення власного капіталу та і за рахунок збільшення зобов'язань банку. Обсяг власного капіталу протягом 2012 року збільшувався більшими темпами (темп росту за 2012 рік склав 141,55 %) порівняно із збільшенням зобов'язань (темп росту за 2012 рік склав 126,33%), що і обумовило підвищення питомої ваги власного капіталу у загальному обсязі пасивів банку за 2012 рік на 1,06 % (10,89 % - 9,83%). За 2011 - 2012 роки загальний обсяг пасивів збільшився на 61856990 тис. грн., що свідчить про нарощування ресурсної бази банку.

Динаміка та склад пасивів Умовного банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр. наведено на рисунку 2.1.

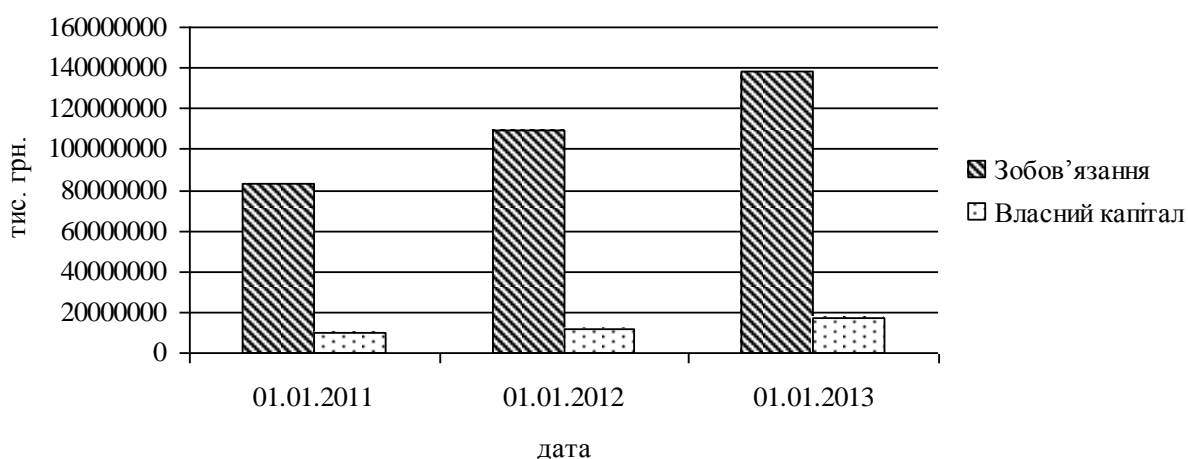

Рисунок 2.1 – Динаміка пасивів Умовного банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Забезпечення необхідного обсягу капіталу та достатньої платоспроможності є пріоритетним завданням банку.

Нормативи достатності власного капіталу банку наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників достатності капіталу Умовного банку за період з 1.01.2011 по 1.01.2013 рр.

Назва статті	Значення станом на			Нормативне значення
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
Регулятивний капітал, тис. грн.	10952141	11562165	15618778	-
Норматив адекватності регулятивного капіталу, %	12,12	10,09	10,14	10
Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів, %	11,68	9,50	10,04	9
Норматив співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку, %				

Наведені дані підтверджують про постійне виконання банком установлених нормативів достатності капіталу, що свідчать про стабільність і фінансову надійність банку.

Таблиця 2.2 – Динаміка та структура власного капіталу Умовного банку за період з 01.01. 2011 по 01.01.2013 рр.

Назва статті	Значення станом на						Темп росту за період аналізу, %
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		
	сума, тис.грн	Питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Статутний капітал	8710866	84,06	8860202	74,00	13564881	80,04	155,72

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Нерозподілений прибуток	927671	8,95	1227354	10,25	1564871	9,23	168,69
Резервні та інші фонди	724542	6,99	1885588	15,75	1818015	10,73	250,92
Усього власного капіталу	10363079	100,00	11973144	100,00	16947767	100,00	163,54

Аналіз власного капіталу банківської установи (табл. 2.2) показав що, найбільшу частку у його структури займає статутний капітал, на долю якого станом на 01.01.2013 рік приходиться 80,04 % від загального обсягу власного капіталу банку. Нерозподілений прибуток та резервні і інші фонди складають відповідно 9,23 та 10,73 %.

Аналіз динаміки та структури зобов'язань Умовного банку (табл. Ж.2) показав, що станом за 2012 р. загальний обсяг зобов'язань банку збільшився на 28901392 тис. грн., або на % 26,33. За 2011-2012 рр. збільшення обсягу зобов'язань відбулося на 28901392 тис. грн., або на 66,27%.

Проведений аналіз зобов'язань банку свідчить про несуттєве їх зростання протягом досліджуваного періоду, про що свідчать дані таблиці Ж.2. Станом на 01.01.2013 року питома вага зобов'язань банку у структурі пасивів дорівнювала 89,11 %, що на 0,16 в. п. більше ніж у базовому періоді.

З рисунку 2.2 можна побачити, що підвищення обсягу зобов'язань відбулося протягом усього періоду аналізу. Однак, більш високий темп зростання банківських зобов'язань спостерігався у 2011 році – 131,68 %. У 2012 році також відбувалося зростання зобов'язань, однак у порівнянні із попереднім роком, їх темп росту був дещо нижчим та складав 126,33 %.

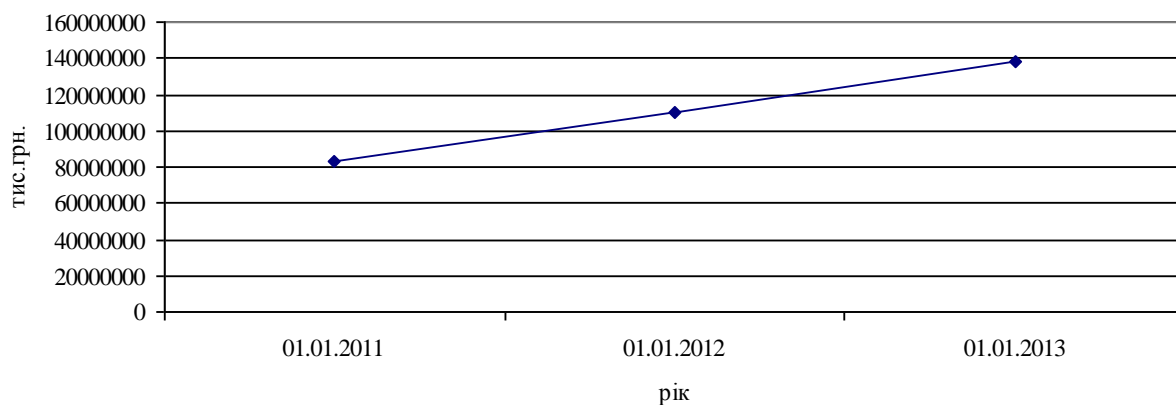

Рисунок 2.2 – Динаміка зобов'язань Умовного банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

У структурі зобов'язань (таблиця Ж.2) найбільшу питому вагу складають кошти клієнтів. Так, станом на 01.01.2013 року питома вага цієї статті склала 74,90 %, темп росту за період аналізу дорівнював 183,19 %. Така тенденція є позитивною, адже серед банків першої групи спостерігалось відповідне зниження цієї статті балансу, що зумовлено складною макроекономічною ситуацією в країні, несприятливою кон'юктурою зовнішніх ринків, зменшенням обсягів виробництва та фінансового результату діяльності підприємств та інших чинників. Тобто, підвищення цієї статті свідчить про високу довіру клієнтів до банківської установи.

Протягом досліджуваного періоду відбулося суттєве зменшення коштів банків. За аналізований період від'ємний абсолютний приріст за цією статтею склав -39999276 тис. грн., через що зменшилася питома вага статті у загальному обсязі зобов'язань (з 13,92 % станом на 01.01.2011 року до 5,49 % на 01.01.2013 року).

Позитивним явищем, яке підкреслює стабільність діяльності банківської установи є зниження розміру відстрочених податкових зобов'язань. Так, якщо станом на 01.01.2011 рік розмір відстрочених податкових зобов'язань банку склав 72595 тис. грн., станом на 01.01.2012 рік – 140745 тис. грн., станом на

01.01.2011 рік – 140545 тис. грн., тобто обсяг відстрочених податкових зобов'язань знизився за період аналізу на 58550 тис. грн.

У цілому, підводячи підсумок щодо залучення ресурсів, слід відзначити належну роботу з формування стабільної частини ресурсів банку за рахунок залучення депозитів фізичних осіб.

Реалізуючи стратегію власного розвитку, для банку важливим є не лише нарощення капіталу і ресурсної бази, але й забезпечення ефективного їх використання. Передумова надійності та конкурентоздатності банку полягає у наявності достатнього обсягу первинних та вторинних резервів, які у сукупності складають високоліквідні активи. Проте занадто високе значення може призвести до зниження дохідності банку.

Аналіз динаміки та структури активів наведений у таблиці К.1. Обсяг активів протягом досліджуваного періоду збільшився. Станом на 01.01.2011 року обсяг активів складав 93767625 тис. грн., на 01.01.2012 року – 121748600 тис. грн., на 01.01.2013 року становив 155624615 тис. грн. Темп росту за період аналізу склав 165,97 %.

Найбільшу вагу у структурі активів Умовного банку складають кредити та інша заборгованість клієнтів. Так, станом на 01.01.2011 рік клієнтська заборгованість склала 6528956 тис. грн. (питома вага у загальному обсязі активів складала 69,64 %), станом на 01.01.2012 рік – 91012074 тис. грн. (74,75 % у структурі активів), станом на 01.01.2013 рік – 107507459 тис. грн. (69,08 % від структури активів). Тобто, слід відзначити підвищення розміру кредитної заборгованості клієнтів у абсолютному вираженні за період аналізу на 42208503 тис. грн.

За досліджуваний період відбулося збільшення питомої ваги високоліквідних активів, тобто коштів розміщених у НБУ та готівкових коштів. Так, станом на 01.01.2011 рік обсяг даних коштів дорівнював 10854186 тис. грн. (11,58 % у загальній структурі активів банку), станом на 01.01.2012 рік – 20314431 тис. грн. (16,69 %), на 01.01.2013 рік – 18165013 тис. грн. (11,67 %). Відбулося підвищення цієї статті за період аналізу на 7310827 тис. грн.

За досліджуваний період можна побачити зниження обсягу коштів в інших банках. Станом на 01.01.2011 рік обсяг коштів розміщених в інших банках дорівнював 6930278 тис. грн. (7,39 % у загальній структурі активів банку), станом на 01.01.2012 рік – 2374140 тис. грн. (1,95 %), на 01.01.2013 рік – 6445833 тис. грн. (4,14 %). Таким чином протягом досліджуваного періоду відбулося зниження обсягу коштів в інших банках на 484445 тис. грн.

Проводячи підсумок, можна сказати, що динаміка, склад і структура активів відповідає основним принципам і напрямам розвитку банку, але розвиток активів далі вимагає їх коригування в напрямі підвищення питомої ваги кредитно-інвестиційного портфеля й уповільнення темпів приросту основних засобів та інших активів.

Успішність та прибутковість діяльності банку можна визначити дослідивши динаміку фінансових результатів (табл. Л.1) [61, 62, 63].

Протягом досліджуваного періоду відбувалося збільшення прибутку Умовного банку. За 2010 рік обсяг чистого прибутку склав 705659 тис. грн., за 2011 рік – 1122964 тис. грн., за 2012 рік – 1418483 тис. грн. Тобто, за період аналізу обсяг чистого прибутку банку збільшився на 712824 тис. грн.

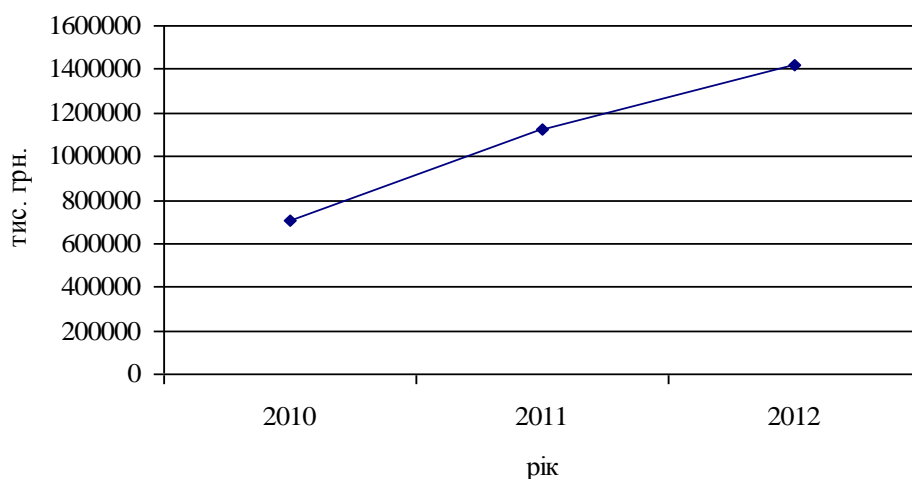

Рисунок 2.3 – Динаміка чистого прибутку Умовного банку за 2010 – 2012 рр.

Найбільший обсяг прибутку банк отримав у 2012 році, коли його обсяг дорівнював 1418483 тис. грн., що більше ніж у 2010 році на 712824 тис. грн.

Необхідно враховувати, що з погляду оцінки якості дохідної бази банків не менш значними, ніж високий рівень доходів, є стабільний та довготерміновий характер їх отримання, що пояснюється специфікою банківської діяльності. Стабільними доходами банку є ті, що залишаються практично постійними протягом досить тривалого терміну і можуть легко прогнозуватися на перспективу. Більша стабільність притаманна доходам від основної діяльності банку. Але потенційно прибутковіші операції банку мають, як правило, підвищений ризик. Тому відсутність стабільності доходів відображає ризикованість банківського бізнесу, зростання нестабільності доходів свідчить про погіршення якості доходів.

2.2 Аналіз кредитного портфеля Умовного банку

У структурі активів Умовного банку кредити займають найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним більшої половини усіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому.

Основні принципи побудови кредитного процесу, розподіл повноважень між колегіальними органами банку з приводу прийняття рішень про кредитування клієнтів, а також вимоги до кредитного портфеля та схильності банку до прийняття ризиків описується у положенні «Про кредитну політику Умовного банку [58].

Дослідимо динаміку та структуру кредитного портфеля Умовного банку за суб'єктами кредитування (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка та структура кредитного портфеля Умовного банку за суб'єктами кредитування за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Назва статті	Значення станом на						Темп росту за період аналізу, %
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	
1. Кредитування юридичних осіб	57383770	72,56	82439232	76,10	99276075	75,24	173,00
2. Кредитування фізичних осіб	21703764	27,44	25890161	23,90	32678248	24,76	150,56
3. Усього виданих кредитів	79087534	100,00	108329393	100,00	131954323	100,00	166,85

Як свідчать дані таблиці протягом досліджуваного періоду існувала чітка тенденція щодо підвищення обсягів кредитування Умовного банку. Так, станом на 01.01.2011 року обсяг виданих банком кредитів складав 79087534 тис. грн., станом на 01.01.2012 року – 108329393 тис. грн., станом на 01.01.2013 року – 131954323 тис. грн., темп росту за період аналізу склав 166,85 %.

Протягом всього досліджуваного періоду відбувалося підвищення обсягів кредитування банківською установою, що є позитивним явищем, адже кредитування – головне джерело отримання прибутку банком. Найбільше зростання обсягів кредитування банком спостерігалось станом на 01.01.2012 року порівнянні із попереднім періодом (темп росту склав 136,97 %), тоді як станом на 01.01.2013 р. порівняно 01.01.2012 р. темп росту склав 121,81 %.

Динаміка кредитного портфелю Умовного банку за досліджуваний період наведена на рисунку 2.4.

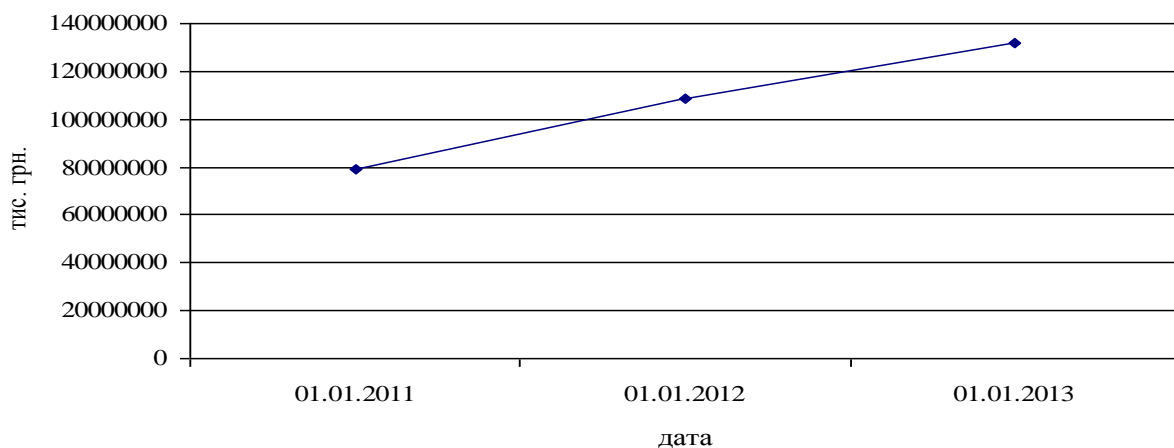

Рисунок 2.4 – Динаміка кредитного портфелю Умовного банку на період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Динаміка та склад кредитного портфелю Умовного банку за суб'єктами кредитування наведено на рисунку 2.5.

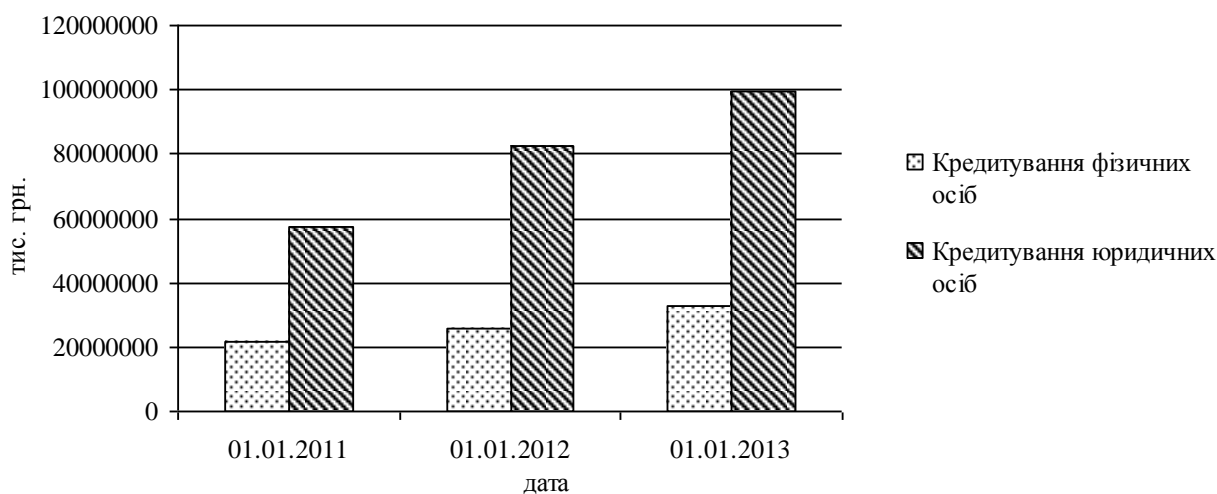

Рисунок 2.5 – Динаміка та склад кредитного портфелю Умовного банку за суб'єктами кредитування за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Як можна побачити з наведеного вище рисунку, найбільшу питома вагу у кредитному портфелі банку займають кредити юридичних осіб. Так, станом на 01.01.2013 року обсяг кредитування юридичних осіб склав 99276075 тис. грн., що складає 75,24 % від загального обсягу наданих кредитів. Темп росту

кредитування юридичних осіб за період аналізу склав 173,00 %. Така висока питома вага кредитування юридичних осіб банківською установою свідчить про задовільну структуру кредитного портфелю з точки зору галузевої диверсифікації.

Розглянемо більш детально структуру кредитного портфеля банку за виданими кредитами (табл. М.1) [61, 62, 63].

З таблиці М.1 видно, що найбільший обсяг кредитів було надано юридичним особам. За період аналізу обсяг кредитування юридичних осіб збільшився на 41892305 тис. грн., темп росту складав 173,00 %. Така тенденція є позитивною для банківської установи та для економіки країни в цілому, адже свідчить про підвищення доступності кредитів для підприємств.

Велику питому вагу у структурі кредитування банку мають споживчі кредити надані фізичним особам. Станом на 01.01.2011 року обсяг споживчих кредитів Умовного банку складав 7003630 тис. грн. (8,86 % у загальному обсязі кредитування), на 01.01.2012 року – 8898139 тис. грн. (8,21 %), станом на 01.01.2013 року – 15370334 тис. грн. (11,65 %). Тобто, за період аналізу обсяг споживчих кредитів збільшився на 8366704 тис. грн., темп росту за аналізований період склав 219,46 %. Таке зростання кредитування населення (більш ніж у два рази), є позитивним явищем адже свідчить про підвищення ефективності програм кредитування, що пропонує банківська установа клієнтам та росту довіри населення до комерційного банку.

Вагому питому вагу у кредитному портфелі банку займає також надання іпотечних кредитів фізичним особам. Так, станом на 01.01.2011 року обсяг надання іпотечних кредитів банком складав 3146506 тис. грн. (3,98 % у загальному обсязі кредитування), станом на 01.01.2012 року – 3592873 тис. грн. (3,32 %), на 01.01.2013 року – 3535485 тис. грн. (2,68 %). Тобто, за період аналізу обсяг кредитування за даним напрямком кредитування підвищився на 388979 тис. грн., темп росту за досліджуваний період склав 112,36 %.

Аналіз галузевої структури дає змогу визначити їх галузеву диверсифікацію. Як видно з даних таблиці М.2, найбільший обсяг кредитування

банку припадає на такі види діяльності як діяльність у сфері, торгівлі, виробництва, сільського господарства та у сфері надання кредитів фізичним особам .

Станом на 01.01.2011 року обсяг кредитування банківською установою торгової галузі склав 34913252 тис. грн. (44,15 % у загальному обсязі кредитування), станом на 01.01.2012 року – 44549937 тис. грн. (48,37 %), станом на 01.01.2013 року – 47102475 тис. грн. (43,16 %). За період аналізу відбулося підвищення обсягів кредитування торгівлі на 12189223 тис. грн., темп росту кредитування цієї галузі за період аналізу склав 134,91 %.

Суттєво підвищилися за аналізований період обсяги кредитування виробничої галузі. Так, обсяг кредитування виробничої галузі станом на 01.01.2013 року склав 19031572 тис. грн. (17,44 % у загальному обсязі кредитування), що більше на 15334921 тис. грн. ніж на 01.01.2012 року. Темп росту склав 514,83 %. Питома вага кредитування виробничої галузі у кредитному портфелі за аналізований період зросла на 12,77 в. п.

Таким чином, порівняно з попередніми періодами структура кредитних вкладень банком досить суттєво змінилася, через підвищення більш ніж у п'ять разів кредитування виробничої галузі. Такі зміни можна вважати позитивними, адже вони можуть свідчити про пожвавлення вітчизняного виробничого сектору та збільшення у кредитному портфелі банку менш ризикових активів.

Аналіз строків погашення кредитної заборгованості Умовного банку надає змогу виявити ті програми кредитування банківської установи, які користуються найбільшим попитом у клієнтів. Як видно з даних таблиці Л.3, що протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу у кредитному портфелі банківської установи займали кредити зі строком погашення від 3 до 12 місяців. Так, станом на 01.01.2011 року обсяги кредитної заборгованості строком до 12 місяців склали 27953398 тис. грн. (42,81 % у загальному обсязі кредитування), станом на 01.01.2012 року – 49790096 тис. грн. (54,71 %), станом на 01.01.2013 року – 65433820 тис. грн. (60,86 %). За період аналізу відбулося підвищення обсягів кредитування строком від 3 до 12 місяців на

37480422 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 234,08 %. Питома вага цієї групи кредитів банку за аналізований період збільшилася на 18,06 в. п.

Другою групою за розмірами питомої ваги у структурі кредитної заборгованості за строками погашення є кредити надані на строк менше 1 місяця. Так, станом на 01.01.2011 року обсяги кредитної заборгованості строком до 1 місяця склали 16188500 тис. грн. (24,79 % у загальному обсязі кредитування), станом на 01.01.2012 року – 11506226 тис. грн. (12,64 %), станом на 01.01.2013 року – 18054862 тис. грн. (16,79 %). За період аналізу відбулося підвищення обсягів кредитування строком до 1 місяця на 1866362 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 111,53 %. Однак не зважаючи на збільшення абсолютного розміру виданих кредитів строком погашення до 1 місяця, їх питома вага знизилася на 8,00 в. п.

За період дослідження відбулося й підвищення абсолютного розміру виданих кредитів строком погашення від 1 до 3 місяців. Станом на 01.01.2011 року обсяг кредитної заборгованості склав 7786011 тис. грн. (11,92 %), станом на 01.01.2012 року – 6634342 тис. грн. (7,29 %), станом на 01.01.2013 року – 12181109 тис. грн. (11,33 %). Таким чином, за досліджуваний період відбулося підвищення обсягів наданих кредитів на 4395098 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 156,45 %. За період аналізу відбулося зниження питомої ваги виданих кредитів на 0,59 в. п.

Досліджуючи структуру кредитів у розрізі строків їх надання, було виявлено зниження обсягів кредитування за більш строковими позиками, до яких належать кредити зі строком погашення заборгованості від 12 місяців до 5 років та понад 5 років. Станом на 01.01.2011 року обсяг кредитної заборгованості зі строком погашення кредитної заборгованості від 12 місяців до 5 років склав 8989064 тис. грн. (13,77 %), станом на 01.01.2012 року – 19047321 тис. грн. (20,93 %) станом на 01.01.2013 року – 8534661 тис. грн. (7,94 %). Таким чином, за період аналізу відбулося зниження обсягів наданих кредитів на 454403 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 94,94 %. За період аналізу відбулося зниження питомої ваги виданих кредитів на 5,83 в. п.

Як вже зазначалося вище, відбулося зниження обсягів кредитної заборгованості із строком погашення понад 5 років. Станом на 01.01.2011 року обсяг заборгованості за цієї групою кредитів склав 4381983 тис. грн. (6,71 %), станом на 01.01.2012 року – 4034089 тис. грн. (4,43 %), станом на 01.01.2013 року – 3303007 тис. грн. (3,07 %). Таким чином, за досліджуваний період відбулося зниження обсягу наданих кредитів зі строком погашення заборгованості понад 5 років на 1078976 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 75,38 %. За період аналізу відбулося зниження питомої ваги виданих кредитів на 3,64 в. п.

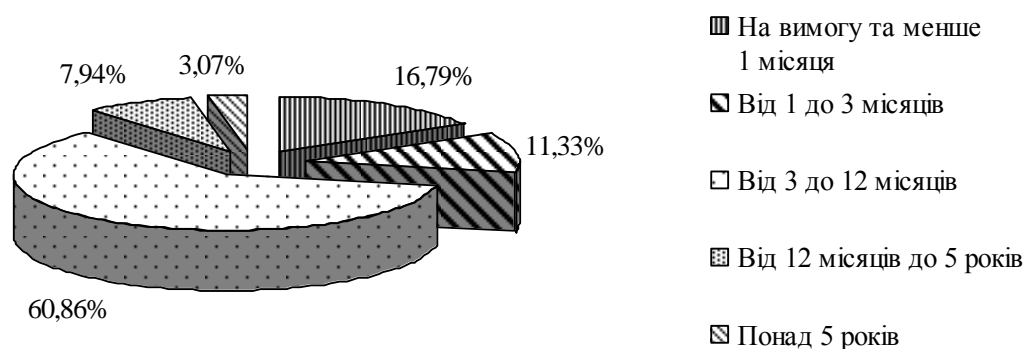

Рисунок 2.6 – Структура кредитної заборгованості за строками погашення Умовного банку станом на 01.01.2013 р.

Структуру кредитної заборгованості у розрізі строків погашення наведена на рисунку 2.6. На початок 2013 року найбільшу питому вагу займали кредити зі строком погашення заборгованості від 1 до 3 місяців – 60,86 %. Друге місце у структурі кредитної заборгованості банку займали кредити на вимогу та строком погашення менше 1 місяця – 16,79 %. Дещо менш значною є питома вага кредитної заборгованості зі строком кредитування від 1 до 3 місяців – 11,33 %. Довгострокова кредитна заборгованість банку займає найменшу

питому вагу. Так, питома вага кредитів зі строком погашення від 12 місяців до 5 років складає 7,94 %, понад 5 років – 3,07 %.

Таким чином, протягом періоду дослідження відбувалося зростання частки короткострокових кредитів у кредитному портфелі Умовного банку. Таку ситуацію можна пояснити проведенням банківською установою політики мінімізації ризику, адже довгострокове кредитування напряму пов'язане із високими кредитними ризиками, які проявляються у великих збитках у зв'язку з інфляційним забезпеченням відсотків по вкладеним позикам і несвоєчасним поверненням кредитів.

Географічна структура кредитування Умовного банку наведена у таблиці М.4. Умовний банк здійснює діяльність з надання кредитів контрагентам які знаходилися в Україні, у країнах, які є членами Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (далі – ОЕСР) та інших країнах. Слід зазначити, що до країн, які є членами ОЕСР належать: Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, США, Туреччина, Франція, ФРН, Швейцарія, Швеція та Японія.

Найбільший обсяг наданих кредитів припадає на контрагентів, які знаходяться в Україні. Так, станом на 01.01.2011 року обсяг заборгованості за цієї групою склав 54458866 тис. грн. (83,40 %), станом на 01.01.2012 року – 73896047 тис. грн. (81,19%), станом на 01.01.2013 року – 91563254 тис. грн. (85,17 %). Таким чином, за досліджуваний період відбулося підвищення обсягів кредитування контрагентів, що знаходяться в Україні на 37104388 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 168,13 %. За період аналізу відбулося підвищення питокої ваги виданих кредитів на 1,77 в. п.

До другої групи належать кредити надані контрагентам інших країн. Станом на 01.01.2011 року обсяг заборгованості за цієї групою склав 8795832 тис. грн. (13,47 %), станом на 01.01.2012 року – 14431595 тис. грн. (15,86 %), станом на 01.01.2013 року – 10452087 тис. грн. (9,72 %). Таким чином, за досліджуваний період відбулося підвищення обсягів кредитування банківською

установою контрагентів інших країн на 1656255 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 118,83 %. Однак не зважаючи на підвищення абсолютного розміру кредитування контрагентів інших країн, відбулося зниження питомої ваги цієї заборгованості на 3,75 в. п.

Позитивним явищем є збільшення обсягів кредитування контрагентів країн ОЕСР. Станом на 01.01.2011 року обсяг заборгованості за цієї групою кредитів склав 2044258 тис. грн. (3,13 %), станом на 01.01.2012 року – 2684432 тис. грн. (15,86 %), на 01.01.2013 року – 5492118 тис. грн. (5,11 %). Таким чином, за досліджуваний період відбулося підвищення обсягів кредитування банківською установою контрагентів країн ОЕСР на 3447860 тис. грн., темп росту виданих кредитів склав 268,66 %. Таким чином, за період аналізу відбулося підвищення питомої ваги виданих кредитів на 1,77 в. п.

Динаміка надання кредитів у розрізі їх географічної структури Умовного банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр. наведена на рисунку 2.7.

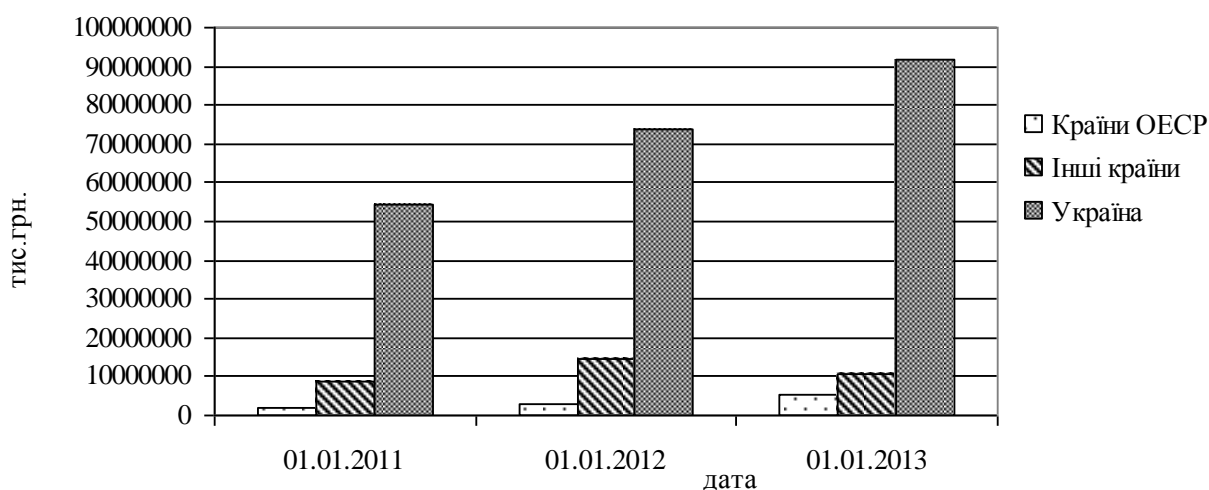

Рисунок 2.7 – Динаміка надання кредитів у розрізі їх географічної структури Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

За аналізований період спостерігається стрімке підвищення обсягів кредитування контрагентів України, аналогічна ситуація спостерігалася й відносно надання позичок контрагентам країн ОЕСР. Дещо відрізняється від

зазначених тенденцій тенденції кредитування банком контрагентів інших країн. Так, наведеного вище рисунок свідчить про зниження обсягів кредитування у 2012 році у порівнянні із попереднім роком.

Дослідимо структуру кредитного портфеля за рівнем ризику Умовного банку згідно із класифікацією, яка наведена у Постанові НБУ № 23 від 25.01.2012.

Таблиця 2.4 – Структура кредитного портфеля Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р., тис. грн.

Назва статті	Значення станом на			Рівень ризику
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
1. Ризик відсутній чи є мінімальним	60938243	80952426	102883777	0,01
2. Помірний ризик	6858507	15006936	16812047	0,10
3. Значний ризик	3569482	2141438	2068554	0,15
4. Високий ризик	7721302	1434599	10189945	0,24
5. Реалізований ризик	-	-	-	0,50
6. Можливий обсяг збитків	3683768	2975737	5465912	x

Дані таблиці 2.4 свідчать про те, що можливий обсяг збитків Умовного банку мав тенденцію до збільшення, що свідчить про підвищення ризиків від здійснення кредитних операцій. Так, станом на 01.01.2011 року обсяг можливих збитків банку складає 3683768 тис. грн., станом на 01.01.2012 року – 2975737 тис. грн., на 01.01.2013 року складає 5465912 тис. грн. Тобто за аналізований період відбулося підвищення можливих обсягів збитків за операціями з кредитування на 3440254 тис. грн., що є негативною тенденцією.

Для проведення дослідження рівня ризику кредитних операції банківської установи доцільно дослідити забезпечення кредитного портфеля банку (табл. Н.1) [61, 62, 63].

Досліджуючи структуру кредитного портфеля банку з точки зору забезпеченості, необхідно зазначити, що найбільша частка кредитів в Умовному банку видається саме під забезпечення. Станом на 01.01.2011 року

обсяг забезпечених кредитів банку складав 65176864 тис. грн. (82,41 % від розміру кредитного портфеля), станом на 01.01.2012 року – 92647067 тис. грн. (85,52 %), станом на 01.01.2013 року – 108729275 тис. грн. (82,40 %). Тобто, за аналізований період обсяг забезпечених кредитів банку збільшився на 43552411 тис. грн., темп росту склав 166,96 %. Однак, не зважаючи на підвищення вартості забезпечених кредитів у абсолютному розмірі питома вага їх у загальному обсязі кредитного портфеля не змінилася. Така ситуація свідчить про незначне підвищення кредитних ризиків банківської установи, ризики втрати прибутків, адже за період 2010 – 2012 років обсяг незабезпечених кредитів збільшився на 931438 тис. грн., темп росту за аналізований період склав 166,82 %. Тобто, темп зростання незабезпечених кредитів співпадає з темпами зростання забезпечених кредитів.

У якості забезпечення банківською установою приймалася лише застава. Кредитування під поруку та гарантію спостерігалось тільки у 2011 році, так станом на 01.01.2012 року обсяг кредитів наданих під це забезпечення склав 6870 тис. грн. та займав дуже незначну вагу у загальному обсязі забезпечених кредитів.

У якості застави банком приймалося: нерухоме майно житлового призначення, інше нерухоме майно, цінні папери, грошові депозити та інше майно.

Найбільшу питому вагу у забезпеченні, яке виступає у вигляді застави займає інше майно. Так, станом на 01.01.2013 року вартість застави цієї групи складала 97304805 тис. грн., що на 45055246 тис. грн. більше ніж у базовому періоді, темп росту за період аналізу склав 186,23 %. Питома вага цього виду застави у загальному обсязі кредитної заборгованості станом на 01.01.2013 року складала 73,74 %, що на 7,68 в. п. більше ніж у базовому періоді.

Суттєво знизилася вартість застави, до якої відносилося майно нерухомого призначення. Станом на 01.01.2013 року вартість застави цієї групи складала 3308238 тис. грн., що на 2066087 тис. грн. менше ніж у базовому періоді, темп росту за період аналізу склав 61,56 %. Питома вага цього виду

застави у загальному обсязі кредитної заборгованості станом на 01.01.2012 року складала 2,5 %, що на 4,29 в. п. менше ніж у базовому періоді. Зазначена тенденція є негативною, адже застава нерухомого майна має найбільшу цінність. Тому, можна стверджувати про погіршення структури застави банківської установи.

Таким чином, протягом досліджуваного періоду незважаючи на суттєве збільшення обсягу кредитування відбулося погіршення структури забезпечення за кредитними операціями а також підвищення питомої ваги незабезпечених кредитів. Така тенденція є негативною адже свідчить про підвищення ризиків кредитної діяльності Умовного банку.

Склад та структура кредитного портфеля за якістю Умовного банку наведена у таблиці Н.2 [61, 62, 63].

Позитивним явищем є збільшення за аналізований період абсолютного розміру поточних та незнецінених кредитів. Так, станом на 01.01.2011 року обсяг поточних та незнецінених кредитів банку дорівнював 60938243 тис. грн. (89,88 % у загальному обсязі наданих кредитів), станом на 01.01.2012 року – 80952426 тис. грн. (84,36 %), станом на 01.01.2013 року – 102883777 тис. грн. (85,95 %). Тобто за аналізований період відбулося підвищення поточних та незнецінених кредитів банківської установи на 419455534 тис. грн., темп росту за період склав 168,83 %. Однак, не зважаючи на збільшення абсолютного значення цієї групи кредитів, відбулося зниження питомої ваги за період аналізу на 3,93 в.п.

Для зменшення ризику кредитування, відбулося значне підвищення у структурі кредитного портфелю банку кредитів, умови яких протягом року були переглянуті. Станом на 01.01.2013 року обсяг за даною статтею складав 16812047 тис. грн., що на 9953540 тис. грн. більше ніж у базовому періоді, темп росту склав 245,13 %.

Зростання обсягу кредитів, умови яких були переглянуті допомогли банківській установі стримати високий приріст прострочених та знецінених

кредитів. Так, станом на 01.01.2013 року обсяг прострочених кредитів складав 2068554 тис. грн., що на 1500928 тис. грн. менше ніж у базовому періоді.

Обсяг знецінених кредитів банківської установи Умовного банку станом на 01.01.2013 року становив 10189945 тис. грн., що є негативною тенденцією, адже за період аналізу відбулося зростання знецінених кредитів на 2468643 тис. грн. Темп росту за період аналізу склав 131,97 %.

Враховуючи факт існування безнадійної заборгованості, банк повинен проводити відповідні дії щодо очищення кредитного портфеля від таких кредитів, тим самим підвищуючи його якість.

2.3 Оцінка ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку

Оцінка ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку є важливим заходом, адже кредити є найприбутковішим банківським активом. Таким чином, від того наскільки грамотним є управління кредитним портфелем портфель напряду залежать прибутки банківської установи.

Основним завданням при проведенні оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку є виявлення того, чи забезпечує поточна діяльність з кредитування максимально можливу дохідність при мінімальному рівні ризику.

Умовний банк має у своїй організаційній структурі спеціальні комітети, метою діяльності яких є забезпечення ефективної кредитної діяльності банку. До таких комітетів відносяться:

1. Загальний Кредитний комітет та Кредитні комітети бізнес-напрямків приватних клієнтів та клієнтів малого і середнього бізнесу, які приймають рішення щодо прийняття банком кредитного ризику при кредитуванні, випуску гарантій та акредитивів, узгоджують ліміти в розрізі контрагентів, оцінюють

якість активів банку та готують пропозиції щодо формування резервів на покриття можливих збитків від їх знецінення;

2. Комітет з питань управління активами та пасивами, який щомісячно розглядає собівартість пасивів та прибутковість активів і приймає рішення щодо політики відсоткової маржі, розглядає питання відповідності строковості активів та пасивів і надає відповідним підрозділам банку рекомендації щодо усунення розбіжностей у часі, що виникають;

3. Тарифний комітет, який щомісячно аналізує співвідношення собівартості послуг та ринкової конкурентоспроможності діючих тарифів, відповідає за політику банку з питань операційних доходів;

4. Комітет по роботі з проблемною заборгованістю, який координує діяльність підрозділів банку з метою підвищення ефективності роботи з проблемною заборгованістю;

5. Комітет з управління операційним ризиком, який займається запровадженням системи ефективного контролю за операційним ризиком, розробки та затвердження заходів мінімізації наслідків подій операційного ризику та попередження виникнення подій операційного ризику;

6. Моніторинговий комітет, який створений з метою впровадження в банку ефективного процесу моніторингу кредитної заборгованості позичальників бізнес-напряму корпоративних клієнтів.

Процес управління кредитної діяльністю у Умовного банку регламентується наступними внутрішньобанківськими нормативними документами:

- Концепція управління ризиками в системі Умовного банку від 11.02.2003;
- Положення про політику управління кредитними ризиками Умовного банку від 21.01.2001 р. №123;
- Положення про кредитну політику Умовного банку від 20.06.2001 №1325;

– Положення про порядок кредитування в Умовному банку від 24.07.2001 № 1475;

– Положення про кредитування фізичних осіб в системі Умовного банку від 15.09.04 № 258 та ін.

Окрім перерахованих вище положень, пов'язаних зі здійсненням кредитних операцій у Умовного банку, важливе значення також мають посадові інструкції працівників та технологічні карти, які вказують працівникам установи на їх обов'язки та на порядок дій, якого необхідно дотримуватися в процесі надання кредиту та його подальшого обслуговування.

За наведеним, у попередньому розділі роботи, методичним підходом щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку, перш за все необхідно дослідити рівень прибутковості банківської установи від здійснення кредитної діяльності.

Дослідимо як змінювалися відсоткові ставки у розрізі різних валют, у яких надавалися кредити за допомогою таблиці 2.5 [61, 62, 63].

Таблиця 2.5 – Динаміка зміни відсоткових ставок за кредитами Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р., %

Назва статті	Значення станом на			Зміна за період, +/-
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
Гривня	25,50	28,00	25,50	0,00
долари США	14,85	16,00	18,24	3,39
Євро	19,32	18,20	18,24	-1,08
Інші	19,50	22,10	18,20	-1,30

Дані таблиці 2.5 свідчать про те, що найвища відсоткова ставка встановлюється за кредитами, які видаються у національній валюті. Так, станом на 01.01.2011 року ставка за кредитами, що надані у гривні складає 25,50 %, станом на 01.01.2012 – 28,00 %, на 01.01.2013 року – 25,50 %. За аналізований період рівень відсоткової ставки залишився незмінним.

Такий високий рівень ставки кредитування можна пояснити впливом різноманітних чинників як на рівні держави так і на рівні банківської установи.

До макроекономічних чинників відносять:

- розмір облікової ставки НБУ;
- темп інфляції у країні;
- попит на банківські кредити;
- ставки банків-конкурентів та ін.

До мікроекономічних чинників відносять:

- параметри кредиту (його розмір, цільове призначення, строк кредитування);
- оцінений рівень ризику від здійснення кредитування;
- якість застави за кредитом;
- витрати на оформлення кредиту і контроль за станом кредитної заборгованості;
- характер відносин між банком і клієнтом;
- норма прибутку від інших активних операцій.

Досліджуючи дані таблиці 2.5 можна побачити, що протягом аналізованого періоду відбувалося постійне підвищення відсоткової ставки за кредитами, які надавалися у доларах США. Так, станом на 01.01.2011 року ставка за цими кредитами складає 14,85 %, станом на 01.01.2012 – 16,00 %, станом на 01.01.2013 року – 18,24 %. Таким чином, за період дослідження відбулося підвищення рівня відсоткової ставки на 3,39 в. п.

Слід зазначити, що розмір відсоткових ставок за кредитами, які надавалися у євро, а також у інших валютах, мав тенденцію до зниження. Так, станом на 01.01.2013 року розмір ставки кредитування у євро складав 18,24 %, що на 1,08 в. п. нижче ніж у базовому періоді. Розмір середньої відсоткової ставки у інших валютах кредитування банку станом на 01.01.2013 року складав 18,20 %, що на 1,30 в. п. нижче ніж у базовому періоді.

Для визначення того, як вплинули зміни відсоткових ставок на обсяг доходів від кредитних операцій Умовного банку, дослідимо тенденції щодо зміни доходів за цим видом діяльності.

Динаміка та структура процентних доходів за кредитними операціями Умовного банку наведена у таблиці П.1. Протягом аналізованого періоду відбувалося підвищення як загального обсягу процентних доходів банківської установи так і процентних доходів за кредитними операціям. Загальний обсяг процентних доходів за 2012 рік склав 1804550 тис. грн., що на 3083227 тис. грн. більше ніж у 2011 році. Темп росту процентних доходів за аналізований період склав 120,61 %.

Досліджуючи динаміку процентних доходів за кредитними операціями було виявлено, що станом за 2010 рік обсяг доходів банку склав 14415200 тис. грн., за 2011 рік – 14863636 тис. грн., за 2012 рік – 17789304 тис. грн. Таким чином, за досліджуваний період відбулося підвищення абсолютного розміру процентних доходів отриманих від кредитних операцій на 3374104 тис. грн., темп росту склав 123,41 %.

Дані таблиці П.1 вказують на те, що темпи росту процентних доходів від кредитних операцій перевищують темпи росту загального обсягу процентних доходів. Вказана ситуація призвела до підвищення питомої ваги процентних доходів за кредитними операціями у загальному обсязі процентних доходів банку. Так, станом на 01.01.2011 року розмір цього показника склав 96,34 %, станом на 01.01.2012 року – 97,95 %, станом на 01.01.2013 року – 98,58 %. Таким чином, за досліджуваний період відбулося підвищення цього показника на 2,24 в. п.

Зростання процентних доходів за кредитними операціями, а також їх питомої ваги за кредитними операціями у загальному обсязі процентних доходів банку, вказують на позитивні тенденції у діяльності банківської установи, а також на підвищення ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку.

Динаміка та склад структура отримання процентних доходів від здійснення за кредитними операціями Умовного банку наведена на рисунку 2.8.

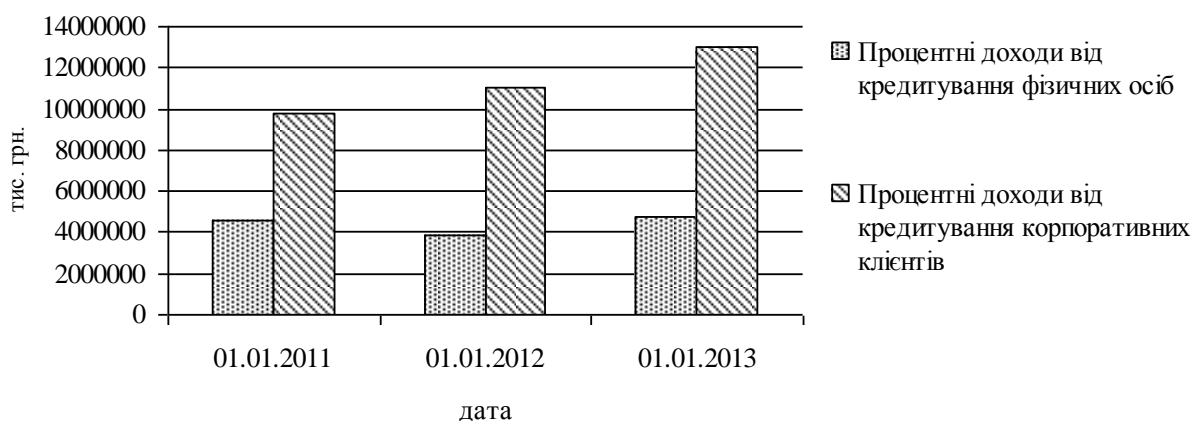

Рисунок 2.8 – Динаміка та склад процентних доходів за кредитними операціями Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Протягом досліджуваного періоду відбувалося збільшення абсолютного розміру кредитування як фізичних так і юридичних осіб. Найбільший обсяг доходів банківська установа отримувала від кредитування корпоративних клієнтів. Так, станом на 01.01.2011 року обсяг процентних доходів від кредитування корпоративних клієнтів банку дорівнював 9794677 тис. грн. (67,95 %), станом на 01.01.2012 року – 11027567 тис. грн. (74,19 %), станом на 01.01.2013 року – 13019628 тис. грн. (73,19 %). Тобто за аналізований період відбулося підвищення процентних доходів від кредитування корпоративних клієнтів на 3229451 тис. грн., темп росту за період аналізу склав 132,93 %. Підвищення абсолютного значення процентних доходів призвело до підвищення питомої ваги за період аналізу на 5,24 в.п.

Як вже зазначалось, за період дослідження відбулося й підвищення розміру процентних доходів від кредитування фізичних осіб. Станом на 01.01.2011 року обсяг процентних доходів від кредитування фізичних осіб банківською установою дорівнював 4620523 тис. грн. (32,05 %), станом на 01.01.2012 року – 3836069 тис. грн. (25,81 %), станом на 01.01.2013 року – 4769676 тис. грн. (26,81 %). Тобто за аналізований період відбулося підвищення процентних доходів від кредитування банком фізичних осіб на 149153 тис. грн., темп росту за період аналізу склав 103,23 %. Слід зазначити, що не зважаючи

на тенденцію підвищення абсолютного значення процентних доходів від кредитування населення, відбулося зниження питомої ваги за період аналізу на 5,24 в. п.

За досліджуваний період було виявлено позитивні тенденції, які пов'язані із збільшенням обсягів процентних доходів від кредитування банківською установою як корпоративних клієнтів так і фізичних осіб. Однак найбільший обсяг процентних доходів Умовного банку отримував від кредитування юридичних осіб, що підтверджує правильність обраної банківською установою тактики відносно концентрації своєї кредитної діяльності саме на корпоративних клієнтах. Адже як вже зазначалося вище, найбільший обсяг кредитних операцій припадав на обслуговування юридичних осіб. Таким чином, формування кредитного портфеля у якому найбільша питома вага належить кредитам, які надані юридичним особам дає можливість банківській установі підвищувати доходи від кредитної діяльності, а також мінімізувати ризики кредитування.

Другий етап наведеної у попередньому розділі методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи передбачає визначення кредитних ризиків.

Кредитний ризик є одним з основних видів ризику, властивих операціям банку, та проявляється у тому, що одна сторона не зможе виконати свої зобов'язання за фінансовим інструментом, і, як наслідок, інша сторона зазнає фінансових збитків.

Одним із методів оцінки кредитних ризиків є їх кількісна оцінка, коли всі активи (балансові і позабалансові), що несуть у собі кредитний ризик зважуються за ваговими коефіцієнтами ризику. Тому, для дослідження якості кредитного портфеля Умовного банку доцільно провести його якісний аналіз, з метою визначення ризиковості діяльності банку.

Таблиця 2.6 – Структура кредитного портфеля Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р., тис. грн.

Назва статті	Значення станом на			Рівень ризику
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
1. Поточні та незнеціненні кредити	60938243	80952426	102883777	0,01
2. Кредити, умови яких протягом року були переглянуті	6858507	15006936	16812047	0,10
3. Прострочені кредити	3569482	2141438	2068554	0,15
4. Знецінені кредити	7721302	1434599	10189945	0,24
5. Інші кредити	-	-	-	0,50
6. Резерв під знецінення кредитів	-13788578	-17317319	-24446864	x
7. Усього кредитів	65298956	91012074	107507459	x
8. Можливий обсяг збитків	3683768	2975737	5465912	x
9. Зважений рівень ризику (ризик на одну гривну кредитної заборгованості)	0,056	0,033	0,051	x

За допомогою даних, які наведені у таблиці 2.6 можна підрахувати можливу величину збитків за кредитним портфелем банку, шляхом добутку розміру певної групи кредиту на рівень ризику, який відповідає цієї групі.

Кредитний портфель, зважений за ступенем ризику Умовного банку на 01.01.2013 рр. буде дорівнювати:

$$Z = 102883777 * 0,01 + 16812047 * 0,1 + 2068554 * 0,15 + 10189945 * 0,24 = 5465912(\text{тис.грн}).$$

Кредитний портфель, зважений за ступенем ризику станом на 01.01.2011 року складає 3683768 тис. грн., станом на 01.01.2012 року – 2975737 тис. грн., на 01.01.2013 року складає 5465912 тис. грн. Тобто за аналізований період відбулося підвищення можливих обсягів збитків за операціями з кредитування на 3440254 тис. грн., що є негативною тенденцією.

Зважений рівень ризику станом на 01.01.2013 року, обрахований на одну гривну кредитної заборгованості, з урахуванням резерву під знецінення кредитів складе:

$$\bar{R} = \frac{5465912}{107507459} = 0,051$$

Однак розрахунок зваженого рівня ризику за кредитними операціями свідчить про те, що у порівнянні із базовим періодом зростання ризику кредитування не відбулося. Так, станом на 01.01.2013 року розмір цього показника склав 0,051, що на 0,005 б. п. нижче ніж у базовому періоді.

Таким чином, з проведених вище розрахунків можна зробити висновок відносно того, що зростання масштабів кредитної діяльності Умовного банку призвело й до збільшення абсолютних розмірів можливих втрат від кредитування. Однак ефективність управління ризиками від операцій з надання кредитів не знизилася, про що свідчить обрахований показник, який характеризує ймовірність понесення втрат на одну гривну кредитної заборгованості.

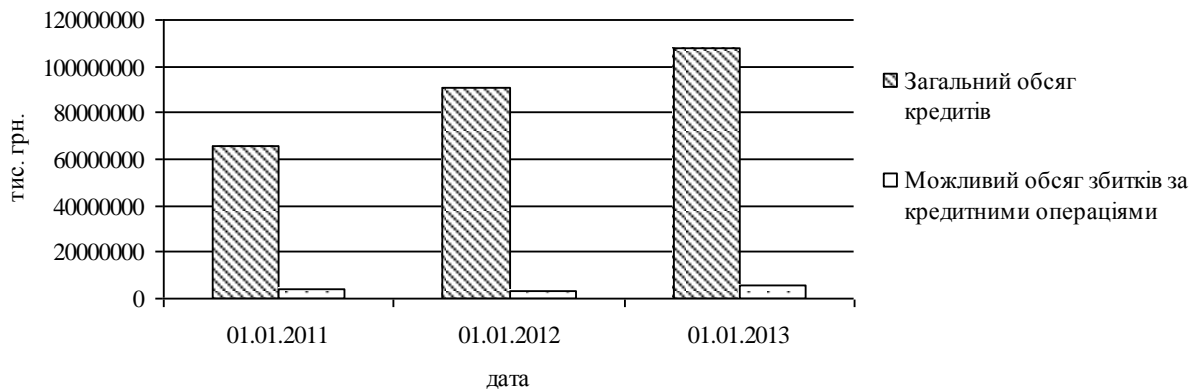

Рисунок 2.9 –Динаміка кредитного портфеля та можливий обсяг збитків Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

З рисунку 2.9 можна побачити, що впродовж всього аналізованого періоду відбувалася чітка тенденція підвищення ймовірних розмірів збитків банківської установи, що є негативним явищем. Однак темп зростання кредитного портфелю банківської установи перевищує темпи зростання ймовірних збитків за ним, що свідчить про ведення раціональної політики управління ризиками.

Оцінити кредитні ризики банківської установи можна також за допомогою відповідних банківських нормативів розміри яких регулюються Положенням НБУ №368. Дослідимо дотримання банківською установою встановлених нормативних значень щодо регулювання кредитного ризику за допомогою таблиці 2.7 [61, 62, 63].

Таблиця 2.7 – Нормативи кредитного ризику Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р., тис. грн.

Найменування статті	Значення станом на			Нормативне значення
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
1. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	10,93	10,32	12,61	не вище 25 %
2. Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	10,93	20,53	36,43	не вище 800 %
3. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій, та поручительств наданих одному інсайдеру (Н9)	0,22	1,20	4,22	не вище 5 %
4. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств наданих інсайдерам (Н10)	2,14	2,92	15,66	не вище 30%

З таблиці 2.7 можна побачити, що протягом досліджуваного періоду показники, які визначають ризиковість кредитних операцій банківської установи було дотримано у межах нормативних значень, що свідчить про ефективний ризик-менеджмент у сфері кредитного ризику банку. Однак, слід зазначити, що станом на 01.01.2013 року кожний з показників, які регулюють кредитний ризик, мав вищі значення ніж у попередні роки, що свідчить про поступове підвищення ризиковості операцій з кредитування.

Для визначення ризику сукупного кредитного портфеля доцільно провести обрахунок показників, які характеризують рівень кредитного ризику та рівень захищеності кредитного портфеля від можливих витрат (таблиця 1.4).

Показники, що характеризують рівень кредитного ризику Умовного банку наведені у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Показники, що характеризують рівень кредитного ризику Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Найменування показника	Значення станом на			Відхилення (+,-) за період аналізу
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
Коефіцієнт частки зважених класифікованих позик	0,047	0,030	0,041	-0,005
Коефіцієнт зважених класифікованих позик на одиницю капіталу	0,355	0,249	0,323	-0,033
Коефіцієнт проблемної заборгованості загальних вимог за кредитами	0,229	0,187	0,220	-0,009
Коефіцієнт збитковості позик	0,098	0,014	0,077	-0,020

З даних таблиці 2.8 видно, що для оцінки рівня кредитного ризику банку необхідно визначити розмір зважених класифікованих позик (табл. Р.1). Цей показник розраховується множенням суми кредитів певної групи ризику на відповідний коефіцієнт та використовується для обчислення коефіцієнта частки зважених класифікованих позик та зважених класифікованих позик на одиницю капіталу.

Коефіцієнт частки зважених класифікованих позик мав тенденцію до зниження. Так, станом на 01.01.2011 року розмір цього показник дорівнював 0,047, станом на 01.01.2012 року – 0,030, станом на 01.01.2013 року – 0,041. Таким чином, за аналізований період відбулося незначне зниження цього показника на 0,005. Зазначена тенденція, яка характеризує зниження досліджуваного коефіцієнта є позитивною, адже збільшення його значення

протягом певного часу вважається негативним явищем і свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому. Цей показник комплексно характеризує якість кредитного портфеля з погляду ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом.

Коефіцієнт зважених класифікованих позик на одиницю капіталу також мав тенденцію до зниження. Так, станом на 01.01.2013 року розмір цього показника дорівнював 0,323, що на 0,033 менше ніж у базовому періоді. Зазначений напрямок змін є позитивним та свідчить про підвищення рівня захищеності позик власним капіталом банку.

Коефіцієнт проблемної заборгованості загальних вимог за кредитами дещо знизився за досліджуваний період та станом на 01.01.2013 року дорівнював 0,220, що на 0,009 менше ніж у базовому періоді. Зниження цього показника є позитивним явищем, адже свідчить про зменшення питомої ваги простроченої та сумнівної заборгованості у загальній сумі кредитної заборгованості банку. Слід зазначити, що незважаючи на зниження досліджуваного показника, його розмір є досить вагомим та вказує на те, що приблизно 22 % усієї кредитної заборгованості можна віднести до проблемної.

Коефіцієнт збитковості позик станом на 01.01.2011 року дорівнював 0,098, станом на 01.01.2012 року – 0,014, станом на 01.01.2013 року – 0,077. Тобто, за аналізований період відбулося зниження цього показника на 0,020, що є позитивним напрямком змін, адже цей коефіцієнт характеризує відношення розміру збитків за кредитними позиками до загальної суми кредитної заборгованості.

Таким чином, оцінка стану показників, які характеризують рівень кредитного ризику Умовного банку за аналізований період, свідчить про підвищення ефективності управління кредитними ризиками банку, адже усі обраховані показники зазнали позитивних змін.

Оцінюючи ефективність управління кредитним портфелем Умовного банку доцільно провести обрахунок показників рівня захищеності кредитного портфеля від можливих втрат (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 – Показники, що характеризують рівень захищеності кредитного портфеля від можливих втрат Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Найменування показника	Дата			Відхилення (+,-) за період аналізу
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
Коефіцієнт забезпечення позик	0,824	0,931	0,824	0,000
Коефіцієнт захищеності позик	0,174	0,174	0,185	0,011
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	0,131	0,120	0,128	-0,003
Коефіцієнт повноти формування резерву	1,000	1,000	1,000	0,000
Коефіцієнт покриття проблемних за НБУ (сумнівних і безнадійних) позик до фактично сформованих резервів	1,221	4,843	1,994	0,773
Коефіцієнт проблемних позик за Міжнародними стандартами (субстандартних, сумнівних і безнадійних) фактично сформованим резервам	0,760	0,932	0,841	0,081

Дані таблиці 2.9 свідчать про те, що за період аналізу коефіцієнт забезпечення позик залишився незмінним та дорівнював 0,824. Такий розмір показника свідчить про те, що станом на 01.01.2013 року питома вага забезпечених кредитів у кредитному портфелі банку складає 82,4 %, тобто 17,6 % кредитної заборгованості нічим незабезпечена. Найвищий рівень забезпечення наданих банком позик спостерігався станом на 01.01.2012 року, коли їх питома вага дорівнювала 93,1 %.

Розмір коефіцієнта захищеності позик мав тенденцію до збільшення. Так, станом на 01.01.2013 року розмір цього показника дорівнював 0,185, що на

0,011 більше ніж у базовому періоді. Підвищення розміру цього показника є позитивною тенденцією, адже свідчить зростання резервів на покриття збитків за позиками до загальної суми наданих позик.

Коефіцієнт покриття позик власним капіталом мав тенденцію до незначного зниження. Так, станом на 01.01.2013 року розмір цього показника дорівнював 0,128, що на 0,003 менше ніж у базовому періоді. Розмір цього показника вказує на те, що загальний розмір позичок покривається власним капіталом банківської установи на 12,8 %.

Дані таблиці 2.8 свідчать також про те, що протягом досліджуваного періоду банківською установою було повністю сформовано резерв у межах запланованого значення. Також слід відмітити й те, що протягом періоду аналізу було встановлено високий рівень покриття проблемних позик. Станом на 01.01.2013 року розмір коефіцієнту проблемних позик до фактично сформованих резервів дорівнював 1,994, що на 0,773 більше ніж у базовому році. Зазначена ситуація свідчить про те, що банківська установа підвищила розмір резервів за проблемною заборгованістю для мінімізації втрат за ризиковими операціями.

Таким чином, проведена оцінка показників рівня захищеності кредитного портфеля Умовного банку від можливих втрат показала, що банківська установа прагне мінімізувати вплив зовнішніх ризиків на кредитні операції, що досягається шляхом формування достатнього розміру резервів та високої долі забезпечених кредитів у загальному кредитному портфелі банківської установи.

Третій етап оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи Умовного банку передбачає аналіз показників, які широко використовуються у міжнародній практиці для визначення якості управління кредитними операціями.

З методики аналізу ефективності управління кредитними операціями банківської установи, що наведена у попередньому розділі, випливає необхідність обрахування коефіцієнту ефективності управління кредитним

портфелем банку. Значення цього показника дає можливість зробити остаточні висновки щодо стану управління кредитним портфелем Умовного банку.

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку Умовного банку наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка показників ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку за період з 01.01.2011р. по 01.01.2013 р.

№ п/п	Назва статті	Дата			Відхилення (+,-) за період аналізу
		01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
1.	Показник ризику кредитного портфеля, % (п.1.1/п.1.2) (IR)	17,43	17,40	18,53	1,09
1.1	Сума резерву під нестандартну заборгованість кредитними операціями банку (R)	13788578	17317319	24446864	10658286
1.2	Середньорічний обсяг кредитного портфеля банку (V)	79087534	99535399	131954323	52866789
2.	Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку (КЕУКП)	1,02	1,18	1,00	-0,02
2.1	фактична ставку дохідності кредитного портфеля (Д)	25,50	28,00	25,50	0,00
2.2	процентна ставка без ризику (r_0),%	7,75	7,50	7,00	-0,75

Станом на 01.01.2011 року показник ризику кредитного портфеля склав 17,43 %, станом на 01.01.2012 року – 17,40 %, станом на 01.01.2013 року – 18,53 %. Таким чином, за досліджуваний період відбулося збільшення цього показника на 1,09 в. п., що є позитивним явищем, адже свідчить про підвищення питомої ваги резервів на одиницю кредитної заборгованості банківської установи.

Розмір коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем банку станом на 01.01.2011 року склав 1,01, станом на 01.01.2012 року – 1,18 станом на 01.01.2013 року – 1,00. Таким чином, за досліджуваний період відбулося зниження цього показника на 0,02. Слід зазначити, що зниження цього показника є негативним явищем, адже позитивним напрямком змін вважається його підвищення. Але не зважаючи на незначне зниження даного коефіцієнту його значення є досить високим та свідчить про високу ефективність управління кредитним портфелем Умовного банку.

Оскільки чим вищим є значення даного показника тим вищою є ефективність управління кредитним портфелем банківської установи, можна зробити відповідний висновок про те, що найбільш ефективно кредитна політика банку велася протягом 2011 року, адже станом на початок 2012 року було зафіксовано найвищий показник – 1,18.

Високу ефективність управління кредитним портфелем Умовного банку можна пояснити наявністю грамотно розробленої політики щодо управління кредитними ризиками та високим попитом на кредитні продукти, що пропонує банківська установами своїм клієнтам. Доказом цього є постійно зростаючий кредитний портфель комерційного банку та його прибутковість навіть у критичні для фінансового сектору часи.

Висновки до розділу 2

Умовного банку є найбільшим універсальним міжрегіональним банком України, який орієнтований перш за все на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх організаційно-правових форм.

Досліджуючи стан кредитування Умовного банку слід відзначити позитивні тенденції, які уособлюють у собі постійне зростання розміру кредитного портфелю банківської установи. У структурі кредитного портфелю банку відбулося зростання частки короткострокових кредитів, що можна пояснити веденням політики мінімізації ризику, адже довгострокове кредитування напряму пов'язане із високими кредитними ризиками, які проявляються у великих збитках у зв'язку з інфляційним забезпеченням відсотків за вкладеними позиками і несвоєчасним поверненням кредитів.

Протягом досліджуваного періоду відбулося погіршення структури забезпечення за кредитними операціями Умовного банку, також було встановлено підвищення питомої ваги незабезпечених кредитів. Зазначені тенденції є негативними адже свідчать про підвищення ризиків кредитної діяльності банку. Однак, не зважаючи на деякі негативні зрушення, усі показники, що вказують на прийнятність ризику проведення кредитних операцій комерційним банком, знаходилися у межах встановлених нормативів.

Проводячи підсумкову оцінку стану управління кредитним портфелем Умовного банку, було виявлено високу ефективність управлінських дій, що направлені на здійснення успішної кредитної діяльності комерційним банком.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ УМОВНОГО БАНКУ

3.1 Оцінка ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку на підставі комплексної моделі

Досліджуючи стан ефективності управління кредитним портфелем банку Умовного банку було виявлено, що протягом аналізованого періоду керівництво банківської установи вдавалося до зважених та ефективних управлінських заходів. Результатом такого управління є щорічне підвищення обсягу кредитного портфелю банку та отримання прибутків від здійснення кредитної діяльності. Однак, незважаючи на досить успішну діяльність комерційного банку, слід відзначити зниження ефективності управління кредитним портфелем банку, що підтверджується наступними тенденціями:

- за досліджуваний період відбулося погіршення структури забезпечення за кредитними операціями, а також підвищення питомої ваги незабезпечених кредитів. Така тенденція є негативною адже свідчить про підвищення ризиків кредитної діяльності банку;

- відбулося значне підвищення у структурі кредитного портфелю банку кредитів, умови яких протягом року були переглянуті. Зазначену ситуацію можна пояснити нестабільною економічною ситуацією у країні, що призводить до зниження платоспроможності позичальника банку. Зниження платоспроможності клієнта, у свою чергу, змушує банківську установу йти на поступки клієнту, пом'якшувати кредитну політику;

- зростання обсягу знецінених кредитів у кредитному портфелі банківської установи;

- у результаті перелічених вище тенденцій, протягом досліджуваного періоду відбулося підвищення можливих обсягів збитків за операціями з кредитування на 3440254 тис. грн.;

– відбулося незначне зниження показника, який комплексно характеризує ефективність управління кредитним портфелем банку (КЕУК).

З усього зазначеного вище можна зробити висновок про те, що хоча наявна методика управління кредитним портфелем банку Умовного банку є доволі ефективною, але деяке підвищення кредитного ризику вказує на існування певних недоліків у ній. Таким чином, для того щоб у подальшому банківська установа продовжувала нарощувати кредитний портфель й збільшувати прибутки від здійснення кредитних операцій, доцільно впровадити нову методику оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку, яка б дозволяла банківській установі більш гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та уникати збитків при здійсненні кредитування.

Перш ніж перейти до безпосереднього удосконалення методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи, слід дослідити вже існуючі науково-методичні підходи. Для ефективного управління кредитним портфелем використовуються різні підходи та методи.

Методи управління кредитним портфелем банківської установи доцільно розглядати за рівнями діяльності:

- на рівні банку (економічні показники, авторизація);
- на рівні кредитного портфеля (диверсифікація, лімітування, створення резервів, страхування, продаж кредитів, сек'юритизація);
- на рівні окремої позички (аналіз кредитоспроможності позичальника, аналіз та оцінка кредиту).

Наведений вище поділ методів управління кредитним портфелем банківської установи дозволяє не тільки використовувати широкий спектр управлінських інструментів, а й посилити контроль за виконанням встановлених результатів [7, С.162].

Проводячи подальше дослідження існуючих науково-методичних підходів до управління кредитним портфелем банку, слід виокремити також традиційні та нетрадиційні управлінські підходи.

Досліджуючи сутність традиційних підходів управління кредитним портфелем банку слід зазначити, що вони ґрунтуються на неформалізованих філософських методах пізнання (наукової уяви, інтуїції), через що можуть використовуватися у будь-яких умовах. В основі обрахунків при традиційному підході лежать прості арифметичні дії, які дозволяють провести аналіз змін у динаміці досліджуваних показників або коефіцієнтний аналіз. Завдяки нескладним обрахункам, традиційні підходи до управління кредитним портфелем вважаються простими, а також швидкими та дешевими у застосуванні [5, С.341; 51, С.252].

Нетрадиційні підходи до управління кредитним портфелем банківської установи є набагато складнішими, адже ґрунтуються на загальнонаукових методах пізнання. В основі обрахунків, які лежать в основі подальших управлінських дій, широко використовуються прийоми математичного моделювання, економетрики та теорії ймовірності, через що нетрадиційні підходи до управління можна застосовувати в умовах стабільного ринкового середовища. На відміну від традиційних підходів до управління кредитним портфелем банку, нетрадиційні підходи є складнішим, повільнішим та дорожчим у застосуванні порівняно з традиційним.

Для визначення основних відмінностей у традиційних та нетрадиційних підходах в управлінні кредитним портфелем, доцільно дослідити їх сильні та слабкі сторони (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Сильні та слабкі сторони традиційних та нетрадиційних підходів управління кредитним портфелем банківської установи

«Сильні сторони» традиційних підходів	«Сильні сторони» нетрадиційних підходів
1	2
1. Можливо використовувати у будь-якому середовищі	1. Висока точність розрахунків

Продовження таблиці 3.1

1	2
2. Методичні прийоми, що використовуються у традиційних підходах є більш простими, тому їх легше використовувати	2. Можливість досить точно ідентифікувати та оцінити кредитний ризик, що досягається через застосування загальнонаукових методів (приймів математичного моделювання, економічних теорій ймовірності)
3. Можливість швидкого прийняття рішень при використанні традиційних підходів	3. Застосування при обрахунках більш досконале технічне оснащення ніж при використанні традиційних методів
4. Впровадження традиційних методик в систему управління кредитним портфелем є більш дешевим ніж нетрадиційних	4. В основі нетрадиційних методів управління кредитним портфелем лежать раціоналізм та об'єктивізм
«Слабкі сторони» традиційних підходів	«Слабкі сторони» нетрадиційних підходів
1. Важкість ідентифікувати та обрахувати наявні та можливі ризики	1. Можливість використання тільки у стабільному ринковому середовищі (ідеальна конкуренція, вільне отримання та надання позичок)
2. Розрахунки дають меншу точність у результатах, через використання звичайних арифметичних обрахунків (аналіз показників динаміки, коефіцієнтний аналіз та ін.)	2. Складність застосування на практиці та необхідність у доопрацюванні та удосконаленні
3. Не можливість дотримання послідовності етапів в процесі здійснення управління кредитним портфелем	3. Високі витрати на розробку та впровадження

З інформації, що міститься у таблиці 3.1 можна побачити, що кожний із існуючих науково-методичних підходів щодо управління кредитним портфелем банку має свої сильні та слабкі сторони. У сучасній управлінській практиці широкого використовуються традиційні підходи. Така ситуація пояснюється відсутністю у банківських установ вільних коштів та досвідчених спеціалістів для проведення серйозних досліджень, які базуються на складних розрахунках.

Однак, як можна побачити з таблиці 3.1, традиційні методи управління кредитним портфелем, які набули сьогодні широкого розповсюдження у вітчизняній банківській практиці мають ряд недоліків, що здатні суттєво знижувати ефективність управління кредитними операціями. Серед таких недоліків існують й досить суттєві, наприклад, використання традиційних підходів не дозволяє ідентифікувати та оцінити кредитні ризики, а також дають меншу точність результатів, що є досить важливим в управлінській політиці. До того ж доцільно розуміти й те, що політика з управління кредитним портфелем банківської установи повинна бути комплексною й всеохоплюючою, тобто плануватися та реалізовуватися крок за кроком. Також використання традиційних підходів не дає можливості дотримуватися певної послідовності в процесі управління кредитним портфелем банку, а це, у свою чергу, призводить до розбиття процесу на відокремлені та непов'язані між собою частини. Через таку ситуацію унеможлиблюється проведення комплексного аналізу, тобто аналіз проводиться не повний (а лише вибірковий), що й сприяє зниженню ефективності та точності управлінських дій в процесі формування кредитного портфелю комерційного банку.

Виходячи з зазначених тенденцій, які спостерігалися в процесі здійснення кредитної діяльності Умовного банку, а також враховуючи існуючі недоліки традиційних наукових підходів до управління кредитним портфелем, можна зробити висновок про актуальність розроблення та впровадження такої управлінської політики, яка б базувалася на нетрадиційних управлінських підходах.

Нетрадиційні методика управління кредитним портфелем банку ґрунтуються на імітаційних та економетричних моделях. Наприклад, на сьогодні у сучасній банківській практиці доведена можливість використання елементів навіть сучасної портфельної теорії, представниками якої є такі відомі науковці як Г. Марковітц та У. Шарп.

Г.Марковітц відомий своїми працями, які присвячувалися питанню диверсифікації інвестиційних портфелів. Застосування на практиці моделі, що

розробив цей науковець, дає можливість будь-яким компаніям мінімізувати ризики втрат та максимізувати можливі прибутки, тобто сформувати найбільш ефективний інвестиційний портфель.

Щодо іншого відомого науковця, яким є У. Шарп, то він відомий розробленням моделі оцінки капітальних активів (САРМ). Метою цієї моделі є виявлення співвідношення між дохідністю та ризиком активу для рівноважного ринку. В основі цієї моделі лежить врахування систематичного та несистематичного ризиків, що дає можливість визначити розмір інвестиційного ризику фінансового активу.

Як вже зазначалося вище, запропоновані обома науковцями моделі хоча й розроблені спеціально для інвестиційного ринку, але використовуються й для оцінювання ефективності управління кредитним портфелем, адже адаптовані до банківської установи. В результаті чого такі моделі допомагають провести якісне оцінювання кредитного портфелю. Якісне оцінювання кредитного портфеля має на меті насамперед максимально знизити ризик неповернення позики, що веде до значних втрат для банків, й навіть призвести їх до банкрутства.

В основі імітаційних моделей, які запропоновані Г.Марковітцем та У. Шарпом, лежить поняття диверсифікації. Слід зазначити, що поняття «диверсифікації» широко використовується не тільки у фінансах, адже сьогодні усе більше досліджень, присвячених питанням диверсифікації, проводиться саме у банківській сфері.

Прийоми диверсифікації у банківській сфері використовуються при:

- управлінні банківськими ризиками (у тому числі кредитними);
- формуванні інвестиційних та кредитних портфелів;
- визначенні вартості банківської установи;
- обрахуванні макроекономічної ефективності банківської диверсифікації.

Більш точно зрозуміти сутність поняття «диверсифікація» можливо дослідивши його визначення. В більшості проаналізованих наукових джерел,

диверсифікація визначається як процес, що використовується у підприємницькій діяльності і полягає у зміні складу, структури й/або розширенні різновидів як активів, що інвестуються, так і вкладених у них капіталів за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел, фінансових і управлінських ресурсів.

Диверсифікація як процес характеризується наявністю таких елементів:

- об'єкт (певні зміни стану економічного об'єкта);
- суб'єкт (певна діяльність суб'єкта);
- методологічна основа (застосування певних методів, методик, прийомів, інструментів і способів управління).

Взаємозв'язок і взаємодія цих компонентів у сукупності становлять механізм диверсифікаційного процесу. Дослідження цього механізму допомагає відповісти на наступні важливі питання:

- як відбувається процес диверсифікації;
- яка його специфіка щодо різних суб'єктів і відносно різних об'єктів;
- за допомогою яких методів та з урахуванням яких факторів проводяться певні управлінські дії;
- як здійснюються планування й оцінка результатів тощо.

Виходячи з наведеного вище, можна зробити висновок щодо необхідності впровадження нової методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку.

Зазначена методика повинна враховувати наступні фактори:

- враховувати вплив макроекономічних факторів на стан кредитного портфеля банку;
- враховувати ризики кредитування;
- надавати можливість проводити диверсифікацію складових кредитного портфеля банку за рівнем ризику;
- надавати можливість комплексно оцінити ефективність кредитної діяльності банківської установи;

– визначати подальші шляхи покращення результатів операцій з кредитування.

Нова методика оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку повинна бути спрямована на покращення результатів кредитної діяльності комерційного банку та базуватися на принципах мінімізації ризику та його диверсифікації. Таким чином, зазначена методика допоможе банківській установі значно знизити втрати від кредитної діяльності.

Одним із методів оцінки ризику кредитного портфеля банку є математичне моделювання. Серед великої кількості математичних моделей виділяють й моделі, які вирішують завдання оптимального формування кредитного портфеля та прогнозування. Розглянемо методику побудови оптимізаційної моделі на основі теорії Марковітца.

Оптимізаційна модель кредитного портфеля повинна буди побудована для вибору оптимальних портфелів, та концентрувати увагу на поведінці портфеля, а не його складових. Зазначена модель допоможе банківській установі оцінити кредитний ризик й скоординувати роботу банку відносно зниження ризику.

У ході розроблення нового науково-методичного підходу управління рівнем ефективності кредитного портфеля Умовного банку, для вибору оптимального портфеля пропонується досліджувати окремо ефективність кредитування юридичних та фізичних осіб. Тобто у процесі впровадження зазначеного методичного підходу у кредитному портфелі банку буде відокремлено дві його складові - кредитний портфель фізичних осіб та кредитний портфель юридичних осіб. Саме такий розподіл допоможе визначитися у тому, які програми кредитування є більш перспективними для банківської установи з огляду на їх прибутковість та рівень ризику.

Основним завданням у процесі оптимального формування кредитного портфеля, є отримання максимального прибутку банківської установи за усіма напрямками кредитування. Таким чином, у загальному випадку задача оптимізації кредитного портфеля полягає у виборі такого розподілу коштів між

активами, при якому відбувається максимізація прибутку при заданих обмеженнях на рівень ризику.

За допомогою побудови математичної моделі оптимального формування кредитного портфеля можна буде порівняти «ефективний» кредитний портфель із тим, який сформований у банківській установі на даний момент.

Під ефективним розуміється такий кредитний портфель, який задовольняє вимогам мінімального кредитного ризику та максимального доходу від проведених кредитних операцій. Якщо банківська установа має декілька варіантів формування ефективного кредитного портфеля, то оптимальним кредитним портфелем буде найбільш переважний з них.

У даному випадку, уподобання кредитної установи – це ставлення до кредитного ризику та очікуваної прибутковості від кредитних операцій. Банківській установі часто доводиться стикатися з вибором ризикових активів, тобто активів прибутковість яких в майбутньому не визначена. До речі, як показує практика ризик активу (кредиту) обернено пропорційний його прибутковості.

Окрім можливості сформувати ефективний кредитний портфель, дана методика допомагає спрогнозувати зміни розміру прибуткової ставки. Таким чином, у випадку передбачення суттєвого зниження розміру відсоткової ставки, керівництво банківської установи зможе попередити ризики втрати прибутків від кредитних операцій.

Алгоритм проведення розрахунків за методикою, що буде викладена нижче наведено у додатку С. Так, виконуючи послідовність дій, яка викладена за допомогою рисунку С.1 можна отримати результати, які характеризуватимуть рівень дохідності кредитного портфеля банківської установи Умовного банку.

Наведений на рисунку С.1 алгоритм дій враховує:

- поточну дохідність кредитування юридичних та фізичних осіб окремо;

– зовнішні фактори, що впливають на результати діяльності банку шляхом виокремлення різних сценаріїв розвитку подій – найбільш ймовірного, песимістичного та оптимістичного;

– ризики зниження доходів, шляхом врахування показника варіації процентної ставки у розрізі виділених кредитних портфелів (юридичних та фізичних осіб);

– напрямок зміни відсоткових ставок за виділеними кредитними портфелями шляхом обрахування показника коваріації;

– зв'язок та вплив зміни ставки кредитування за одним кредитним портфелем (наприклад, за кредитним портфелем юридичних осіб) на кредитну ставку іншого кредитного портфеля (кредитний портфель фізичних осіб).

Дослідимо методичні аспекти вимірювання очікуваної прибутковості та ризику активів, а також очікуваної прибутковості кредитного портфеля, що складається з ризикових активів (формули 3.1 – 3.6).

Формула прибутковості кредитного портфеля матиме вигляд [49]:

$$R_p = w_1 R_1 + w_2 R_2 + \dots + w_G R_G, \quad (3.1)$$

де R_p – дохідність кредитного портфеля p за період;

R_g – дохідність активу g за період;

w_g – вага активу g у кредитному портфелі (тобто питома вага вартості i -го кредитного активу у загальній вартості кредитного портфеля);

G – кількість активів у портфелі.

Формула 3.1 показує, що прибутковість кредитного портфеля, який складається з G активів (R_p), дорівнює сумі всіх зважених доходностей окремих кредитних активів, що входять у портфель.

Для ефективного управління кредитним портфелем будь якої банківської установи, важливо володіти інформацією стосовно розміру його очікуваної прибутковості.

Очікувана прибутковість кредитного портфеля – це зважена сума очікуваних доходностей активів (кредитів), що входять у кредитний портфель банку.

При цьому вага очікуваної прибутковості кожного кредитного активу визначається як частка ринкової вартості окремого активу в загальній ринковій вартості кредитного портфеля.

Очікувана прибутковість ризикового кредитного активу обчислюється наступним чином. Спочатку задається розподіл ймовірностей для можливих значень реалізованої доходності. Розподіл ймовірностей - це функція, що зіставляє кожне можливе значення прибутковості та ймовірності його реалізації. При заданому розподілі ймовірності очікуване значення випадкової величини є зважене середнє її можливих значень, причому роль ваг грає ймовірність реалізації цих значень.

Математично очікувану доходність кредитного активу можна виразити наступним чином [49]:

$$E(R_i) = p_1 r_1 + p_2 r_2 + \dots + p_N r_N, \quad (3.2)$$

де r_n – n -е можливе значення прибутковості i -го активу;

p_n – ймовірність реалізації значення доходності p для i -го активу;

N – число можливих значень доходності.

У тлумачних словниках ризик визначається як «схильність небезпеки, збитків, втрат і т.п.». В кредитній діяльності поняття ризику трансформувалося і стало визначатися як варіація або дисперсія прибутковості кредитного активу (заходи можливих відхилень від середнього значення). В результаті ризик отримав кількісне значення.

Формула для визначення варіації доходності n -го активу записується таким чином [49]:

$$\text{var}(R_i) = p_1 [r_1 - E(R_i)]^2 + p_2 [r_2 - E(R_i)]^2 + \dots + p_N [r_N - E(R_i)]^2 \quad (3.3)$$

$$\text{var}(R_n) = p_n [r_n - E(R_i)]^2 \quad (3.4)$$

Варіація враховує не тільки розмір відхилень можливих значень дохідності від середнього, але і ймовірність такого відхилення, тобто вона вказує міру невизначеності в очікуваннях інвестора, який оцінює майбутню прибутковість як середню по всіх можливих значень.

Варіація має розмірність квадрата вимірюваної величини, для зручності її перетворюють в стандартне відхилення, шляхом вилучення квадратного кореня. У результаті виходить величина, що має ту ж розмірність, що й прибутковість [49]:

$$SD(R_i) = \sqrt{\text{var}(R_i)}, \quad (3.5)$$

Як було зазначено вище формула визначення варіації дає варіацію окремого активу. Знайти варіацію кредитного портфеля з двох активів не набагато складніше, адже вона залежить не тільки від варіації двох активів, але і від «ступеня узгодженості» в поведінці доходностей активів. Звідси, рівняння має вигляд:

$$\text{var}(R_p) = w_i^2 \text{var}(R_i) + w_j^2 \text{var}(R_j) + 2w_i w_j \text{cov}(R_i, R_j), \quad (3.6)$$

де $\text{cov}(R_i, R_j)$ – коваріація доходностей активів і та j.

Основний зміст зазначеного рівняння полягає в тому, що варіація дохідності портфеля дорівнює зваженій сумі зважених варіацій доходностей двох активів (кредитний портфель юридичних осіб та кредитний портфель фізичних осіб) та їх коваріації.

Поняття коваріації відноситься до математичних термінів. У випадку дослідження ефективності кредитних портфелів банківської установи, він характеризує ступінь взаємозв'язку доходностей двох активів (кредитного

портфеля юридичних осіб та кредитного портфеля фізичних осіб). Показник коваріації не має одиниці вимірювання, його позитивне значення свідчить про те, що прибутковість досліджуваних активів змінюються (в середньому) в одному напрямку, а негативна - у протилежному. Коваріація двох активів розраховується за допомогою наступної формули:

$$\begin{aligned} \text{cov}(R_i, R_j) = & p_1 * [r_{i1} - E(R_i)] * [r_{j1} - E(R_j)] + p_2 * [r_{i2} - E(R_i)] * \\ & * [r_{j2} - E(R_j)] + \dots + p_{iN} * [r_{iN} - E(R_i)] * [r_{jN} - E(R_j)] \end{aligned} \quad (3.6)$$

де r_{in} – n-на можливість значення дохідності активів i ;

p_n – ймовірність реалізації n-го значення дохідності для активів i, j ;

N – кількість можливих значень дохідності.

Поняття кореляції між дохідностями активів аналогічне поняттю їх варіації. Кореляція дохідності активів i та j визначається як коваріація двох активів, поділена на добуток їх стандартних відхилень.

$$\text{cor}(R_i, R_j) = \frac{\text{cov}(R_i, R_j)}{SD(R_i)SD(R_j)}, \quad (3.7)$$

Таким чином, коефіцієнт кореляції приймає значення у проміжку від -1 до +1. При цьому значення, яке дорівнює +1, відображає повноцінне співпадіння напрямку руху, а -1 свідчить про повноцінне неспівпадіння.

Провівши усі зазначені у запропонованій методиці обрахунки (додаток Н) можна зробити висновки відносно подальших заходів з управління кредитним портфелем банківської установи. Так, кінцевий результат обрахунків може привести до двох випадків:

– значення коваріації між кредитними портфелями юридичних та фізичних осіб є позитивним, значення кореляції, відповідно, також є позитивним та суттєвим;

– значення коваріації між кредитними портфелями юридичних та фізичних осіб є від’ємним, значення кореляції, відповідно, також є від’ємним.

Розглянемо більш детально можливі варіанти обрахунків, які є результатом запропонованої методики управління ефективністю кредитним портфелем Умовного банку за допомогою рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Основні напрямки оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку

З рисунку 3.1 слідує, що існує два основних напрямки управління кредитним портфелем банківської установи, які впливають із розрахунків, що були проведені шляхом використання алгоритму, наведеного у додатку Н. Перший варіант, коли значення коваріації та кореляції є позитивним, вказує на те, що зміна прибутковості двох активів є взаємозалежною та змінюється у

одному напрямку. Тобто, при збільшенні розміру прибутків від кредитування юридичних осіб, з високою ймовірністю прогнозується й збільшення розміру прибутків від кредитування фізичних осіб. Й навпаки, при зниженні розміру дохідності одного з досліджуваних активів, можна з високою ймовірністю очікувати й зниження розміру дохідності від іншого активу.

Другий можливий варіант обрахунку, коли значення коваріації та кореляції є від'ємним, вказує на відсутність взаємозалежності між зміною рівня дохідності одного з активів на дохідність іншого. Наприклад, при збільшенні розміру прибутків від кредитування юридичних осіб, можна очікувати зниження розміру прибутків від кредитування фізичних осіб. Й навпаки, при зниженні розміру прибутків від кредитування юридичних осіб, слід очікувати підвищення розміру прибутків від кредитування фізичних осіб.

З алгоритму, який наведено на рисунку 3.1, слідує що після обрахування показника коваріації та визначення напрямку змін за дохідністю досліджуваних кредитних портфелів, необхідно спрогнозувати розмір очікуваних доходів за кредитними операціями на початок наступного періоду.

Розмір очікуваних доходів від кредитування юридичних та фізичних осіб розраховується наступним чином:

$$D(R_{i+1}) = D(R_i) * t, \quad (3.8)$$

де $D(R_{i+1})$ – прогнозований розмір очікуваної дохідності і-го кредитного портфеля, тис. грн.;

$D(R_i)$ – дохідність і-го кредитного портфеля у поточному році, тис. грн.;

t – прогнозований темп росту дохідності і-го кредитного портфеля банківської установи, %.

При обрахуванні показника, що характеризує розмір очікуваних доходів, у якості прогнозованого темпу росту доходів приймається отримане значення коваріації (формула 3.6), яка вказує на напрямок та визначає розмір (у

відсотках) змін кредитних портфелів банку. Таким чином, можна прийти до наступної рівності – $cov(R_i) = t(R_i, .)$.

Отримання прогнозованого розміру очікуваних доходів дає можливість провести обрахування очікуваного розміру кредитного портфелю банку. Розмір очікуваного розміру кредитного портфелю можна визначити за формулою:

$$\sum КП_{i+1} = D(R_{i+1}) * \frac{100}{E(R_i)}, \quad (3.9)$$

де $\sum КП_{i+1}$ – прогнозований розмір кредитного портфеля банку, тис. грн.;

$E(R_i)$ – очікувана дохідність кредитного портфеля банку, %.

Важливо зазначити, що встановлення прогнозованого розміру кредитного портфелю банку відбувається з урахуванням наступних аспектів:

- очікувана дохідність і-го кредитного портфеля (юридичних чи фізичних осіб) залишається незмінною;
- прогнозований розмір кредитного портфеля встановлюється з побудови пропорції, яка враховує долю доходів від кредитування юридичних чи фізичних осіб у загальному обсязі кредитних операції банку.

Виходячи з отриманих результатів, може бути доречним розроблення комплексних заходів, які охоплюють управління як кредитним портфелем фізичних осіб, так і управління кредитним портфелем юридичних осіб (за умовою, якщо обраховані показники свідчать про однаковий напрямок змін відсоткової кредитної ставки). Чи розроблення заходів для того кредитного портфеля, за яким очікується більший рівень ризику (коли обраховані показники свідчать про неспівпадіння напрямку змін дохідних ставок досліджуваних кредитних портфелів).

3.2 Застосування комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем в Умовному банку

Досліджуючи можливі способи удосконалення системи кредитування банківської установи Умовного банку, як і кожної іншої банківської установи, доцільно враховувати фактори ризику, які є постійно наявними при здійсненні кредитних операцій банками. У ході розроблення пропозиції щодо виявлення кредитних ризиків банківської установи пропонується:

- досліджувати окремо стан та динаміку кредитування фізичних та юридичних осіб враховуючи середньозважені ставки кредитування за визначеними портфелями;
- враховувати різні сценарії кредитування (песимістичний, ймовірний та оптимістичний) за кредитними портфелями фізичних та юридичних осіб, що надасть змогу більш точно надати оцінку можливого коливання прибутків банківської установи.

Перш ніж перейти до безпосереднього визначення можливих коливань дохідності за портфелями юридичних та фізичних осіб, доцільно більш детально дослідити структуру кредитування за портфелями, оцінити річні відсоткові ставки та визначити очікуваний річний дохід у грошовому вираженні (додаток Т).

Так, з таблиці Т.1 видно, досліджено структуру кредитування за кредитною заборгованістю юридичних та фізичних осіб, та підраховано очікуваний річний дохід у грошовому вираженні. З таблиці Т.1 видно, що банківські доходи від кредитування збільшувалися протягом досліджуваного періоду. Так, річний дохід за портфелем юридичних осіб збільшився на 5425448 тис. грн., за портфелем фізичних осіб на 2315227 тис. грн.

У таблиці Т.2 проводиться обчислення показника дохідності кредитного портфеля банку (R_p) за відсотковими ставками за алгоритмом наведеним у другому розділі (формула 3.1). Обчислення цього показника проводиться з

урахуванням відсоткової ставки та питомої ваги і-го активу у тому чи іншому кредитному портфелі (кредитний портфель фізичної чи юридичної особи).

Наприклад проведемо обрахування математично очікуваної доходності за кредитним портфелем юридичних осіб станом на 01.01.2013 року (формула 2.1):

– математично очікувана доходність кредитування галузей виробництва

$$E(R_1) = 18,9 * 0,306 = 5,8(\%),$$

– математично очікувана доходність кредитування сільського господарства

$$E(R_2) = 15,3 * 0,041 = 0,6(\%),$$

– математично очікувана доходність кредитування торгівлі

$$E(R_3) = 23,6 * 0,589 = 13,9(\%),$$

– математично очікувана доходність кредитування нерухомості

$$E(R_4) = 23 * 0,065 = 1,5(\%),$$

Звідси, математичне очікування доходності кредитного портфеля юридичних осіб складе:

$$E(R_{Ю.О.}) = 5,8 + 0,6 + 13,9 + 1,5 = 21,8(\%).$$

Аналогічним чином проводиться й розрахунок за математичним очікуванням доходності кредитного портфеля фізичних осіб.

Обрахування математично очікуваної доходності за кредитними операціями Умовного банку наведено у таблиці Т.3 та таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Динаміка показника доходності кредитного портфеля Умовного банку на період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Назва статті	Дата			Зміна за період, тис. грн.
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
1	2	3	4	5
Кредитна заборгованість юридичних осіб:	5653702	7509377	8055740	2402037

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5
кредитування галузей виробництва	927282	782163	1413597	486314
кредитування с/г-ва	23232	20192	20246	-2986
кредитування торгівлі	4670046	6644804	6544540	1874494
кредитування нерухомості	33142	62218	77357	44215
Кредитна заборгованість фізичних осіб:	1759570	5844822	3007296	1247726
кредити видані на споживчі цілі	589587	897671	2149923	1560336
іпотечне кредитування	1021016	1035657	668814	-352203
Авто кредитування	138842	178042	102902	-35941
інші види кредит. фізичних осіб	10124	811	85658	75534
Загальна дохідність банку	7413272	13354198	11063036	3649764

Як видно з даних, що наведені у таблиці 3.2, очікувана дохідність банківської установи станом на 01.01.2013 року складе 11063036 тис. грн., що на 3649764 тис. грн. більше ніж у базовому періоді.

Для більш детального ознайомлення з динамікою очікуваною річною дохідності за сумарним кредитним портфелем банку дослідимо рисунок 3.2.

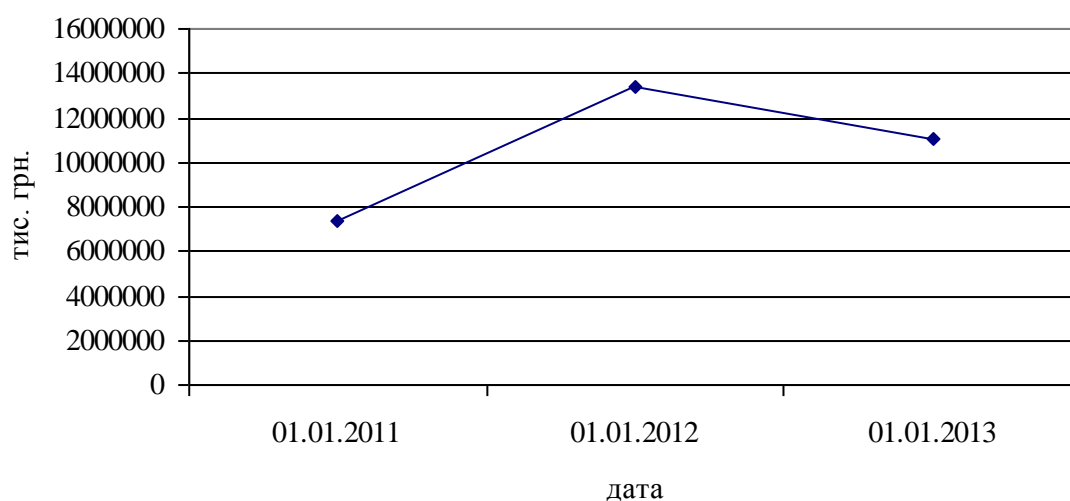

Рисунок 3.2 – Динаміка математичної очікуваної річної дохідності кредитного портфеля Умовного банку з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

З рисунку 3.2 видно, що сумарна математична очікувана дохідність кредитного портфеля банку мала найбільший розмір станом на 01.01.2012 року, коли річний дохід складав 13354198 тис. грн. Зниження очікуваної дохідності від проведених операцій банку станом на 01.01.2013 рік є негативним явищем та підкреслює підвищення ризиків проведення кредитних операцій банку.

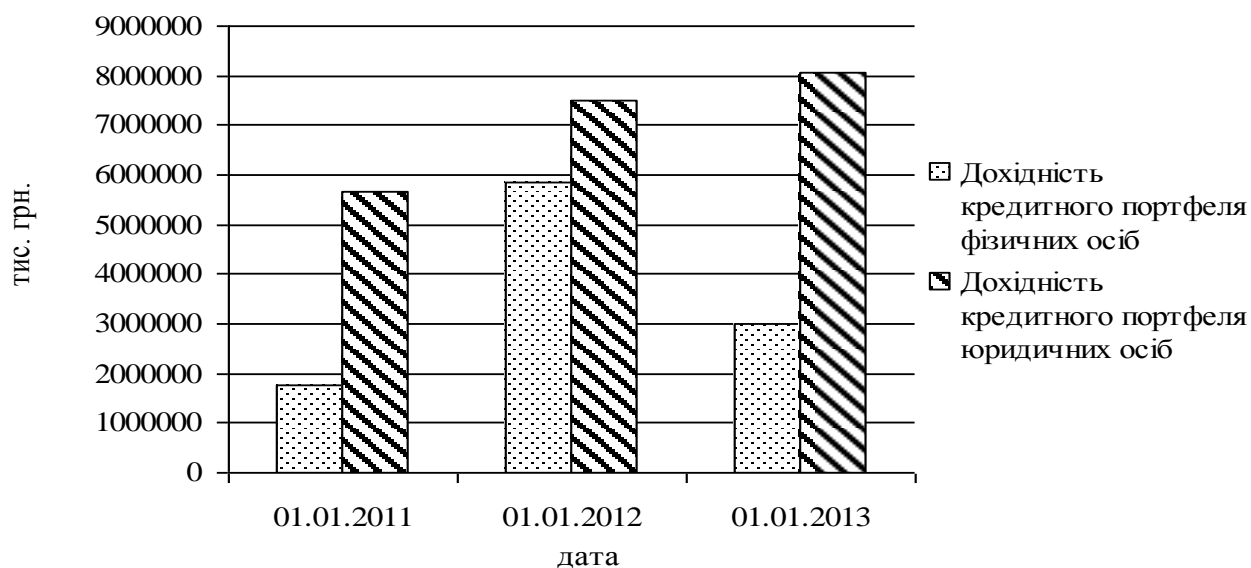

Рисунок 3.4 – Динаміка дохідності кредитного портфеля Умовного банку у розрізі кредитування юридичних та фізичних осіб на період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

За допомогою рисунку 3.4 було досліджено річний математично очікуваний дохід банку за кредитними портфелями юридичних та фізичних осіб. З вищенаведеного рисунку видно, що річна очікувана дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб має тенденцію до підвищення, тоді як дохідність за кредитним портфелем фізичних осіб у 2012 році суттєво знизилася у порівнянні із попереднім роком. Такий стан речей наголошує на необхідності перегляду програм кредитування населення для підвищення їх ефективності, а також свідчить про необхідність посилення контролю за погашенням кредитів фізичних осіб з метою покращення показників сплати заборгованості та відсотків за нею.

Розрахуємо математично очікувану ймовірність дохідність кредитних активів банку з урахуванням фактору ризику (див. формула 3.2).

Таблиця 3.3 – Динаміка очікуваної дохідності за ставками кредитування Умовного банку (показник $E(R_i)$), %

Назва статті	Дата			Зміна за період (+,-), в. п.
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	
За кредитним портфелем юридичних осіб	20,6	21,6	21,8	1,2
За кредитним портфелем фізичних осіб	24,4	25,3	27,4	3,0

З таблиці 3.3 видно, що станом на 01.01.2013 року середня очікувана дохідність за ставками кредитування юридичних осіб складала 21,8 %, що на 1,2 в. п. вище ніж у базовому періоді. Середня річна математично очікувана ставка кредитування фізичних осіб складала 27,4 %, що більше на 3 в. п. ніж у базовому періоді.

Визначимо варіацію дохідності кредитування банківською установою для юридичних осіб за такими сценаріями:

- песимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. нижчий за встановлений (очікувана ймовірність – 15 %);
- ймовірний – банківська установа отримає дохід виходячи з розрахунку наведеного у таблиці 3.3; (очікувана ймовірність – 72 %);
- оптимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. вище за встановлений (очікувана ймовірність – 13 %);

Визначимо варіацію дохідності кредитування банківською установою для фізичних осіб за такими сценаріями:

- песимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. нижчий за встановлений (очікувана ймовірність – 18 %);
- ймовірний – банківська установа отримає дохід виходячи з розрахунку наведеного у таблиці 3.3; (очікувана ймовірність – 68 %);

– оптимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. вище за встановлений (очікувана ймовірність – 14 %);

Для прикладу проведемо розрахунок математично очікуваної доходності за кредитними портфелями банківської установи станом на 01.01.2013 року (формула 3.2):

– за кредитним портфелем юридичних осіб

$$E(R_{Ю.О}) = (21,8 - 5) * 0,15 + 21,8 * 0,72 + (21,8 + 5) * 0,13 = 21,7(\%),$$

– за кредитним портфелем фізичних осіб

$$E(R_{Ф.О}) = (27,4 - 5) * 0,18 + 27,4 * 0,68 + (27,4 + 5) * 0,14 = 27,2(\%).$$

Звідси можна побачити, що математично очікувана дохідність з урахування різних сценаріїв розвитку свідчить про недоотримання банківською установою 0,1 в. п. доходу за напрямом кредитування юридичних осіб, та 0,2 в. п. доходу за напрямом кредитування фізичних осіб. Таку ситуацію можна пояснити інфляційними процесами та нестабільністю вітчизняної економіки.

Розрахунок математично очікуваної доходності за кредитами банку за досліджуваний період наведено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Розрахунок математично очікуваної доходності з операції кредитування Умовного банку з урахуванням різних сценаріїв розвитку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Назва статті	Дата			Зміна за період (+,-), в.п.
	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	
за кредитним портфелем юридичних осіб	20,5	21,5	21,7	1,2
за кредитним портфелем фізичних осіб	24,2	25,1	27,2	3,0

Таким чином, дані таблиці 3.4 свідчать про те, що середньорічна математично очікувана дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб складає 21,7 %, що на 1,2 в. п. більше ніж у базовому періоді. Середньорічна

очікувана дохідність за кредитним портфелем фізичних осіб складає 27,2 %, що на 3 в. п. вище ніж у базовому періоді.

Розрахуємо ризик отримання середньорічної дохідності за кредитним портфелем юридичних осіб у розмірі 21,7 % , та для фізичних осіб розміром 27,2 %, для чого необхідно розрахувати показник варіації дохідності.

Проведемо обрахування варіації дохідності за кредитними портфелями банківської установи станом на 01.01.2013 року з використанням формули 2.3:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$\text{var}(R_{\text{Ю.О.}}) = 0,15 * (16,8 - 21,7)^2 + 0,72 * (21,8 - 21,7)^2 + 0,13 * (26,8 - 21,7)^2 = 6,99$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$\text{var}(R_{\text{Ф.О.}}) = 0,18 * (22,4 - 27,2)^2 + 0,68 * (27,4 - 27,2)^2 + 0,14 * (32,4 - 27,2)^2 = 7,96$$

Розрахунок варіації дохідності за кредитними портфелями банку за досліджуваний період наведено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Розрахунок варіації дохідності з урахуванням різних сценаріїв розвитку Умовного банку за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Вид заборгованості	Станом на		
	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013
за кредитним портфелем юридичних осіб	6,99	6,99	6,99
за кредитним портфелем фізичних осіб	7,96	7,96	7,96

З таблиці 3.5 можна побачити, що варіація дохідності з урахуванням різних сценаріїв розвитку була незмінною протягом періоду аналізу, що пояснюється однаковим розміром закладених ймовірностей сценаріїв розвитку для кредитних портфелів юридичних та фізичних осіб.

Дані розрахунки надали можливість нам визначити розмір варіації за окремими активами банку Умовного банку та виявити, що на сьогодні, банківська установа несе ризики недоотримання доходів через нестабільність економіки країни. Так, більш високі ризики при кредитуванні фізичних осіб можуть пояснюватися тим, що висока питома вага у структурі кредитування

населення займає споживче кредитування, яке не передбачає отримання застави за кредит, видається за спрощеною системою (без перевірки даних щодо поточного стану доходів громадян) та має високий ризик неповернення. Зростають ризики неповернення за іншими видами кредитування населення, через зниження платоспроможності населення.

Обрахуємо стандартне відхилення за отриманими показниками варіації очікуваних доходів для кредитних портфелів банківських установ (формула 3.4):

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$SD(R_{Ю.О}) = \sqrt{6,99} = \pm 2,64 (в.н),$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$SD(R_{Ф.О}) = \sqrt{7,96} = \pm 2,82 (в.н).$$

Таким чином, з проведених вище обрахунків видно, що найбільш ризикованим є проведення кредитних операцій з кредитування фізичних осіб, адже відхилення за отриманням доходів при кредитуванні фізичних осіб є вищим ніж при кредитуванні юридичних осіб, що може призвести до значного недоотримання прибутків.

Таким чином, ризики при кредитуванні юридичних осіб є дещо нижчими ніж кредитування фізичних осіб, однак, не небагато відрізняються від них. Такий стан речей пояснюється загальною ситуацією в Україні щодо тенденцій у діяльності промислових підприємств та підприємств які діють у галузі обслуговування, стан яких значно послаблюється нестабільністю законодавчого та державного регулювання, в перш за все через підвищення з кожним роком податкового навантаження.

Визначимо коваріацію за двома кредитними портфелями (формула 3.6). Для обрахування цього показника необхідно дотримуватися наступного алгоритму:

1. При обрахуванні показника коваріації виходимо з того, що за попередньо обрахованими даними математична очікувана дохідність за кредитними портфелями станом на 01.01.2012 року складала:

- для кредитного портфеля юридичних осіб - $E_1(R_{Ю.О.}) = 21,7\%$;
- для кредитного портфеля фізичних осіб - $E_1(R_{Ф.О.}) = 27,2\%$.;

Ймовірність реалізації такого сценарію отримання доходів оцінимо у 50%, тобто, показник $p_1 = 0,5$.

2. При обрахуванні коваріації, необхідно враховувати можливе стандартне відхилення від математично очікуваного доходу, який, як вже сказано складає 21,7 % (для юридичних осіб) та 27,2 % (для фізичних осіб).

Можливе стандартне відхилення складає:

- для кредитного портфеля юридичних осіб - $SD(R_{Ю.О.}) = \pm 2,64(в.п.)$,
- для кредитного портфеля фізичних осіб - $SD(R_{Ф.О.}) = \pm 2,82(в.п.)$.

3. Визначення ймовірностей отримання доходу у процесі врахування можливих змін у розмірі доходу, що може отримати банківська установа при сприятливому та несприятливому розвитку подій.

Ймовірність того, що банківська установа отримає на 2,64 в. п. більше процентного доходу від кредитування юридичних осіб, та на 2,82 в. п. більше від кредитування фізичних осіб, - оцінена у 23 %.

Тобто, показник ймовірності реалізації ($p_2 = 0,23$) доходу на рівні складе:

- для кредитного портфеля юридичних осіб
 $E_2(R_{Ю.О.}) = 21,7 + 2,64 = 24,34\%$;
- для кредитного портфеля фізичних осіб
 $E_2(R_{Ф.О.}) = 27,2 + 2,82 = 30,02\%$.

Ймовірність того, що банківська установа отримає на 2,64 в. п. менше процентного доходу від кредитування юридичних осіб, та на 2,82 в. п. менше від кредитування фізичних осіб, - оцінена у 27 %.

Тобто, показник ймовірності реалізації ($p_3 = 0,27$) доходу на рівні складе:

- для кредитного портфеля юридичних осіб
 $E_3(R_{Ю.О.}) = 21,7 - 2,64 = 19,06\%$;
- для кредитного портфеля фізичних осіб
 $E_3(R_{Ф.О.}) = 27,2 - 2,82 = 24,38\%$.

4. Необхідно провести врахування показника, що характеризує можливе значення доходності активів, що входять у той чи інший кредитний портфель (показник r_N). Врахування цього показника необхідно виконати, як і у попередньому випадку за трьома сценаріями (ймовірний, песимістичний, оптимістичний).

Так, за даними таблиці 3.3 видно, що можливе значення доходності активів юридичних осіб складає $r_{1Ю.О} = 21,8\%$, фізичних осіб $r_{1Ф.О} = 27,4\%$ (при значенні показника $p_1 = 0,5$).

Однак, вказується що при оптимістичному варіанті розвитку подій ця ставка може бути на 5 в. п. більше (при значення показника $p_2 = 0,23$), тоді значення дохідності активів складе:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$r_{2Ю.О} = 21,8 + 5 = 26,8\%$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$r_{2Ф.О} = 27,4 + 5 = 32,4\% .$$

При песимістичному варіанті розвитку подій ця відсоткова ставка може бути на 5 в. п. менше (при значення показника $p_3 = 0,27$), тоді значення дохідності активів складе:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$r_{3Ю.О} = 21,8 - 5 = 16,8\%$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$r_{3Ф.О} = 27,4 - 5 = 22,4\% .$$

Таким чином, знайдемо за формулою 3.6 розмір коваріації для цих двох портфелів:

$$\begin{aligned} cov(R_i, R_j) &= 0,5 * (21,8 - 21,7) * (27,4 - 27,2) + 0,23 * (26,8 - 24,34) * (32,4 - 30,02) + \\ &+ 0,27 * (16,8 - 19,06) * (22,4 - 24,38) = 2,5648 \end{aligned}$$

Отримане позитивне значення коваріації свідчить про те, що дохідність обох кредитних портфелів змінюється у одному напрямку. Тобто, у середньому дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб та за кредитним портфелем фізичних осіб може збільшитися на 2,57 %.

Визначимо за формулою 3.7 кореляцію між двома кредитними портфелями, які розглядаємо:

$$\text{cor}(R_i, R_j) = \frac{2,5648}{2,64 * 2,82} = 0,3445$$

Таким чином, коефіцієнт кореляції має позитивне значення, та свідчить про середній рівень зв'язку між двома портфелями. Позитивний зв'язок між двома групами активів свідчить про те, що прибутковість за ними змінюється у одному напрямку. Тобто, якщо збільшується дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб, то й відбувається збільшення доходності за кредитним портфелем фізичних осіб. Якщо відбувається зниження доходності за якимось з активів (наприклад, зниження доходності за кредитним портфелем фізичних осіб), то, відповідно, відбувається й зниження доходності за іншою групою активів.

За допомогою проведених розрахунків було визначено, що прогнозується збільшення доходів від кредитування як фізичних осіб так і юридичних осіб. Обраховане значення коваріації вказує на те, що дохідність збільшиться на 2,57 %. Отримане значення вказує на очікуваних темп росту доходності від кредитів наданих фізичним та юридичним особам. Фактично значення коваріації можна прирівняти до середньорічного темпу росту доходності кредитних портфелів, тобто – $\text{cov}(R_{Ю.О.}, R_{Ф.О.}) = t(R_{Ю.О.}, R_{Ф.О.})$.

Виходячи із значення показника коваріації, можна провести прогнозування обсягу виданих банківською установою кредитів станом на 01.01.2014 року за напрямками кредитування (кредитування фізичних та юридичних осіб) та визначити дохідність кредитної діяльності станом на цю

дата. Зазначений захід, у свою чергу, надасть змогу визначити поточні кредитні ризики та визначити ефективність управління кредитним портфелем на цю дату.

Для обрахування розміру очікуваних доходів від здійснення кредитних операцій Умовного банку станом на 01.01.2014 необхідно врахувати наступне:

- очікуваний річний дохід банку від кредитування фізичних осіб станом на 01.01.2013 року складе 7965495 тис. грн. (таблиця П.1);
- очікуваний річний дохід банку від кредитування юридичних осіб станом на 01.01.2013 року складе 17430419 тис. грн. (таблиця П.1);
- збільшення дохідності від кредитування юридичних та фізичних осіб від наявного обсягу кредитних портфелів складе 2,57 %.

Розмір очікуваних доходів від здійснення кредитних операції Умовного банку станом на 01.01.2014 складе:

- за кредитним портфелем юридичних осіб

$$D(R_{ю.о}) = 17430419 * 1,0257 = 17878381 (\text{тис.грн})$$

- за кредитним портфелем фізичних осіб

$$D(R_{ф.о}) = 7965495 * 1,0257 = 8170208 (\text{тис.грн}).$$

З зазначених обрахунків видно, що очікувана дохідність від кредитування юридичних осіб складе 17878381 тис. грн., від кредитування фізичних осіб складе 8170208 тис. грн.

Порівняємо за допомогою таблиці 3.6 прогнозований розмір дохідності кредитних портфелів з тим який спостерігався у попередньому періоді.

Таким чином, з даних таблиці 3.6 можна побачити, що сумарне очікуване зростання доходів від кредитних операцій прогнозується у розмірі 652675 тис. грн., з них доходів на суму 447962 тис. грн. від надання кредитів юридичних особам, на суму 204713 тис. грн. – від кредитування фізичних осіб.

Таблиця 3.6 – Порівняння прогнозованого та фактичного розміру очікуваних доходів від здійснення кредитних операцій Умовним банком на період з 01.01.2013 р. по 01.01.2014 р., тис. грн.

Показник	Станом на		Зміна за період (+,-), тис. грн.
	01.01.20113	01.01.2014	
Очікувана дохідність від діяльності з кредитування юридичних осіб	17430419	17878381	447962
Очікувана дохідність від діяльності з кредитування фізичних осіб	7965495	8170208	204713
Сумарний розмір очікуваних доходів від кредитної діяльності	25395914	26048589	652675

Аналогічним чином проведемо й прогнозування загального обсягу кредитного портфелю Умовного банку на 01.01.2014 року. Для прогнозування необхідно врахувати наступне:

- прогнозований розмір очікуваної доходності у розрізі виділених кредитних портфелів банківської установи (таблиця 3.6);
- розмір математично очікуваної доходності за кредитними портфелями банку станом на 01.01.2013 року (таблиця 3.4).

Вважатимемо, що за 2013 рік відсоткові ставки за кредитними продуктами не переглядалися відповідними комітетами, тому їх розмір на початок 2014 року залишиться аналогічним тому, який спостерігався у попередньому періоді (математично очікувана дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб – 21,7 %, дохідність за кредитним портфелем фізичних осіб – 27,2 %).

Прогнозований розмір кредитного портфеля банку Умовного банку станом на 01.01.2014 складе:

- розмір кредитного портфелю юридичних осіб

$$\sum КП_{ю.о} = 17878381 * \frac{100}{21,7} = 82388851,47(\text{тис.грн})$$

- розмір кредитного портфелю фізичних осіб

$$\sum КП_{ф.о} = 8170208 * \frac{100}{27,2} = 30037(\text{тис.грн}).$$

Порівняємо за допомогою таблиці 3.7 прогнозований розмір кредитного портфелю банку з тим, який спостерігався у попередньому періоді.

Таблиця 3.7 – Порівняння прогнозованого та фактичного розміру кредитного портфеля Умовного банку на період з 01.01.2013 р. по 01.01.2014 р., тис. грн.

Показник	Станом на		Зміна за період	
	01.01.20113	01.01.2014	абсолютне відхилення (+,-), тис. грн.	темп росту, %
Розмір кредитного портфеля юридичних осіб	80005589	82388851	2383262	102,98
Розмір кредитного портфеля фізичних осіб	29119879	30037530	917651	103,15
Загальний розмір кредитного портфеля	109125468	112426382	3300914	103,02

З даних таблиці 3.7 видно, що прогнозоване збільшення кредитного портфеля юридичних осіб складе 238262 тис. грн., у результаті чого його прогнозований розмір станом на 01.01.2014 становитиме 82388851 тис. грн. Очікуваний темп росту – 102,98 %. Збільшення кредитного портфеля фізичних осіб складе 917651 тис. грн., у результаті чого його розмір дорівнюватиме 30037530 тис. грн. Прогнозований темп росту за кредитним портфелем фізичних осіб складе 103,15 %. Сумарне збільшення кредитного портфеля становитиме 3300914 тис. грн.

Виходячи з наведеної методики у ході обрахунків було виявлено наступне:

– більш високі ризики банківська установа несе при кредитуванні фізичних осіб, що підтверджує обрахований коефіцієнт варіації. Зазначена ситуація пояснюється великою долею незабезпечених кредитів у кредитному портфелі фізичних осіб;

– позитивне значення коваріації свідчить про те, що дохідність обох кредитних портфелів змінюється у одному напрямку. Прогнозується

підвищення дохідності як за кредитним портфелем юридичних осіб, так і за кредитним портфелем фізичних осіб. Прогнозований темп підвищення дохідності складає 2,57 % від наявного розміру кредитного портфеля;

– коефіцієнт кореляції має позитивне значення, та свідчить про середній рівень зв'язку між двома портфелями. Позитивний зв'язок між двома групами активів свідчить про те, що прибутковість за ними змінюється у одному напрямку;

– прогнозується збільшення очікуваних доходів від кредитної діяльності банку на 652675 тис. грн., у тому числі: від кредитування фізичних осіб на 204713 тис. грн.; від кредитування юридичних осіб (на 447962 тис. грн.);

– прогнозується збільшення кредитного портфелю банківської установи на 3300914 тис. грн, у тому числі: збільшення кредитного портфелю фізичних осіб на 917651 тис. грн., збільшення кредитного портфелю юридичних осіб на 2383262 тис. грн.

Таким чином, виходячи з отриманих результатів можна зробити висновок, що впроваджений новий методичний підхід у політику управління кредитним портфелем банку вказує на позитивний напрямок змін та ефективність поточної кредитної політики, якої додержується керівництво Умовного банку.

Для зниження кредитних ризиків в Умовному банку необхідно врахувати те, що розроблені заходи повинні бути комплексними, тобто спрямованими на мінімізацію ризиків кредитування як юридичних так і фізичних осіб. Особливу увагу слід звернути на ризики, що виникають при споживчому кредитуванні населення, адже споживчі кредити видаються без забезпечення, а це, у свою чергу, підвищує ймовірність недоотримання прибутків за даним напрямом діяльності. Доцільним заходом є перегляд існуючої скорингової системи та заміну її на більш ефективну.

Висновки до розділу 3

Запропонована методика оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку надає можливість оцінити кредитний ризик, скоординувати роботу керівництва банку по зниженню існуючих кредитних ризиків та сформувати такий кредитний портфель, який би міг вважатися найбільш оптимальним з огляду на зовнішні обставини та можливості установи.

Задача оптимізації кредитного портфеля полягає у виборі такого розподілу коштів між активами, при якому відбувається максимізація прибутку при заданих обмеженнях на рівень ризику.

Запропонована методика дозволяє оцінити як загальну ефективність кредитного портфеля, так і окремих його складових, які виділені за напрямками кредитування юридичних та фізичних осіб. Зазначена диверсифікація надає можливість визначити найбільш перспективний напрямок кредитування банківській установі.

В процесі впровадження нового методичного підходу для безпосередньої оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку було виявлено, що поточний стан управління кредитними операціями знаходиться на високому рівні, який забезпечить подальше зростання розміру кредитного портфеля та доходів від надання кредитів.

РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В УМОВНОМУ БАНКУ

4.1 Система управління охороною праці в Умовному банку

Отримання необхідної вихідної інформації для роботи над дипломним проектом проводилося у відділенні Умовного банку.

Організація охорони праці в банку починається з визначення служби охорони праці в відділенні Умовного банку. Так як кількість працівників у відділенні банку менше 50 осіб (26 осіб), то функції цієї служби виконує у порядку сумісництва особа, що пройшла перевірку знань з охорони праці відповідними державними службами. Такою особою у банку є завідуючий господарським відділом банку.

Відповідно до Положення «Про порядок проведення навчання, інструктажу і перевірки знань працівників з питань охорони праці», який було розроблено на основі типового положення, затвердженого наказом голови Держкомітету України по нагляду за охороною праці №30 від 04.04.2004 року, посадові особи до початку виконання своїх обов'язків і періодично один раз в 3 роки, відповідно до наказу керівника банку проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

У відділенні Умовного банку відділом з охорони праці, техніки безпеки і протипожежній безпеки організоване навчання і інструктаж з техніки безпеки всіх працівників. Для новоприбулих працівників проводиться ввідний інструктаж, потім первинний інструктаж на робочому місці.

На сьогоднішній день у банку проводяться такі види інструктажів, а саме:

- повторний інструктаж для всіх працівників (проводиться 1 раз в квартал);
- позаплановий інструктаж (при травмах та при впровадженні нового обладнання або технології).

В Умовному банку діє Положення по управлінню охороною праці, затверджене головою правління. Контроль за охороною праці покладений на відділ з охорони праці, техніки безпеки та протипожежної безпеки.

Одним з головних показників, які характеризують стан охорони праці та дотримання правил техніки безпеки, є рівень травматизму. Так, у відділенні Умовного банку за 2012 рік випадків травматизму з тимчасовою втратою працездатності зареєстровано не було.

За результатами наради по організації охорони праці, яка проводиться 1 раз в квартал, складається протокол та видаються усі необхідні накази.

Провівши детальний аналіз охорони праці у відділенні Умовного банку необхідно зазначити, що у банку є свій куток з охорони праці, де зазначені основні правила, дотримуватись яких повинен кожний працівник банку. Наявні правила особливу увагу приділяють умовам виникнення пожеж, правилам роботи з оргтехнікою, правилам переміщення по банківській установі, дотриманню санітарно-гігієнічних норм та способам надання першої невідкладної медичної допомоги.

Як вже зазначалося вище, з працівниками проводяться інструктажі інструкціям, Положенням та Законам, які не суперечать чинному законодавству (додаток У).

Слід зауважити, що регулювання взаємовідносин між роботодавцем і працівником з питань охорони праці здійснюється на основі колективного договору (угоди). Розділ «Охорона праці» колективного договору, що укладається між роботодавцем і банківськими працівниками, складається з 8 сторінок. В ньому зазначено основні умови праці, встановлений робочий графік, вихідні дні, обсяги відпусток, прописано основні вимоги до оформлення лікарняних, основні положення у випадку тимчасової непрацездатності робітників тощо.

У колективному договорі сторони передбачають забезпечення банківським працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні не нижчому за передбачений законодавством, їх права та обов'язки, а також певні

заходи для досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам, визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів.

Роботодавець зобов'язаний за рахунок власних коштів забезпечувати фінансування та організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, які зайняті роботою з більш високим рівнем навантаження, роботою з небезпечними чи шкідливими умовами праці (або таких, де є потреба у професійному доборі), обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року, який проводиться щорічно.

У разі потреби за результатами періодичних медичних оглядів роботодавець має забезпечити належним чином проведення певних оздоровчих заходів. Медичні огляди проводяться відповідними закладами охорони здоров'я, працівники яких несуть відповідальність згідно чинного законодавства за відповідність медичного висновку фактичному стану здоров'я кожного працівника. Порядок проведення таких оглядів визначається уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

У цілому, розділ «Охорона праці» є досить повним та чітким для розуміння для будь-кого з користувачів.

Одним із завдань даного пункту є необхідність проведення аналізу ефективності роботи, яка пов'язана з охороною праці. Під час проведення оцінки ефективності, проводився аналіз витрат, які пов'язані з охороною праці та забезпечення здоров'я працівників. Дані витрати наведені у Додатку У.

Так, з таблиці У.2 можна побачити, що витрати на охорону праці зменшилися у 2012 році у порівнянні із 2010 роком. За досліджуваний період відбулося суттєве зниження витрат на профілактику травматизму і професійних захворювань, так, станом на 2012 рік обсяг цих витрат у банку в порівнянні із базовим періодом зменшився на 7,5 тис.грн. та склав 27,7 тис.грн.

З акту про перевірку дотримання заходів з охорони праці у банківській установі (таблиця У.3) було виявлено один захід який не було виконано, а саме, було встановлено відсутність журналу експлуатації електроустановок і електроосвітлення. Також, було встановлено, що деякі заходи у банку виконувалися частково. Так, не повністю відповідає вимогам розміщення обладнання та його відповідність нормам охорони праці в приміщеннях, не повністю виконувалися вимоги щодо дотримання санітарного стану приміщень та у кабінетах.

Тобто, банківська установа отримала три зауваження щодо безпечної експлуатації електрообладнання, дотримання гігієни у приміщеннях та кабінетах а також у забезпеченні безпечного проведення виробничого процесу.

4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в Умовному банку

Відповідно до теми написання диплому, як об'єкт дослідження у розділі «Охорона праці» мною прийнятий відділ обслуговування фізичних осіб у відділенні Умовного банку, в якому безпосередньо були отримані дані для написання роботи.

Будівля регіонального відділення Умовного банку розташована за адресою: м. Красноград, вул. Полтавська 85.

Приміщення відділу банківської установи перебуває на другому поверсі адміністративного приміщення. Загальна площа приміщення становить 20,67 м², висота – 2,75 м, приміщення має одно вікно. Кількість працюючих у відділі який досліджується – 5 чоловік. Тобто , на одну людину працюючі в приміщенні доводиться:

$$20,67:5 = 4,1 \text{ (м}^2\text{/чол.) робочої площі.}$$

У відповідності до СНиП 2.09.04-87 [67] на кожного працюючого в

управлінських приміщеннях повинно припадати не менш 4 (м²/чол.) робочої площі, висота приміщення повинна бути не менше ніж 2,5 м., а у приміщенні, яке досліджується вона становить 2,75 м., тобто розміри даного приміщення відповідають нормативам.

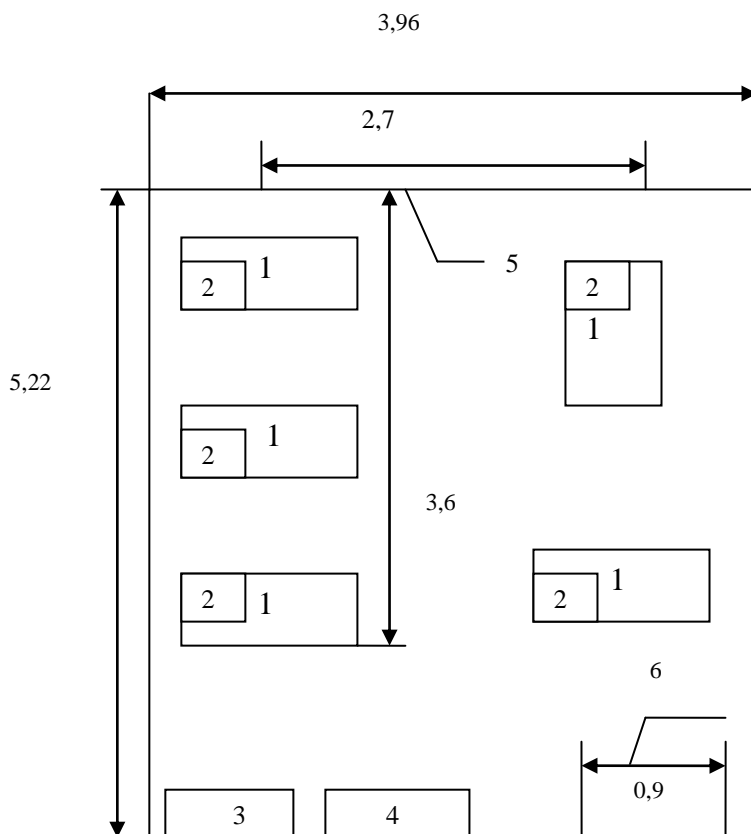

Рисунок 4.1 – Планування приміщення відділу обслуговування фізичних осіб (1– письмові столи (робочі місця); 2 – комп'ютери; 3 – шафи для паперів; 4 – шафа для одягу; 5 – вікно; 6 – двері).

У приміщенні відділу обслуговування фізичних осіб розташовано 5 комп'ютерів. Напряга джерела живлення комп'ютерів у приміщенні 220 В. У приміщенні розташовано 5 письмових столів, одна шафа для одягу та одна для зберігання документів.

По небезпеці ураження електричним струмом управлінське приміщення відділу відноситься до приміщень без підвищеної небезпеки ураження електричним струмом працюючих.

Враховується зручність розташування необхідних для роботи пристроїв, а також зони досяжності рук працівника банку, що дає можливість ефективно розташувати відповідні пристрої при плануванні кожного окремого робочого місця (враховуються зручність розташування клавіатури, дисплея та інших, потрібних для роботи пристроїв, також зони досяжності рук оператора). Такі відповідні зони встановлені на підставі антропометричних даних тіла людини та дають можливість ефективно та раціонально розмістити необхідні пристрої.

Для кожного оператора встановлено робочий стіл, який регулюється по висоті в межах від 680 до 760 мм. Розміри робочої поверхні столешниці складають 1600×900 мм, під якою існує вільний простір для ніг з розмірами по висоті 600 мм, по ширині 500 мм, по довжині 650 мм. На поверхні робочого столу для документів розміщені спеціальні підставки, відстань яких від очей аналогічно відстані від очей до клавіатури, що знижує зорове стомлення [18].

Робочий стілець є досить зручним для роботи, який забезпечується підйимально-поворотним пристроєм, що забезпечує регуляцію висоти сидіння і спинки. Така його непроста конструкція передбачає зміну кута нахилу спинки. Робочий стілець забезпечується підлокітниками [18]. Регулювання кожного параметра здійснюється легко та має відповідну фіксацію. Висота поверхні сидіння регулюється в межах від 400 до 500 мм. Ширина сидіння складає 400 мм, глибина – 380 мм. Висота опорної поверхні спинки 300 мм, ширина – 400 мм. Радіус її кривизни в горизонтальній площині 400 мм. Передбачається зміна кута нахилу спинки в межах 90-110° до площини сидіння.

Нормоване значення штучного висвітлення – 300 лк, тобто освітлення у досліджуваному приміщенні перевищує нормоване на 5%, а допускається відхилення на -10% , +20%. Тому дане освітлення відповідає встановленим нормам.

Будівля, в якій розміщено Умовний банк обладнана природною організованою вентиляцією, але для створення більш комфортнішого мікроклімату в приміщеннях банківської установи встановлено 6

кондиціонерів. Система опалення будівлі є централізованою та представлена системою електричного опалення за допомогою радіаторних батарей.

Мікроклімат характеризується температурою навколишнього повітря, вологістю повітря, швидкістю його руху, а також температурою навколишніх поверхонь. Так, згідно з СНиП 2.04.05-91, ДНАОП 0.03-3.15-86 оптимальними можна вважати такі значення цих показників (для теплого періоду року, коли середньодобова температура зовнішнього середовища дорівнює або перевищує 10°C, для робіт категорії «легка – Іб»): температура навколишнього повітря – 22 – 24°C; вологість повітря – 40 – 60 %; швидкість руху повітря – не більше 0,2 м/с; температура навколишніх поверхонь – 18-25°C [24, 69].

Значення параметрів, які характеризують санітарно-гігієнічні умови роботи в аналізованому підрозділі необхідно звести в підсумкову таблицю.

Аналізоване приміщення по небезпеці виникнення пожежі відповідно ОНТП 24–86 відноситься до категорії В (пожежонебезпечні, тому що в ньому є легкозаймисті речовини – папір, дерево).

Можливими причинами пожежі можуть бути:

- коротке замикання в електричній мережі, яка може викликати заpalення наявних легкозаймистих речовин;
- загоряння паперу, дерева через необережне поводження з вогнем;
- поширення вогню із сусідніх приміщень.

Рівень шуму у відділі обслуговування фізичних осіб відповідає встановленим нормативам (ГОСТ 12.1.003–83 ССБТ [15]), та складає 60 дБа, що співпадає із таким видом трудової діяльності як адміністративно-керівна діяльність, вимірювальні й аналітичні роботи в лабораторіях

Оскільки приміщення офісне, то його робітники не підпадають під вплив вібрації, тому цей фактор не аналізуємо.

Допустимі рівні напруженості електростатичних полів нормуються згідно ГОСТ 12.1.045-84 ССБТ [17]. У відділі обслуговування фізичних осіб потужність експозиційної дози рентгенівського випромінювання не перевищує

$7,74 \times 10^{-12} \text{ А/кг}$ (100 мкР/год), що відповідає еквівалентній дозі 0,1 мбер/год та відповідає встановленим нормативам.

Напруженість електростатичного поля на робочих місцях у відділі обслуговування фізичних осіб як у зоні екрана дисплея, так і на поверхнях обладнання, клавіатури, друкувального пристрою не перевищує 20 кВ/м, що відповідає ГОСТ 12.1.045–84 ССБТ [17].

Оцінимо норми неіонізуючого електромагнітного випромінювання у відділі обслуговування фізичних осіб. Так, напруженість електромагнітного поля на відстані 0,50 м навкруги ВДТ за електричною складовою яка знаходиться у діапазоні -60 кГц-3 МГц, не перевищує 50 В/м.

Напруженість електромагнітного поля на відстані 0,50 м навкруги ВДТ за магнітною складовою яка знаходиться у діапазоні – 60 кГц-3 МГц, не перевищує 5 А/м.

За ступенем небезпеки ураження електричним струмом відділ обслуговування фізичних осіб відноситься до приміщень без підвищеної небезпеки ураження електричним струмом. Оскільки, виконуються наступні умови, визначені згідно з ПУЭ–87:

- вологість у приміщенні не перевищує 75% (влітку – 65%, взимку – 55%);
- температура повітря у приміщенні не перевищує 35°C (влітку – 25 °C; взимку - 21 °C);
- відсутність струмопровідного пилу;
- відсутність струмопровідної половини (металеві, земляні, залізобетонні);
- відсутність можливості одночасного дотику людини до тих металоконструкцій будівель, що мають з'єднання із землею, з одного боку, і до металевих корпусів електрообладнання – з іншого.

4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях в Умовному банку

Так як приміщення сумського регіонального відділення Умовного банку не заплине, параметри температури та вологості повітря відповідають нормованим значенням, то його можна класифікувати за ступенем ураження електричним струмом як нормальне приміщення або приміщення без підвищеної небезпеки.

Згідно з ДНАОП 0.00–1.31–99 ПК будівля, в якій знаходиться банківська установа, по вогнестійкості відноситься до II рівня. Приміщення по пожежній безпеці відноситься до категорії В, концентратів та вибухонебезпечних парів не виявлено [22].

Можливими причинами пожежі можуть бути:

- коротке замикання в електричній мережі, що може викликати заpalення наявних у наявності легкозаймистих речовин;
- загоряння паперу, дерева через необережне поводження з вогнем;
- необережне ставлення до побутових приладів, при проведенні ремонтних робіт в установі (зварювання, паяння й т.д.);
- поширення вогню із сусідніх приміщень.

План евакуації працівників і матеріальних цінностей на випадок пожежі наведено на рисунку Ф.1 (див.додаток Ф).

У банківській установі існують схематично зображені плани евакуації працівників у разі виникнення небезпеки, перш за все – пожежі. Евакуаційні виходи чітко позначені на плані евакуації та знаходяться в легкодоступних місцях. Кожен з працівників може ознайомитись зі схемами. Наявні шляхи евакуації забезпечують безпечну евакуацію людей і відповідають нормативним вимогам. Схема евакуації на випадок пожежі затверджується керуючим відділення та висить на видному місці, а саме при виході та біля охорони. По шляху евакуації також встановлено аварійні світильники.

Згідно до правил пожежної безпеки будівля банку оснащена всіма необхідними засобами пожежогасіння та протипожежного інвентарю, а також електронною протипожежною системою з датчиками реагуючими на підвищену задимленість, крім цього система пов'язана з центральним пультом управління міської пожежної охорони.

У банку існують наступні кошти пожежогасіння, а саме: вогнегасники типу ВВ-5, які придатні для гасіння пожежі електрообладнання під напругою до 10000 В (на сходовому майданчику в пожежному крані, в коридорах), пожежні крани з рукавами по 20 м, також у відділах знаходяться вогнегасники на 200 м.

Кожен працівник, який помітив загорання, або пожежу, повинен негайно викликати пожежну команду по телефону № 01 та прийняти міри по тушінню вогню маючими засобами. Керуючи повинен слідкувати за справністю і зберіганням всього проти пожежного обладнання, а також своєчасної перевірки і випробування вогнегасників (тобто за вчасними перевірками службою банку).

Для запобігання впливу на людей небезпечних чинників пожежі повинна бути передбачена можливість швидкої евакуації людей з будівлі.

З вище зазначеного, бачимо, що будівля, в якій знаходиться відділення, відноситься до категорії В по пожежобезпеці. Тому, необхідний час евакуації не обмежується.

Таким чином, для запобігання впливу на людей небезпечних чинників пожежі передбачена можливість швидкої евакуації людей з приміщення через евакуаційний вихід, який зображений на схемі евакуації (Додаток Ф), і являється найбезпечнішим варіантом евакуації службовців банківської установи. Наявні шляхи евакуації забезпечують безпечну евакуацію людей і відповідають нормативним вимогам.

Згідно з положенням «Про навчання з питань охорони праці» ДНАОП 0.00-4.12-99 всі посадові особи до початку виконання своїх посадових обов'язків і періодично, один раз у рік, відповідно до наказу керівника управління, або зазначеного графіку, проходять навчання і перевірку знань з охорони праці [23].

Основними причинами пожеж можуть бути [15]:

- невиконання правил пожежної безпеки;
- використання пошкоджених або несправних електроприладів;
- виникнення пожежі внаслідок попадання блискавки в будівлю;
- несправність електропроводки та електрообладнання, що можуть привести до короткого замикання або пробією ізоляції;
- загоряння будівлі внаслідок зовнішніх впливів, тощо.

Пожежна безпека в банківській установі забезпечується такими нормативними коефіцієнтами, як [23]:

- системою запобігання пожежі (контроль та профілактика ізоляції, наявність плавких вставок та запобіжників в електронному устаткуванні, для захисту від статичної напруги використовується заземлення);
- системою пожежного захисту (а саме: аварійне відключення і переключення апаратури, система оповіщення, світлова та звукова сигналізація, захист легкозаймистих частин устаткування, конструкцій захисними матеріалами, у помешканнях, де немає робочого персоналу встановлена автоматична система пожежного захисту);
- організаційно-технічними заходами щодо пожежної безпеки.

До організаційних заходів протипожежної профілактики відносять:

- вступний інструктаж під час вступу на роботу та введення у робочий процес саме на даному відділенні;
- навчання персоналу правилам пожежної безпеки;
- видання необхідних інструкцій і плакатів, засобів наочної агітації, розміщення у загальнодоступному місці плану евакуації персоналу у випадку пожежі.

Таким чином, проведений аналіз стосовно охорони праці свідчить, що в Умовному банку приділяється достатня увага створенню комфортних, безпечних та нешкідливих умов праці. У відділенні працівники банку дотримуються санітарно-гігієнічних норм, правил електробезпеки, основних норм пожежної безпеки.

Варто підкреслити також, що в банку існує два евакуаційні виходи з приміщення відділення без чого, у разі виникнення непередбачуваних обставин, а саме – пожежі, неможливо забезпечити, безпечну евакуацію людей протягом потрібного часу.

Висновки до розділу 4

Згідно проведеного вище аналізу умов праці у відділі обслуговування фізичних осіб у відділенні Умовного банку слід зазначити, що умови роботи майже повністю співпадають з оптимальними умовами праці, що їх встановлено низкою нормативно-правових актів, які регулюють галузь охорони праці.

Відділок забезпечено всією необхідною технікою, пожежна безпека дотримана, приміщення відноситься до приміщень із низькою ймовірністю ураження струмом, шум у приміщення не перевищує встановлених нормативів, те ж саме стосується й напруженості електростатичного поля, неіонізуючого електромагнітного випромінювання та рентгенівського випромінювання.

За результатами аналізу стан гігієни праці у відділенні відповідає необхідним нормам, техніка безпеки та пожежна профілактика в приміщенні задовольняє вимогам, що пред'являються.

Однак поруч з цим існують декілька недоліків. До них можна віднести організаційні питання, порушення трудової та виробничої дисципліни.

Проведений аналіз свідчить, що у відділенні приділяється достатня увага створенню безпечних та нешкідливих умов праці: дотримані санітарно-гігієнічні норми, норми електробезпеки, основні норми пожежної безпеки.

ВИСНОВКИ

Проведення послідовних та грамотних управлінських заходів, пов'язаних з формуванням ефективного кредитного портфеля банківської установи, є важливою умовою забезпечення прибуткової діяльності банківської установи.

Дослідженням сутності кредитного портфеля банку та науково-методичних підходів, щодо формування ефективного портфелю банківською установою, присвячено багато праць вітчизняних та іноземних науковців, серед яких такі автори як: С.Г.Арбузов, Ю.В.Бугель, Е.Дж.Долан, А.О.Єпіфанов, А.С.Кокін, О.І.Лаврушин, Н.Г.Міщенко, А.І.Пашков, Г.С.Панова, Дж.Ф.Сінкі, В.А.Челноков та інші.

Однак незважаючи на велику кількість праць у яких досліджувалася сутність кредитного портфелю банку, на сьогоднішній день досі не існує єдиного підходу щодо визначення цього поняття. Так, ознайомившись із працями вітчизняних та іноземних авторів, які були присвячені обґрунтуванню сутності такого поняття як «кредитний портфель банківської установи», було виокремлено три основні наукові підходи щодо трактування цього поняття. Науковці першого наукового підходу розглядають кредитний портфель як сукупність виданих позичок, тим самим враховують лише здійснення кредитної операції. Другий підхід, щодо трактування сутності кредитного портфеля, розглядають його значення у масштабах загальної діяльності банківської установи, як дієвий інструмент управління активами. Третій підхід відображає значення проведення кредитних операцій на макрорівні, тобто розгадується значення кредитного портфелю не тільки на рівні банку, а й на загальнодержавному рівні.

Дослідивши наукові підходи щодо трактування сутності кредитного портфеля було сформоване власне визначення. Кредитний портфель – це інструмент управління активними операціями банку, метою здійснення яких є

підвищення ефективності діяльності, що досягається шляхом надання позичок за різними напрямками кредитування з врахуванням встановлених вимог.

Види кредитного портфелю можна класифікувати за такими ознаками: суб'єкт та об'єкт кредитування, техніка надання кредиту, його строк та розмір, вид забезпечення, спосіб погашення та галузь використання кредиту.

Методичні підходи щодо оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку побудовані на врахуванні співвідношення рівня ризику за кредитною операцією та обсягами доходів за нею. При формуванні методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем доцільно додержуватися наступної послідовності дій: аналіз доходів за кредитними операціями; оцінку кредитних ризиків та аналіз ефективності управління кредитним портфелем.

Організація процесу управління кредитним портфелем банківської установи починається з конкретної позички, саме тому методичні засади повинні враховувати основні етапи здійснення кредитування, до яких належить підготовка, структурування та обслуговування кредиту.

Умовний банк є найбільшим універсальним міжрегіональним банком України, який орієнтований перш за все на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх організаційно-правових форм.

Досліджуючи стан кредитування Умовного банку слід відзначити позитивні тенденції, які уособлюють у собі постійне зростання розміру кредитного портфелю банківської установи. У структурі кредитного портфелю банку відбулося зростання частки короткострокових кредитів, що можна пояснити веденням політики мінімізації ризику, адже довгострокове кредитування напряму пов'язане із високими кредитними ризиками, які проявляються у великих збитках у зв'язку з інфляційним забезпеченням відсотків за вкладеними позиками і несвоєчасним поверненням кредитів.

Протягом досліджуваного періоду відбулося погіршення структури забезпечення за кредитними операціями Умовного банку, також було встановлено підвищення питомої ваги незабезпечених кредитів. Зазначені тенденції є негативними адже свідчать про підвищення ризиків кредитної

діяльності банку. Однак, не зважаючи на деякі негативні зрушення, усі показники, що вказують на прийнятність ризику проведення кредитних операцій комерційним банком, знаходилися у межах встановлених нормативів.

Проводячи підсумкову оцінку стану управління кредитним портфелем Умовного банку, було виявлено високу ефективність управлінських дій, що направлені на здійснення успішної кредитної діяльності комерційним банком.

Виходячи із наявного стану управління кредитним портфелем Умовного банку, було запропоновано методика оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи. Зазначена методика надає можливість оцінити кредитний ризик, скоординувати роботу керівництва банку по зниженню існуючих кредитних ризиків та сформувати такий кредитний портфель, який би міг вважатися найбільш оптимальним з огляду на зовнішні обставини та можливості установи.

Задача оптимізації кредитного портфеля полягає у виборі такого розподілу коштів між активами, при якому відбувається максимізація прибутку при заданих обмеженнях на рівень ризику.

Запропонована методика дозволяє оцінити як загальну ефективність кредитного портфеля, так і окремих його складових, які виділені за напрямками кредитування юридичних та фізичних осіб. Зазначена диверсифікація надає можливість визначити найбільш перспективний напрямок кредитування банківській установі.

В процесі впровадження нового методичного підходу для безпосередньої оцінки ефективності управління кредитним портфелем Умовного банку було виявлено, що поточний стан управління кредитними операціями знаходиться на високому рівні, який забезпечить подальше зростання розміру кредитного портфеля та доходів від надання кредитів.

Згідно проведеного вище аналізу умов праці у відділі обслуговування фізичних осіб у відділенні Умовного банку слід зазначити, що умови роботи майже повністю співпадають з оптимальними умовами праці, що їх

встановлено низкою нормативно-правових актів, які регулюють галузь охорони праці.

Відділення забезпечено всією необхідною технікою, пожежна безпека дотримана, приміщення відносить до приміщень із низькою ймовірністю ураження струмом, шум у приміщення не перевищує встановлених нормативів, те ж саме стосується й напруженості електростатичного поля, неіонізуючого електромагнітного випромінювання та рентгенівського випромінювання.

За результатами аналізу стан гігієни праці у відділенні відповідає необхідним нормам, техніка безпеки та пожежна профілактика в приміщенні задовольняє вимогам, що пред'являються.

Однак поруч з цим існують декілька недоліків. До них можна віднести організаційні питання, порушення трудової та виробничої дисципліни.

Проведений аналіз свідчить, що відділенні Умовного банку приділяється достатня увага створенню безпечних та нешкідливих умов праці: дотримані санітарно-гігієнічні норми, норми електробезпеки, основні норми пожежної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбузов, С.Г. Банківська енциклопедія [Текст] / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с. – ISBN 978- 966-344-923-2.
2. Арістова, А.М. Економічний аналіз діяльності фінансових посередників [Текст]: Навч.посібник / А.М. Арістова - К, 2009 . -332 с. - ISBN 5-901620-61-5.
3. Банківські операції [Текст] : Підручник. - 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. - К.: КНЕУ, 2009. - 476 с. - ISBN 966–574–328–7.
4. Банківській операції [Текст] : Навч. пос. для студентів вузів. – К.: ЦУЛ, 2006. – 208 с. – ISBN 966-364-155-х.
5. Білецька, К. В. Менеджмент банку [Текст]: Навчальний посібник / К. В. Білецька. - К. : КНЕУ, 2008. - 450 с. – ISBN 978-966-600-599-4.
6. Бугель, Ю. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника [Текст] / Ю. Бугель // Банківська справа. - 2009. - № 4. - С. 54-59.
7. Бугель, Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю.Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – №2 (27). – С.157 –163.
8. Васюренко, О.В. Банківські операції [Текст]: Навч. пос./ О.С. Васюренко. – 6-те вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2008 – 318 с. – ISBN 978–966–346–319–2.
9. Вітлінський, В. В. Кредитний ризик комерційного банку [Текст] : навч. посіб. / В.В. Вітлінський, О.В. Перівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 251 с. – ISBN 978–966–483-035–2.

10. Вовк, В.Я. Кредитування і контроль [Текст]: Навч. посіб. / В.Я. Вовк, О.В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с. – ISBN 978–966–346–402.
11. Голуб, В.М. Управління кредитним портфелем комерційного банку [Текст]: Автореф. дис. канд.екон. наук: 08.04.01 / В.М. Голуб; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2004. – 19 с.
12. ГОСТ 12.0.003-74 ССБТ. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация [Электронный ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – Режим доступа: <http://www.skonline.ru/doc/3533.html>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
13. ГОСТ 12.1.003-83 ССБТ. Шум. Общие требования безопасности [Электронный ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – Режим доступа: <http://www.complexdoc.ru/scan/ГОСТ%2012.1.003-83>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
14. ГОСТ 12.1.005-88 ССБТ. Общие санитарно – гигиенические требования к воздуху рабочей зоны [Электронный ресурс]: Система стандартов безопасности труда. -- Режим доступа: <http://document.org.ua/ssbt.-obshie-sanitarno-gigienicheskie-trebovaniya-k-vozduhu--nor3205.html> . – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
15. ГОСТ 12.1.033-81 ССБТ. Пожарная безопасность. Термины и определения [Электронный ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/39/39663.shtml>. - Назва з домашньої сторінки Інтернет.
16. ГОСТ 12.3.002-75 ССБТ. Процессы производственные. Общие требования безопасности [Электронный ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/12/1232.shtml>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
17. ГОСТ 12.1.045-84 ССБТ. Электростатические поля. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля

- [Електронний ресурс]: Система стандартів безпеки праці. – Режим доступу: <http://www.vrednost.ru/121045-84.php>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
18. ГОСТ 12.2.033-78 ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования [Електронний ресурс]: Система стандартів безпеки праці. – Режим доступу: <http://vsegost.com/Catalog/15/15210.shtml>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
  19. Данилова, Т.Н. Применение финансовых моделей для исследования кредитно-депозитных стратегий деятельности коммерческого банка [Текст] / Т.Н. Данилова, А.В. Решетов // Финансы и кредит. - 2011. - № 32. - С.4 - 30.
  20. Дзюблюк, О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці [Текст] / О.Дзюблюк // Журнал європейської економіки - 2010. - № 1. - С. 108-125.
  21. Дмитренко, М.Г. Кредитування і контроль [Текст] : навч.-метод. посіб /М.Г. Дмитренко, В.С. Потлатюк. – К.: Кондор, 2005. – 296 с. - ISBN 978-966-351-006-4.
  22. ДНАОП 0.00-1.31-99. Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин [Електронний ресурс]: Державні Нормативні Акти з Охорони праці. – Режим доступу: <http://www.budinfo.org.ua/doc/1811550.jsp> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
  23. ДНАОП 0.00-4.12-99. Типове положення про навчання з питань охорони праці. – Режим доступу: <http://document.ua/tipove-polozhennja-pro-navchannja-z-pitan-ohoroni-praci-nor7391.html> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
  24. ДНАОП 0.03-3.15-86 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень [Електронний ресурс]: (СН4088-86). – Режим доступу:

http://forca.com.ua/knigi/pravila/pravila-ohoroni-praci-pri-ekspluatacii-pralen-ta-lazen_5.html. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.

25. Єпіфанов, А.О. Операції комерційних банків [Текст]: Навчальний посібник / Єпіфанов, А.О., Маслак Н.Г., Сало І.В. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с. – ISBN 978-966-8958-85-4.
26. Заруба, О.Д. Банківський менеджмент та аудит [Текст]: Навчальний посібник / О.Д. заруба - К.: Лібра, 2006. – 224 с. – ISBN 5-7707-8290-0.
27. Іванов, В.В. Вплив макроекономічних чинників на кредитну діяльність банків [Текст] / В.В. Іванов // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – №5. – С. 19 – 26.
28. Ильчасов, С.М. Качество кредитного портфеля и кредитные риски [Текст] / С. М. Ильчасов, А. А. Гаджиев, Г. И. Магомедов // Банковское дело. – 2012. – № 3. – С.80 – 86.
29. Капран, В.І. Банківські операції [Текст] : Навчальний посібник / В.І. Капран – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с. – ISBN 966-364-155-X.
30. Карагодова, О.О. Проблеми оптимізації структури кредитного портфеля комерційного банку [Текст] / О. О. Карагодова, Л. Распутна // Банківська справа. – 2012. – № 2. – С.40–42.
31. Кігель В. Про визначення оптимального кредитного портфеля банку в умовах ризику неповернення коштів позичальникам [Текст] / В. Кігель // Вісник Національного банку України. – 2010. – №1. – С.15–17.
32. Кокин, А.С. Оценка лимита риска при кредитовании банками промышленных предприятий с учетом отраслевых и региональных особенностей [Текст]: Учебник / А.С.Кокин, К.Г.Шумкова – Нижний Новгород: НИСОЦ, 2009. –180 с. – ISBN 57749–0309–5.
33. Коробова, Г. Г. Банковское дело: навч. посіб. [Текст] / Г. Г. Коробова. - М.: Экономистъ, 2010. – 751 с. – ISBN 7–456–4–4–345.

34. Кочетков, В.Н. Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект [Текст] : Монографія / В.Н. Кочетков. – К.: МАУП, 2009. – 192 с. – ISBN 966–608–010–9.
35. Кредитування та ризики [Текст] : Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 480 с. – ISBN 978-966-370-089-2.
36. Криклій, О.А. Управління кредитним ризиком банку [Текст] : монографія / О.А. Криклій, Н.Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с. – ISBN 978-966-8958-30-4.
37. Лаврушин, О.И. Современный подход к формированию оптимального кредитного портфеля [Текст] / И.О. Лаврушин // Банковские технологии. – 2009. – № 11. – С. 52–65.
38. Методические указания к разработке вопросов пожарной безопасности в дипломных проектах. – К.:КПИ, 1990.
39. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
40. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 02.06.2009 N 315. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
41. Міщенко, Н.Г. Банківські операції [Текст]: Підручник / За ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Славянської. – К.: Знання, 2006. – 727 с. – ISBN 966–364–155–Х.
42. Осадчий, І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України [Текст] / І. Осадчий // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – №1 – С. 1– 6.

43. Панова, Г.С. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період [Текст] / Г.С. Панова // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 4. – С. 35–46.
44. Пасічник, І. Розробка аналітичного інструментарію оцінки ефективності кредитної політики банку [Текст] / І. Пасічник, В. М. Вовк // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 1. – С.36–39.
45. Пашков, А.И. Оценка качества кредитного портфеля [Текст] / А.И. Пашков // Деньги и кредит. – 2010. – № 5. – С. 29–30.
46. Пашков, А.И. Лимитирование как основа минимизации риска кредитного портфеля банка [Текст] / А. И. Пашков // Банковские услуги. – 2011. – № 3. – С. 87 – 95.
47. Петрук, О.М. Банківська справа [Текст]: Навчальний посібник /О.М. Петрук; За ред. д-ра екон. наук, проф. Ф.Ф. Бутинця. -К.: Кондор, 2004. - 461 с. - ISBN 966-574-648-02.
48. Подлесный, С. Оптимизационный подход к управлению кредитным портфелем в условиях кризиса [Текст] / С. Подлесный // Банковский менеджмент. – 2009. – № 2. – С.25 – 30.
49. Портфельные риски в теории Марковица [Електронний ресурс] : Корпоративные финансы / А. Каплин. – Режим доступа: <http://gaar.ru/articles/51058/>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
50. Примостка, Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі [Текст]: Монографія. / Л.О. Примостка – К.: КНЕУ, 2011. – 316 с. – ISBN 966–574–344–9.
51. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : Навч. посібн. / Л. О. Примостка. - К. : КНЕУ, 2000. - 280 с. – ISBN 966–574–012–1.
52. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закону України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2121-14>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.

53. Про заставу [Електронний ресурс] : Закону України від 02.10.1992 № 2654-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
54. Про затвердження Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України [Електронний ресурс]: Інструкція НБУ від 07.03.2003 № 353/7674 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0353-03>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
55. Про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]: Інструкція НБУ від 24.10.2011 № 373 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
56. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: Інструкція НБУ від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>. – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
57. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів: Положення НБУ від 08.09.2011 N 306. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
58. Про Кредитну політику ПАТ «Приватбанк» [Текст] : Положення, затверджене рішенням Правління Умовного банку від 20.06.2001 №1325.
59. Про кредитування фізичних осіб в системі Умовного банку: Положення, затверджене рішенням Правління банку від 15.09.04 р. № 258
60. Про порядок кредитування [Текст] : Положення, затверджене рішенням Правління ПАТ КБ «Приватбанк» від 24.07.2001 № 1475.
61. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «Приватбанк» за 2012 рік [Електронний ресурс] : Режим доступу – old.privatbank.ua/files/2_13_22yearau.pdf – Заголовок з екрану.

62. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «Приватбанк» за 2011 рік [Електронний ресурс] : Режим доступу – privatbank.ua/files/2_13_22arr.pdf – Заголовок з екрану.
63. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «Приватбанк» за 2010 рік [Електронний ресурс] : Режим доступу – privatbank.ua/files/2_13_11br.pdf. – Заголовок з екрану.
64. Сало, І.В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : Навчальний посібник / І.В. Сало, О.А. Криклій. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с. – ISBN 978-966-680-312-5.
65. Сидоренко, В.А. Проблеми організації кредитного процесу в комерційних банках України [Текст] / В.А. Сидоренко // Вісник УБС НБУ – 2009. – № 3 (6). – С. 142-147.
66. Система банківського менеджменту [Текст] : Навчальний посібник/ В. І. Грушко, М. П. Денисенко;. - К. : Фірма «ІНКОС», 2009. - 480 с. - ISBN 966-8347-08-0.
67. СНиП 2.09.04-87. Административные и бытовые здания.
68. СНиП 11-4-79 Нормы проектирования. Естественное и искусственное освещение.
69. СНиП 2.04.05-91. Отопление, вентиляция и кондиционирование воздуха.
70. Тиркало, Р.І. Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг [Текст]: Навч. посібник / Р.І.Тиркало, З.І.Щивоблок - К., 2010. - 233 с. - ISBN. 9-6564-4235-4.
71. Челноков, В.А. Банки и банковские операции [Текст]: Учебное пособие / В.А. Челноков. – М.: Высшая школа. – 2008 – 296 с. - ISBN 978-5-06-005158-2.
72. Шеремет, О.О. Фінансовий аналіз [Текст] : Навчальний посібник. / О.О. Шеремет - К.: Міленіум, 2008. - 160 с. - ISBN: 966-8251-89-X.

73. Шматко, Н.М. Методика кількісної оцінки кредитного ризику банківського портфеля [Текст] / Н. М. Шматко // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1. – С.67 – 71.
74. Югай, А. Формирование кредитного портфеля банка / А. Югай, Р. Кагиров [Текст] // Проблемы теории и практики управления. – 2011. – №11. – С. 51 – 58.
75. Янова, П. Г. Формирование кредитного портфеля коммерческих банков в условиях экономического кризиса / П. Г. Янова // Финансовый менеджмент. – 2010. – № 1. – С.93–105.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Різновиди кредитного портфеля банку

Класифікатор	Різновиди кредитного портфеля
Суб'єкт кредитування	портфель юридичних осіб; портфель фізичних осіб; портфель міжбанківських кредитів.
Об'єкт кредитування	портфель комерційних кредитів; портфель вексельних кредитів; портфель інвестиційних кредитів; портфель іпотечних кредитів; портфель споживчих кредитів.
Техніка кредитування	портфель кредитів за простим позиковим рахунком; портфель контокорентних кредитів; портфель овердрафтних кредитів; портфель за кредитними лініями.
Строк кредиту	до запитання; строковий: - короткостроковий портфель; - середньостроковий портфель; - довгостроковий портфель.
Розмір кредиту	портфель дрібних кредитів; портфель середніх кредитів портфель крупних кредитів
Вид забезпечення	бланковий кредитний портфель (незабезпечений); забезпечений кредит: - заставою (в тому числі ломбардний); - гарантійним зобов'язанням чи порукою; - страхуванням
Спосіб погашення	портфель кредитів, що погашаються єдиним внеском портфель кредитів, що погашаються в розстрочку
Галузь використання кредиту	портфель кредитів у галузь виробництва портфель кредитів у галузь обігу портфель кредитів у фінансову галузь

Додаток Б

Рисунок Б.1 – Методичні аспекти організації діяльності банківської установи з управління кредитного портфеля

Додаток В

Таблиця В.1 - Баланс станом на кінець дня 31.12.2012 року Умовного банку, тис.грн

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	2	3	4	5
АКТИВ				
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	4	18165013	20314431
2	Торгові цінні папери	5	122841	84401
3	Інші фінансові активи, що обліковують-ся за справедливою вартістю з визнан-ням результату переоцінки у фінансових результатах	6	1473	3069
4	Кошти в інших банках	7	6445833	2374140
5	Кредити та заборгованість клієнтів	8	107507459	91012074
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	9	1055425	772821
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	10	178495	976558
8	Інвестицій в асоційовані компанії	11	19103	52930
9	Інвестиційна нерухомість	12	1507	-
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		188	1231
11	Відстрочений податковий актив		3150	4781
12	Гудвіл	13	47341	50026
13	Основні засоби та нематеріальні а активи	14	2503889	2298636
14	Інші фінансові активи	15	18503186	2551040
15	Інші активи	16	1029233	1211928
16	Довгострокові активи, призначення для продажу, та активи групи вибуття	17	40479	40534
17	Усього активів		155624615	121748600
Зобов'язання				
18	Кошти банків	18	7609789	11735244
19	Кошти клієнтів	19	103869332	85878421
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	20	561685	631317
21	Інші залучені кошти	21	5813456	5742776
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		20913	35634
23	Відстрочені податкові зобов'язання		14045	140745
24	Резерви за зобов'язаннями	22	47272	88994
25	Інші фінансові зобов'язання	23	18464389	3771043
26	Інші зобов'язання	24	550485	35294
27	Субординований борг	25	1725485	1715988

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	17	-	-
29	Усього зобов'язань		138676848	109775456
Власний капітал				
30	Статутний капітал	26	13564881	8860202
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		1564871	1227354
32	Резерви та інші фонди банку	27	1627473	1719012
33	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку		16757225	11806568
34	Частка меншості		190542	166576
35	Усього власного капіталу та частка меншості		16947767	11973144
36	Усього пасивів		155624615	121748600

Таблиця В.2 – Звіт про фінансові результати за станом на кінець дня 31.12.2012 року Умовного банку, тис.грн.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	2	3	4	5
1	Чистий процентний дохід / (чисті процентні витрати)		8449120	6012214
1.1	Процентні доходи	28	18045550	15174394
1.2	Процентні витрати	28	-9596430	-9162180
2	Комісійні доходи	29	5747600	4204711
3	Комісійні витрати	29	-810889	-644134
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		38432	-21 028
5	Результат від операцій з хеджування		-	-
6	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обслуговуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		518	13530
7	Результат від торгівлі іноземною валютою		754828	649153
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	-
11	Результат від переоцінки іноземної валюти	41	-137127	-55684
12	Резерв під заборгованість за кредитами	41	-6510277	-4429272
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	7435	2864
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	10	-32639	4878
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	22	-104879	-
16	Резерви за зобов'язаннями	30	-75086	-63601
17	Інші операційні доходи		708001	662907
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	31	-	-
19	Адміністративні та інші операційні витрати	11	-6368685	-5026454
20	Дохід від участі в капіталі		24	-929
21	Прибуток/(збиток) до оподаткування		1666376	1309155
22	Витрати на податок на прибуток	32	-247893	-186191
23	Прибуток/(збиток) після оподаткування	-	1418483	1122964

Продовження таблиці В.2

1	2	3	4	5
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	33	-	-
25	Чистий прибуток/(збиток)		1418483	1122964
26	Прибуток/(збиток) консолідованої групи:		1418483	1122964
26.1	Материнського банку		1427547	1178698
26.2	Частки меншості		-9064	-55734
27	Чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію	33		
28	Скоригований чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію	33,34		

Додаток Д

Таблиця Д.1 - Баланс станом на кінець дня 31.12.2011 року Умовного банку, тис.грн

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	2	3	4	5
Актив				
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	4	20314431	10854186
2	Торгові цінні папери	5	84401	105429
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	6	3069	4826
4	Кошти в інших банках	7	2374140	6930278
5	Кредит та заборгованість клієнтів	8	91012074	65298956
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	9	772821	104900
7	Цінні папери в портфелі до погашення	10	976558	416996
8	Інвестицій в асоційовані компанії	11	52930	81827
9	Інвестиційна нерухомість	12	-	-
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		1231	188
11	Відстрочений податковий актив		4781	30912
12	Гудвіл	13	50026	50026
13	Основні засоби та нематеріальні активи	14	2298636	1990933
14	Інші фінансові активи	15	2551040	7151030
15	Інші активи	16	1211928	693254
16	Довгострокові активи, призначення для продажу, та активи групи вибуття	17	40534	44991
17	Усього активів		121748600	93767625
Зобов'язання				
18	Кошти банків	18	11735244	11609065
19	Кошти клієнтів	19	85878421	56701025
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	20	631317	1290867
21	Інші залучені кошти	21	5742776	4123045
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		35634	9210
23	Відстрочені податкові зобов'язання		140745	72595
24	Резерви за зобов'язаннями	22	88994	121702
25	Інші фінансові зобов'язання	23	3771043	7476690
26	Інші зобов'язання	24	35294	441220
27	Субординований борг	25	1715988	1559127
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	17	-	-
29	Усього зобов'язань		109775456	83404546

Продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5
Власний капітал				
30	Статутний капітал	26	8860202	8710866
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		1227354	927671
32	Резерви та інші фонди банку	27	1719012	1520711
33	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку		11806568	10259248
34	Частка меншості		166576	103831
35	Усього власного капіталу та частка меншості		11973144	10363079
36	Усього пасивів		121748600	93767625

Таблиця Д.2 – Звіт про фінансові результати за станом на кінець дня 31.12.2011 року Умовного банку, тис.грн.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	2	3	4	5
1	Чистий процентний дохід / (чисті процентні витрати)		6012214	7580670
1.1	Процентні доходи	28	15174394	14962323
1.2	Процентні витрати	28	-9162180	-7381653
2	Комісійні доходи	29	4204711	3782637
3	Комісійні витрати	29	-644134	-673354
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		-21 028	-430 130
5	Результат від операцій з хеджування		-	-
6	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обслуговуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		13530	62
7	Результат від торгівлі іноземною валютою		649153	242461
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	-
11	Результат від переоцінки іноземної валюти	41	-55684	131331
12	Резерв під заборгованість за кредитами	41	-4429272	-5156113
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	2864	-11615
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	10	4878	10522
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	22	-	-
16	Резерви за зобов'язаннями	30	-63601	75500
17	Інші операційні доходи		662907	615401
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	31	-	-
19	Адміністративні та інші операційні витрати	11	-5026454	-5228326
20	Дохід від участі в капіталі		-929	-
21	Прибуток/(збиток) до оподаткування		1309155	820846
22	Витрати на податок на прибуток	32	-186191	-115187
23	Прибуток/(збиток) після оподаткування	-	1122964	705659

Продовження таблиці Д.2

1	2	3	4	5
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	33	-	-
25	Чистий прибуток/(збиток)		1122964	705659
26	Прибуток/(збиток) консолідованої групи:		1122964	705659
26.1	Материнського банку		1178698	834181
26.2	Частки меншості		-55734	-128522
27	Чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію	33	-	-
28	Скоригований чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію	33,34	-	-

Додаток Ж

Таблиця Ж.1 - Динаміка та структура пасивів Умовного банку з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		за попередній період		за період аналізу	за попередній період		за період аналізу
	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	на 01.01.2012	на 01.01.2013		на 01.01.2012	на 01.01.2013	
Зобов'язання	83404546	88,95	109775456	90,17	138676848	89,11	26370910	28901392	55272302	131,62	126,33	166,27
Власний капітал	10363079	11,05	11973144	9,83	16947767	10,89	1610065	4974623	6584688	115,54	141,55	163,54
Усього пасивів	93767625	100,00	121748600	100,00	155624615	100,00	27980975	33876015	61856990	129,84	127,82	165,97

Продовження додатку Ж

Таблиця Ж.2 – Динаміка та структура зобов'язань Умовного банку з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		за попередній період		за період аналізу	за попередній період		за період аналізу
	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	на 01.01.2012	на 01.01.2013		на 01.01.2012	на 01.01.2013	
Кошти банків	11609065	13,92	11735244	10,69	7609789	5,49	126179	-4125455	-3999276	101,09	64,85	65,55
Кошти клієнтів	56701025	67,98	85878421	78,23	103869332	74,90	29177396	17990911	47168307	151,46	120,95	183,19
Боргові цінні папери, емітовані банком	1290867	1,55	631317	0,58	561685	0,41	-659550	-69632	-729182	48,91	88,97	43,51
Інші залучені кошти	4123045	4,94	5742776	5,23	5813456	4,19	1619731	70680	1690411	139,28	101,23	141,00
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	9210	0,01	35634	0,03	20913	0,02	26424	-14721	11703	386,91	58,69	227,07
Відстрочені подат-кові зобов'язання	72595	0,09	140745	0,13	14045	0,01	68150	-126700	-58550	193,88	9,98	19,35
Резерви за зобов'язаннями	121702	0,15	88994	0,08	47272	0,03	-32708	-41722	-74430	73,12	53,12	38,84
Інші фінансові зобов'язання	7476690	8,96	3771043	3,44	18464389	13,31	-3705647	14693346	10987699	50,44	489,64	246,96
Інші зобов'язання	441220	0,53	35294	0,03	550485	0,40	-405926	515191	109265	8,00	1559,71	124,76
Субординований борг	1559127	1,87	1715988	1,56	1725485	1,24	156861	9497	166358	110,06	100,55	110,67
Усього зобов'язань	83404546	100,00	109775456	100,00	138676848	100,00	26370910	28901392	55272302	131,62	126,33	166,27

Додаток К

Таблиця К.1 – Динаміка та структура активів Умовного банку з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		за попередній період		за період аналізу	за попередній період		за період аналізу
	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	на 01.01.2012	на 01.01.2013		на 01.01.2012	на 01.01.2013	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Грошові кошти та їх еквіваленти	10854186	11,58	20314431	16,69	18165013	11,67	9460245	-2149418	7310827	187,16	89,42	167,35
Торгові цінні папери	105429	0,11	84401	0,07	122841	0,08	-21028	38440	17412	80,05	145,54	116,52
Інші фінансові активи	4826	0,01	3069	0,00	1473	0,00	-1757	-1596	-3353	63,59	48,00	30,52
Кошти в інших банках	6930278	7,39	2374140	1,95	6445833	4,14	-4556138	4071693	-484445	34,26	271,50	93,01
Кредитит та заборгованість клієнтів	65298956	69,64	91012074	74,75	107507459	69,08	25713118	16495385	42208503	139,38	118,12	164,64
Цінні папери в портфелі банку на продаж	104900	0,11	772821	0,63	1055425	0,68	667921	282604	950525	736,72	136,57	1006,12
Цінні папери в портфелі банку до погашення	416996	0,44	976558	0,80	178495	0,11	559562	-798063	-238501	234,19	18,28	42,80

Продовження таблиці К.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Інвестицій в асоційновані компанії	81827	0,09	52930	0,04	19103	0,01	-28897	-33827	-62724	64,69	36,09	23,35
Інвестиційна нерухомість	-	-	-	-	1507	0,00	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	188	0,00	1231	0,00	188	0,00	1043	-1043	0	654,79	15,27	100,00
Відстрочений податковий актив	30912	0,03	4781	0,00	3150	0,00	-26131	-1631	-27762	15,47	65,89	10,19
Гудвіл	50026	0,05	50026	0,04	47341	0,03	0	-2685	-2685	100,00	94,63	94,63
Основні засоби та нематеріальні активи	1990933	2,12	2298636	1,89	2503889	1,61	307703	205253	512956	115,46	108,93	125,76
Інші фінансові активи	7151030	7,63	2551040	2,10	18503186	11,89	-4599990	15952146	11352156	35,67	725,32	258,75
Інші активи	693254	0,74	1211928	1,00	1029233	0,66	518674	-182695	335979	174,82	84,93	148,46
Довготермінові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	44991	0,05	40534	0,03	40479	0,03	-4457	-55	-4512	90,09	99,86	89,97
Усього активів	93767625	100,00	121748600	100,00	155624615	100,00	27980975	33876015	61856990	129,84	127,82	165,97

Додаток Л

Таблиця Л.1 - Динаміка та структура фінансових результатів на 2010 – 2012 рр.

Найменування статті	Значення станом на			Абсолютний приріст, тис.грн.			Темп росту, %		
				у порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	у порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
	2010	2011	2012	2011	2012		2011	2012	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Чистий процентний дохід / (чисті процентні витрати)	7580670	6012214	8449120	-1568456	2436906	868450	79,31	140,53	111,46
1.1 Процентні доходи	14962323	15174394	18045550	212071	2871156	3083227	101,42	118,92	120,61
1.2 Процентні витрати	-7381653	-9162180	-9596430	-1780527	-434250	-2214777	124,12	104,74	130,00
2. Чистий комісійний дохід	3109283	3560577	4936711	451294	1376134	1827428	114,51	138,65	158,77
2.1 Комісійні доходи	3782637	4204711	5747600	422074	1542889	1964963	111,16	136,69	151,95
2.2 Комісійні витрати	-673354	-644134	-810889	29220	-166755	-137535	95,66	125,89	120,43
3. Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	-430130	-21028	38432	409102	59460	468562	4,89	-182,77	-8,93
4. Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обслуговуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	62	13530	518	13468	-13012	456	21822,58	3,83	835,48
5. Результат від торгівлі іноземною валютою	242461	649153	754828	406692	105675	512367	267,74	116,28	311,32
6. Результат від переоцінки іноземної валюти	131331	-55684	-137127	-187015	-81443	-268458	-42,40	246,26	-104,41
7. Резерв під заборгованість за кредитами	-5156113	-4429272	-6510277	726841	-2081005	-1354164	85,90	146,98	126,26
8. Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	-11615	2864	7435	14479	4571	19050	-24,66	259,60	-64,01
9. Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	10522	4878	-32639	-5644	-37517	-43161	46,36	-669,11	-310,20
10. Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	-	-	-104879	-	-	-	-	-	-
11. Резерви за зобов'язаннями	75500	-63601	-75086	-139101	-11485	-150586	-84,24	118,06	-99,45

Продовження таблиці Л.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12. Інші операційні доходи	615401	662907	708001	47506	45094	92600	107,72	106,80	115,05
13. Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14. Адміністративні та інші операційні витрати	-5228326	-5026454	-6368685	201872	-1342231	-1140359	96,14	126,70	121,81
15. Дохід від участі в капіталі	-	-929	24	-	953	-	-	-2,58	-
16. Прибуток/(збиток) до оподаткування	820846	1309155	1666376	488309	357221	845530	159,49	127,29	203,01
17. Витрати на податок на прибуток	-115187	-186191	-247893	-71004	-61702	-132706	161,64	133,14	215,21
18. Прибуток/(збиток) після оподаткування	705659	1122964	1418483	417305	295519	712824	159,14	126,32	201,02

Додаток М
Структура кредитного портфеля банку за різними ознаками

Таблиця М.1 – Структура кредитного портфеля Умовного банку за видами кредитів за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу	у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	на 01.01.2012	на 01.01.2013		на 01.01.2012	на 01.01.2013	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредити, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування	0	0,00	5000	0,00	0	0,00	5000	-5000	0	-	0,00	-
Кредити юридичним особам	57383770	72,56	82434232	76,10	99276075	75,24	25050462	16841843	41892305	143,65	120,43	173,00
Кредити що надані за операціями репо	42800	0,05	0	0,00	0	0,00	-42800	0	-42800	0,00	-	0,00
Кредити фізичним особам-підприємцям	778967	0,98	819709	0,76	976813	0,74	40742	157104	197846	105,23	119,17	125,40
Іпотечні кредити фізичних осіб	3146506	3,98	3592873	3,32	3535485	2,68	446367	-57388	388979	114,19	98,40	112,36

Продовження таблиці М.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Споживчі кредити фізичним особам	7003630	8,86	8898139	8,21	15370334	11,65	1894509	6472195	8366704	127,05	172,74	219,46
Інші кредити фізичним особам	10731861	13,57	12579440	11,61	12795616	9,70	1847579	216176	2063755	117,22	101,72	119,23
Усього кредитів	79087534	100,00	108329393	100,00	131954323	100,00	29241859	23624930	52866789	136,97	121,81	166,85
Резерв під знецінення кредитів	-13788578	-	-17317319	-	-24446864	-	-3528741	-7129545	-10658286	125,59	141,17	177,30
Усього кредитів за мінусом резервів	65298956	-	91012074	-	107507459	-	25713118	16495385	42208503	139,38	118,12	164,64

Продовження додатку М

Таблиця М.2 – Структура кредитного портфеля Умовного банку за видами економічної діяльності за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Найменування статті	Значення станом						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу	у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	на 01.01.2012	на 01.01.2013		на 01.01.2012	на 01.01.2013	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Державне управління та діяльність громадських організацій	135193	0,17	0	0,00	0	0,00	-135193	0	-135193	0,00	-	0,00
Кредити, надані центральним та місцевим органам державного управління	0	0,00	5000	0,01	0	0,00	5000	-5000	0	-	0,00	-
Виробництво	3696651	4,67	13056091	14,18	19031572	17,44	9359440	5975481	15334921	353,19	145,77	514,83
Кредити середньому та малому бізнесу	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0	0	-	-	-
Металургія	0	0,00	202472	0,22	301247	0,28	202472	98775	301247	-	148,78	-
Туризм	0	0,00	6153	0,01	10540	0,01	6153	4387	10540	-	171,30	-
Нерухомість	2974713	3,76	4339144	4,71	5187359	4,75	1364431	848215	2212646	145,87	119,55	174,38
Торгівля	34913252	44,15	44549937	48,37	47102475	43,16	9636685	2552538	12189223	127,60	105,73	134,91
Сільське господарство	3096807	3,92	3027449	3,29	3253751	2,98	-69358	226302	156944	97,76	107,48	105,07

Продовження таблиці М.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредити, що надані фізичним особам	20881997	26,40	23109064	25,09	29119879	26,68	2227067	6010815	8237882	110,67	126,01	139,45
Інші	13388921	16,93	3809767	4,14	5118735	4,69	-9579154	1308968	-8270186	28,45	134,36	38,23
Усього	79087534	100,00	92105077	100,00	109125468	100,00	13017543	17020391	30037934	116,46	118,48	137,98

Продовження додатку М

Таблиця М.3 – Структура кредитного портфеля Умовного банку за строками погашення кредитної заборгованості за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		за попередній період		за період аналізу	за попередній період		за період аналізу
	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	на 01.01. 2012	на 01.01. 2013		на 01.01. 2012	на 01.01. 2013	
На вимогу та менше 1 місяця	16188500	24,79	11506226	12,64	18054862	16,79	-4682274	6548636	1866362	71,08	156,91	111,53
Від 1 до 3 місяців	7786011	11,92	6634342	7,29	12181109	11,33	-1151669	5546767	4395098	85,21	183,61	156,45
Від 3 до 12 місяців	27953398	42,81	49790096	54,71	65433820	60,86	21836698	15643724	37480422	178,12	131,42	234,08
Від 12 місяців до 5 років	8989064	13,77	19047321	20,93	8534661	7,94	10058257	-10512660	-454403	211,89	44,81	94,94
Понад 5 років	4381983	6,71	4034089	4,43	3303007	3,07	-347894	-731082	-1078976	92,06	81,88	75,38
Усього	65298956	100,00	91012074	100,00	107507459	100,00	25713118	16495385	42208503	139,38	118,12	164,64

Продовження додатку М

Таблиця М.4 – Географічна структура кредитного портфеля Умовного банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013

рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013		за попередній період		за період аналізу	за попередній період		за період аналізу
	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	на 01.01.2012	на 01.01.2013		на 01.01.2012	на 01.01.2013	
Україна	54458866	83,40	73896047	81,19	91563254	85,17	19437181	17667207	37104388	135,69	123,91	168,13
ОЕСР	2044258	3,13	2684432	2,95	5492118	5,11	640174	2807686	3447860	131,32	204,59	268,66
Інші країни	8795832	13,47	14431595	15,86	10452087	9,72	5635763	-3979508	1656255	164,07	72,43	118,83
Усього	65298956	100,00	91012074	100,00	107507459	100,00	25713118	16495385	42208503	139,38	118,12	164,64

Додаток Н

Таблиця Н.1 – Структура кредитного портфеля Умовного банку залежно від характеру забезпечення за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст за період аналізу, тис.грн.	Темп росту за період аналізу, %
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013			
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %		
Незабезпечені кредити	13910670	17,59	15682326	14,48	23225048	17,60	9314378	166,96
Забезпечені кредити:	65176864	82,41	92647067	85,52	108729275	82,40	43552411	166,82
гарантіями і поручительствами	0	0,00	6870	0,01	0	0,00	0	-
заставою,	65176864	82,41	92640196	85,52	108729275	82,40	43552411	166,82
у тому числі:								
нерухоме майно житлового призначення	5374325	6,80	5368946	4,96	3308238	2,51	-2066087	61,56
інше нерухоме майно	3455435	4,37	4007856	3,70	2911355	2,21	-544080	84,25
цінні папери	2287819	2,89	5973186	5,51	3967781	3,01	1679962	173,43
грошові депозити	1809728	2,29	1896468	1,75	1237096	0,94	-572632	68,36
інше майно	52249559	66,07	75393740	69,60	97304805	73,74	45055246	186,23
Усього кредитів та заборгованості клієнтів	79087534	100,00	108329393	100,00	131954323	100,00	52866789	166,85

Продовження додатку Н

Таблиця Н.2 – Якість кредитного портфеля Умовного банку станом на 01.01.2011 по 01.01.2013 року

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст за період аналізу, тис.грн	Темп росту за період аналізу, %
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013			
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %		
Поточні та не знеціненні кредити	60938243	89,88	80952426	84,36	102883777	85,95	41945534	168,83
Кредити, умови яких протягом року були переглянуті	6858507	10,12	15006936	15,64	16812047	14,05	9953540	245,13
Усього кредитів поточних та не знецінених:	67796750	100,00	95959362	100,00	119695824	100,00	51899074	176,55
Прострочені кредити	3569482	5,47	2141438	2,35	2068554	1,92	-1500928	57,95
Знецінені кредити	7721302	11,82	1434599	1,58	10189945	9,48	2468643	131,97
Інші кредити	-	-	-	-	-	-	-	-
Резерв під знецінення кредитів	-13788578	-21,12	-17317319	-19,03	-24446864	-22,74	-10658286	177,30
Усього кредитів	65298956	100,00	91012074	100,00	107507459	100,00	42208503	164,64

Додаток П

Таблиця П.1 – Динаміка та структура процентних доходів за кредитними операціями Умовного банку станом на 01.01.2011 по 01.01.2013 року

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютне відхилення за період аналізу, тис.грн. / в.п.	Темп росту за період аналізу, %
	01.01.2011		01.01.2012		01.01.2013			
	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %	сума, тис.грн.	питома вага, %		
Процентні доходи за кредитними операціями	14415200	100,00	14863636	100,00	17789304	100,00	3374104	123,41
з них:								
послуги корпоративним клієнтам	9794677	67,95	11027567	74,19	13019628	73,19	3224951	132,93
послуги фізичним особам	4620523	32,05	3836069	25,81	4769676	26,81	149153	103,23
Усього процентних доходів банківської установи	14962323	-	15174394	-	18045550	-	3083227	120,61
Питома вага процентних доходів за кредитними операціями у загальному обсязі процентних доходів, %	96,34		97,95		98,58		2,24	-

Додаток Р

Таблиця Р.1 – Динаміка зважених класифікованих позик Умовного банку з 01.01.2011 по 01.01.2013 року

Найменування показника	Рівень ризику	Значення станом на			Зважені класифіковані позики		
		01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013
1. Поточні та не знеціненні кредити	0,01	60938243	80952426	102883777	609382,43	809524,26	1028837,77
2. Кредити, умови яких протягом року були переглянуті	0,10	6858507	15006936	16812047	685850,70	1500693,60	1681204,70
3. Прострочені кредити	0,15	3569482	2141438	2068554	535422,30	321215,70	310283,10
4. Знецінені кредити	0,24	7721302	1434599	10189945	1853112,48	344303,76	2445586,80
5. Інші кредити	0,50	-	-	-	-	-	-
6. Усього кредитів	x	79087534	99535399	131954323	3683767,91	2975737,32	5465912,37

Додаток С

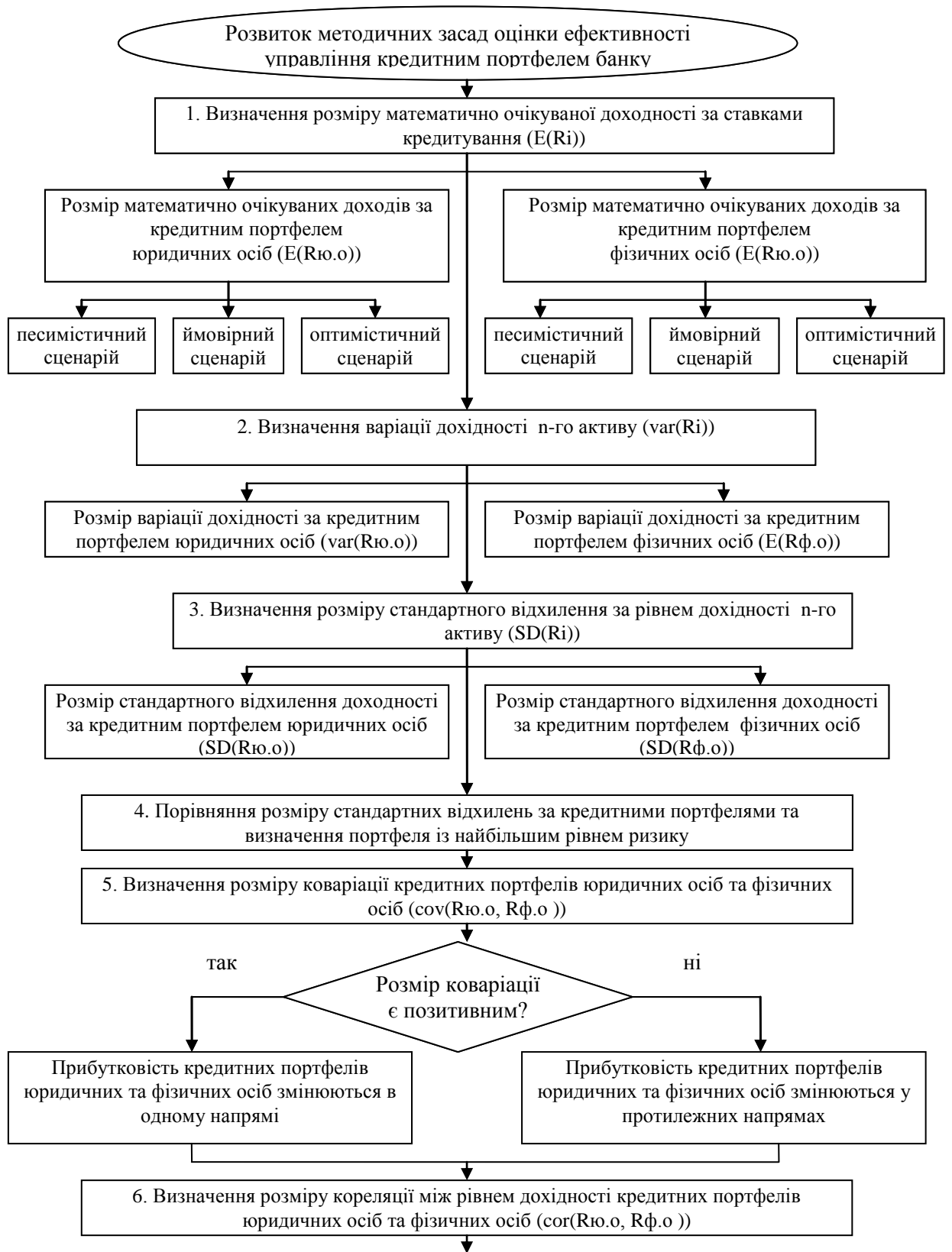

Рисунок С.1 – Алгоритм проведення оцінки ефективності кредитного портфеля банку Умовного банку з урахуванням нових методичних засад

Додаток Т

Таблиця Т.1 – Структура кредитного портфеля Умовного банку у розрізі кредитування фізичних та юридичних осіб за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 року

Вид заборгованості	Дата									Зміна за період (+, -), тис. грн.
	01.01.2011			01.01.2012			01.01.2013			
	сума, тис.грн	середнь-озважена річна відсоткова ставка, %	очікуваний річний дохід	сума, тис.грн	середнь-озважена річна відсоткова ставка, %	очікуваний річний дохід	сума, тис.грн	середнь-озважена річна відсоткова ставка, %	очікуваний річний дохід	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кредитна заборгованість юридичних осіб	58205537		12004972	68996013		14900237	80005589		17430419	5425448
з них:										
кредитування галузей виробництва	17220765	18,2	3134179	17079483	18,5	3159704	24462004	18,9	4623319	1489140
кредитування сільського господарства	3096807	14,1	436650	3027449	15,2	460172	3253751	15,3	497824	61174
кредитування торгівлі	34913252	22,3	7785655	44549937	23,1	10291035	47102475	23,6	11116184	3330529
кредитування нерухомості	2974713	21,8	648487	4339144	22,8	989325	5187359	23	1193093	544605
Кредитна заборгованість фізичних осіб	20881997		5085111	23109064		5844822	29119879		7965495	2880385
з них:										
кредити видані на споживчі цілі	7003630	25,1	1757911	8898139	26,2	2331312	15370334	26,5	4073139	2315227
іпотечне кредитування	9020939	26,2	2363486	9521320	26,4	2513628	8524718	26,8	2284624	-78862
авто кредитування	3885943	19,2	746101	4405387	21,2	933942	3987368	22,4	893170	147069

Продовження таблиці Т.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
інші види кредитування фізичних осіб	971486	22,4	217613	284219	23,2	65939	2858248	25	714562	496949
Всього кредитний портфель банку	79087534	0	17090082	92105077	0	20745058	109125468	0	25395915	8305832

Продовження додатку Т

Таблиця Т.2 – Розрахунок показника дохідності кредитного портфеля (R_p) за відсотковими ставками банку Умовного банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 року

Вид заборгованості	Дата								
	01.01.2011			01.01.2012			01.01.2013		
	середньозважена річна відсоткова, %	питома вага, %	математичне очікування доходності, %	середньозважена річна відсоткова, %	питома вага, %	математичне очікування доходності, %	середньозважена річна відсоткова, %	питома вага, %	математичне очікування доходності, %
кредитування галузей виробництва	18,2	29,6	5,4	18,5	24,8	4,6	18,9	30,6	5,8
кредитування сільсько-го господарства	14,1	5,3	0,8	15,2	4,4	0,7	15,3	4,1	0,6
кредитування торгівлі	22,3	60,0	13,4	23,1	64,6	14,9	23,6	58,9	13,9
кредитування нерухомості	21,8	5,1	1,1	22,8	6,3	1,4	23	6,5	1,5
Разом за кредитним портфелем юридичних осіб	-	-	20,6	-	-	21,6	-	-	21,8
кредити видані на споживчі цілі	25,1	33,5	8,4	26,2	38,5	10,1	26,5	52,8	14,0
іпотечне кредитування	26,2	43,2	11,3	26,4	41,2	10,9	26,8	29,3	7,8
автокредитування	19,2	18,6	3,6	21,2	19,1	4,0	22,4	13,7	3,1
інші види кредитування фізичних осіб	22,4	4,7	1,0	23,2	1,2	0,3	25	9,8	2,5
Разом за кредитним портфелем фізичних осіб	-	-	24,4	-	-	25,3	-	-	27,4

Продовження таблиці Т.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
кредити видані на споживчі цілі	7003630	33,5	1757911	589587	25	38,5	2331312	897671	15370334	52,8	4073139	2149923
іпотечне кредитування	9020939	43,2	2363486	1021016	434470	41,2	2513628	1035657	8524718	29,3	2284624	668814
автокредитува ння	3885943	18,6	746101	138842	201023	19,1	933942	178042	3987368	13,7	751495	102902
інші види кредитування фізичних осіб	971486	4,7	217613	10124	12969	1,2	65939	811	2858248	9,8	872682	85658
Всього кредитний портфель банку	79087534	-	17090082	7413272	5085111	-	20745058	13354198	34550368	-	25412359	11063036

Додаток У

Таблиця У.1 – Нормативно-правова база з питань ОПБНС (станом на 01.01.2013 р.)

№ п.п.	Нормативно-правові акти (Закони, накази, Положення, інструкції тощо), що повинні бути на підприємстві (установі, організації)	Відмітка про наявність	Відмітка про відповідність чинному законодавству
1	Закон України «Про охорону праці»	+	+
2	Типове положення про службу охорони праці	+	+
3	Положення про порядок розслідування нещасних випадків	+	+
4	Положення про розробку інструкцій з охорони праці;	+	+
5	Перелік робіт з підвищеною небезпекою;	+	+
6	Перелік робіт, де необхідний професійний відбір;	+	+
7	Положення про медичний огляд працівників окремих категорій;	+	+
8	Перелік посад посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці;	+	+
9	Порядок розробки і затвердження власником нормативних актів про охорону праці, чинних на підприємстві;	+	+
10	Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту (Наказ Держгірпромнагляду від 24.03.2008 року № 53);	+	+
11	Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці (Постанова Кабінету Міністрів України N 442 від 01.09.1992 року);	+	+
12	Типове положення про комісію з питань охорони праці;	+	+
13	Типове положення «Про кабінет охорони праці».	+	+
14	Перелік професій працівників, звільнених від проведення первинного, повторного і позапланового інструктажів (за погодженням з державним інспектором з нагляду за охороною праці).	+	+
Нормативно-правові акти та проекти наказів з охорони праці			
15	Положення про навчання з питань охорони праці у закладі освіти відповідно до наказу МОН України № 304 від 18.04.2006 року	+	+

Продовження таблиці У.1

1	2	3	4
16	Перелік посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню та періодичну перевірку знань з питань охорони праці.	+	+
17	Перелік робіт, на яких забороняється застосування праці жінок	+	+
18	Перелік робіт, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх.	+	+
19	Склад постійно діючої комісії з перевірки знань з питань охорони праці.	+	+
Накази			
20	Про затвердження Положення про систему управління охороною праці СУОП;	+	+
21	Про затвердження Положення про проведення триступеневого адміністративно-громадського контролю у системі управління охороною праці закладу (установи);	+	+
22	Про затвердження графіка проведення періодичних медоглядів працівників	+	+
23	Про затвердження комісії з перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб	+	+
24	Про затвердження членів добровільної протипожежної дружини і пільги для них.	+	+
25	План локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій.	+	+
Журнали			
26	Реєстрації нещасних випадків, що сталися з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, аспірантами (форма Н-Н);	+	+
27	Реєстрації нещасних випадків, що сталися з працюючими на виробництві (Форма Н-1, Н-5, НПВ);	+	+
28	Обліку повідомлень про нещасний випадок;	+	+
29	Обліку професійних захворювань (отруєнь);	+	+
30	Реєстрації інструкцій з охорони праці у закладі освіти;	+	+
31	Обліку видачі інструкцій з охорони праці у закладі освіти;	+	+
32	Реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці;	+	+
33	Реєстрації протоколів лабораторних досліджень умов праці (за потреби)	+	+

Таблиця У.2 – Перелік витрат Умовного банку на охорону праці станом на 2010 – 2012 рр.

№ г/в	Назва групи витрат	Назва різновиду витрат	Сума витрат		
			2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6
1.	Додаткові до страхових витрат потерпілим у наслідок травм і професійних захворювань	тимчасова непрацездатність	18,2	15,1	14,2
		одноразова допомога включаючи членів родини і утриманців загиблих	8,8	9,2	9,6
		відшкодування витрат лікувальним установам	5,2	5,1	4,8
		санаторно-курортне обслуговування	12,8	13,1	11,2
		витрати на соціальну допомогу інвалідам	16,1	17,2	17,2
		інші доплати	2,1	1,7	1,9
2.	Пільги і компенсації працюючим у важких і шкідливих умовах	додаткові відпустки	9,4	8,2	4,1
		скорочених робочий день	4,2	4,5	2,9
		лікувально-профілактичне лікування	8,2	9,2	11,2
		надання молока чи інших рівноцінних продуктів	0	0	0
		підвищені тарифні ставки доплати за умови і інтенсивність праці	0	0	0
		пенсії на пільгових умовах	13,1	25,2	18,7
3.	Витрати на профілактику травматизму і професійних захворювань	витрати на працезахоронні заходи за колективним договором	20,2	21,5	18,7
		витрати на додаткові до колективного договору працезахоронні заходи	11,8	8,1	6,2
		витрати на працезахоронні заходи з інших джерел фінансування	3,2	2,1	2,8
4.	Витрати на ліквідацію аварій і нещасних випадків у виробництві	вартість зіпсованого обладнання, будівель, інструментів	28,4	21,6	22,2
		витрати на порятунок потерпілих, розслідування нещасного випадку	2,7	3,2	2,5
		виплата заробітної плати і доплати за час вимушених простоїв	0	0	0
		вартість ремонту частково зіпсованого обладнання, будівель, інструментів	12,8	21,3	20,8
		вартість підготовки та перепідготовки працівників замість вибулих у наслідок загибелі чи інвалідності	5,2	6,4	6

Продовження додаток У.2

1	2	3	4	5	6
5.	Штрафи та інші відшкодування	штрафи підприємства, організації за недотримання нормативних вимог охорони праці	7,7	8,1	6,9
		штрафи працівників, за порушення законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці	12,1	15,1	14,4
		компенсації робітникам за зупинку робіт органами держанагляду за охороною праці	3,2	4,2	5,5
		компенсаційні виплати населення за пошкодження їх житлового фонду, частки майна і забруднення навкол.середовища	0	0	0
		інші санації	0	0	0
6.	Всього витрат		574,8	205,4	220,1

Таблиця У3 – Акт перевірки охорони праці в Умовному банку станом на 01.09.2013р.

№	Найменування заходів з охорони праці	Відмітка про виконання (в балах)
1.	Організаційні заходи	
1.1	Виконання заходів, передбачених колдоговорами, угодою	10
1.2	Наявність наказу про призначення відповідальних осіб за станом охорони праці:	10
	в установі, кабінетах та інших підрозділах	10
	при експлуатації електрогосподарства	10
	при експлуатації котлів і обладнання котельної	10
2.	Забезпечення безпечного проведення виробничого процесу	
2.1	Розміщення обладнання і його відповідність нормам охорони праці в приміщеннях	5
2.2	Наявність і стан захисних пристроїв на обладнанні	10
2.3	Оформлення і ввід в експлуатацію по акту кабінетів, лабораторій, дільниць підвищеної безпеки і інших приміщень установ закладу.	10
2.4	Відповідність кабінету вимогам Правил	10
3.	Забезпечення повітряно-теплового режиму, нормальної освітленості і гігієни	
3.1	Наявність паспорта на обладнання	10
3.2	Наявність допуску до роботи у операторів	10
3.3	Наявність паспортів на вентиляційні установки	10
3.4	Наявність графіку планово-попереджувального ремонту установок і його виконання	10
3.5	Наявність акту СЕС по перевірці повітряно-теплового режиму	10
3.6	Наявність акту СЕС по перевірці освітленості приміщення	10
3.7	Наявність акту СЕС по перевірці на запиленість, загазованість	10
3.8	Санітарний стан приміщень, кабінетів	5
3.9	Проведення паспортизації робочих місць за умовами праці з участю інструментальних замірів СЕС	10
4.	Безпечна експлуатація електрообладнання	
4.1	Наявність електросхем для електрообладнання	10
4.2	Наявність допуску до роботи у електрика і співробітників, працюючих на електроустановках	10
4.3	Наявність акту перевірки контура захисного заземлення, грозозахисту, тощо	10
4.4	Наявність акту випробування опору ізоляції електропроводки	10
4.5	Випробування індивідуальних захисних засобів.	10
4.6	Наявність журналу експлуатації електроустановок і електроосвітлення	0

*Примітка: В графі „Відмітка про виконання” проставляються бали (0;5;10) по виконанню кожного із заходів: 0 – захід не виконано; 5 – захід виконано частково (не повністю); 10 – захід виконано повністю.

Додаток Ф

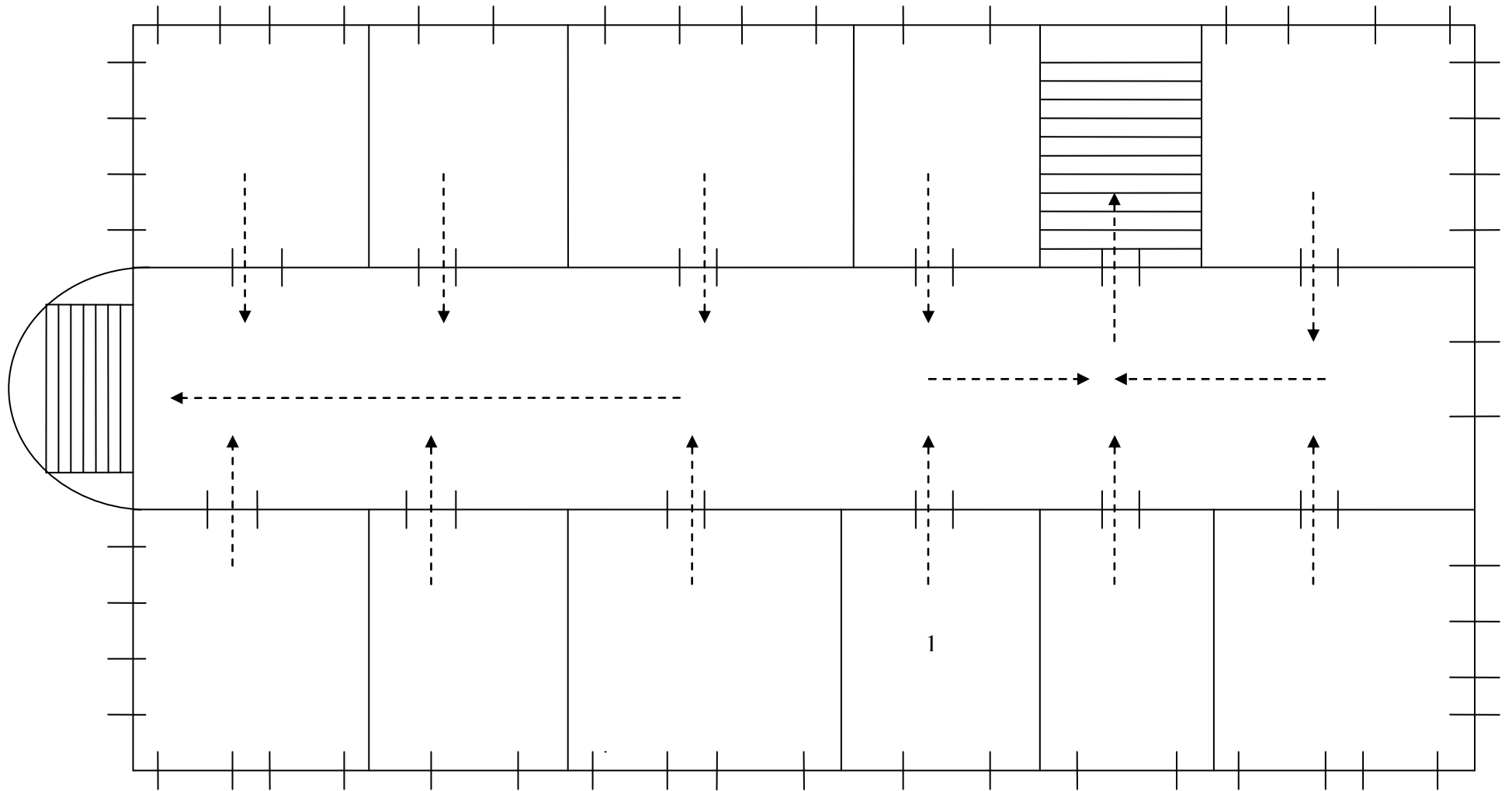

Рисунок Ф.1– План евакуації з приміщення